

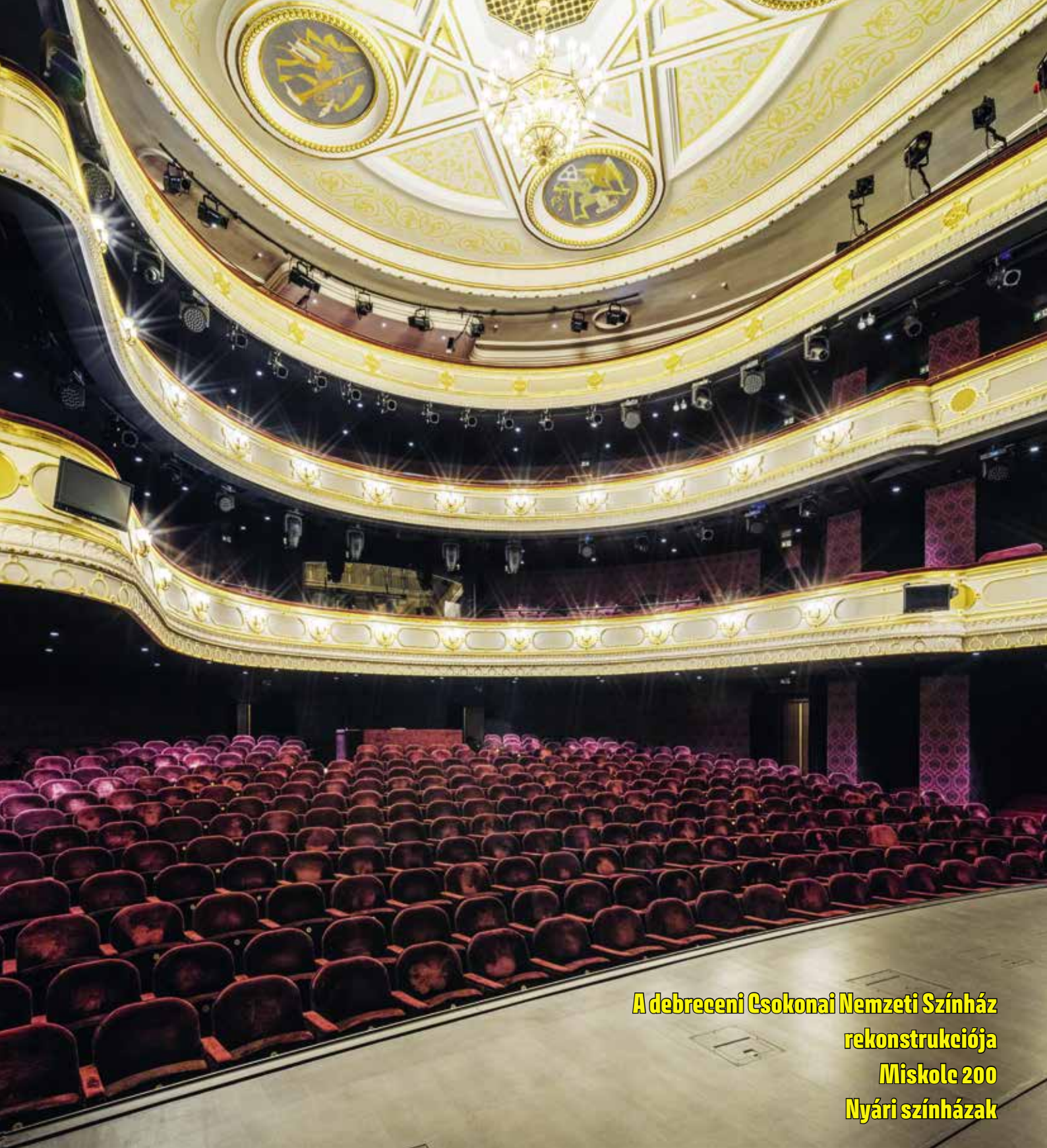

Színpad

1155 Ft

XIX. évfolyam 3. szám 2023. szeptember-október

Előadóművészetek technikája

**A debreceni Csokonai Nemzeti Színház
rekonstrukciója
Miskolc 200
Nyári színházak**

25 ÉVE

A MAGYAR SZÍNHÁZAK
ÉS KULTURÁLIS INTÉZMÉNYEK
SZOLGÁLATÁBAN!

Kik vagyunk?

A Színpad- és Emelőgéptechnika Kft 1998-as alapítása óta Magyarország és a Kárpát-medence egyik legismertebb színháztechnikai beszállítója.

A sok helyen csak "Színpadtechnikások" néven ismert csapatunk tapasztalt tervezőkből, projektvezetőkből és technikus kollégákból áll.

Az elmúlt 25 év referenciái alapján, az időszak legnagyobb színháztechnikai projektjeivel a hátunk mögött, régi és új megrendelőink is biztonságos és professzionális szolgáltatást várhatnak tőlünk.

Miben segíthetünk?

Fő tevékenységünk egyedi színháztechnikai gépek tervezése és gyártása. Beszállítói hálózatunknak és saját műhelyünknek köszönhetően az ország egész területére szállítunk függönyöket, színpadokat, köteleket, bilincseket, súlyzárakat és mindent ami színpadra való!

Szolgáltatásaink

Tervezés

Saját tervezőcsapatunknak köszönhetően, házon belül lehetőségünk van új gépek, díszletelemek, vagy díszletmozgatások tervezésére.

Javítások

Hibabejelentést követően gyorsan reagálunk, felmérjük a hibákat és (ha lehetőség van rá) akár a helyszínen azonnal javítjuk azokat.

Karbantartás

Országszerte már több mint 80 intézménynél végzünk rendszeres karbantartást. Rendszeres karbantartással a színháztechnikai eszközök és gépek biztonságosan üzemeltethetők!

KAPCSOLAT

A DEBRECENI CSOKONAI SZÍNHÁZ REKONSTRUKCIÓJA

Egy évvel a Fórum Bevásárlóközpontban elhelyezkedő, modern kialakítású Csokonai Fórum átadása után befejeződtek a romantikus stílusú Csokonai Színház rekonstrukciós munkái, így Debrecen városa rövid időn belül két, minden tekintetben 21. századi technikával felszerelt színházat vehetett birtokba.

- 4 **Szívvvel, lélekkel és hittel** (DR. PAPP LÁSZLÓ)
- 5 **Egy ikonikus épület újjászületése** (GEMZA PÉTER)
- 7 **Gyönyörű, patinás, korszerű és modern** (MÁTVÁSSY SZABOLCS)
- 8 **A debreceni Csokonai Nemzeti Színház épületének rekonstrukciója. A nézőtéri rész építészeti koncepciója** (KOVÁCS PÉTER)
- 12 **A színházüzemi terek kialakítása** (TISZA ANDRÁS)
- 16 **Múlt és jelen összhangja: a Csokonai Színház belsőépítészete** (TÖRÖK SZABOLCS BENCE, CSAVARGA RÓZSA)
- 19 **A színpad technológiája** (BAKOS MIKLÓS)
- 22 **Korszerű audiovizuális rendszer az ösztönművészeti alkotásként értelmezhető előadóművészet szolgálatában** (LAKATOS GERGELY)
- 26 **A Csokonai Nemzeti Színház színpadgépészeti munkái** (RANKL FERENC)
- 30 **A Csokonai Nemzeti Színház színpadgépészeti vezérlő rendszere** (BÁLINT JÓZSEF, MIKLI ÁRON)
- 32 **Színpadvilágítási rendszer** (TATAREK PÉTER)

MISKOLC 200

- 34 **Miskolcra ünnepel. A kis színházról a színházi negyedig** (MIKITA GÁBOR)
Kétszáz éves az ország legrégebbi színházi intézménye, a Miskolci Nemzeti Színház. Az észak-magyarországi város minden korszakban büszke lehet(ett) színházára: éppen két évszázaddal ezelőtt átadott teátruma az első magyar nyelvű kőszínház volt a Magyar Királyságban.

NYÁRI SZÍNHÁZAK

- 37 **Jubiláló Zsámbék** (MIKITA GÁBOR)
Kettős évforduló jegyében szerveződtek az idei programok Zsámbékon: fennállása 40. évadát ünnepelte az ösztönművészeti fesztivál, s rendezvénytársasággal emlékeztek Mátyás Irén népművelőre, aki férjével, Bicskei Gáborral megalapította a zsámbéki nyári színházat.
- 38 **Zsöllyekert Zsámbékon** (MIKITA GÁBOR)
Új színpaddal gazdagodott nyári szabadtéri színjátszásunk: Zsámbékon a romtemplom és a rakétabázis, a kastély után a Zsöllyekert nevű kertszínpad is izgalmas produkeciókat kínál a színházbarátoknak.
- 39 **Ji-esing a Szigeten. Az Élőképek Színház beavató játéka** (G. E.)
A Sziget rendszeres látogatói már 2002 óta minden nyáron láthatják azt a vászonnál és bambuszrudakból szerkesztett nyolcszögletű pavilont, amely előtt kínai kalapos alakok álldogálnak. A Bérzi Zsófia vezette Élőképek Színház ebben az építményben tartja önismereti beavató előadásait.

HAZAI HÍREK

- 40 **Hírek a hazai színház világból**
- 42 **A színházi háttérzszakmák kihívásai – hogyan hat az innováció és a 21. század technikai fejlődése a színházi világra?** (LAKATOS GERGELY)
- 43 **A Magyar Hangkultúra Mestere. Díjátadó ünnepség a Pannónia Filmstúdióban** (VARGA DENISA)

PR

- 45 **Allen&Heath CQ sorozat – Dolgozz egyszerűbben, keverj a legjobban!** (MÁRKUS GERGŐ)

KÜLFÖLDI HÍREK

- 47 **Beszámoló egy Afrikában rendezett, különleges színházstudományi világkongresszusról** (DR. SIRATÓ ILDIKÓ)
- 49 **Századik operafesztivál a veronai Arénában** (GÖTZ ESZTER)

SZÍNHÁZTÖRTÉNET

- 51 **Színész és szcenika** (GÖTZ BÉLA)
A színész, amint először belép a színpadra és körülveszi a tervező és a rendező által létrehozott tér levegője, alkotótársként azonosulhat, vagy máris kívülállónak érezheti magát. Ha a találkozás pozitív energiákat szül, megvalósulhat a színre vivők elsőrendű feladata, létrejöhet egy valódi összjáték.
- 55 **Dublin legrégebbi és egyben legújabb színháza: a Smock Alley Theatre** (SIMON OTTÓ)

SZÍNHÁZGÉPÉSZET

- 57 **Beckhoff hardver- és szoftverelemek a szolnoki Szigligeti Színházban**
- 61 **Hibaelhárítás, avagy a lyukak tömése** (SIMON OTTÓ)

TECHNIKAI ÚJDONSÁGOK

- 63 **Világítástechnika – Fejlődés a semmibe, mert muszáj** (JERZSA ÁTILLA)
- 64 **A Chromasound és a Pelyhe és Társa Kft. újdonságai**

KIÁLLÍTÁSOK, KÖNYVEK

- 66 **140 év – Álom a színpadon. Madách Imre: Az ember tragédiája** (KÁRPÁTI IMRE)
- 67 **Magyar nyelvű színjátszás Petőfi korában 1823–1849** (KÁRPÁTI IMRE)
- 68 **A Szinetár-sztori** (G. E.)

SZÍNHÁZI GAZDASÁG

- 69 **Színigazdasági kisszótár** (DR. VENCZEL SÁNDOR)

Szívvvel, lélekkel és hittel

A Csokonai Színház a debreceniség meghatározó jelképe. A színjátszás, amely egymást váltó vándortársulatokkal és különböző helyszíneken a 18. század vége óta működött a városban, 1865-ben állandó otthont kapott Debrecenben. A város polgárai méltán lehetnek és lehetnek ma is büszkék a Szkalnitzky Antal által tervezett, építészettörténeti hagyományokat követő, ugyanakkor modern, új formákat ötvöző esodálatos épületre. Ez a kettősség végigkísérte a város modernkori történetét: az erős hagyományörzés és az új törekvések, modern technológiák befogadása.

A teátrum megnyitásának 50. évfordulóján úgy döntött az akkori városvezetés, hogy Debrecen legnagyobb költőjéről, Csokonai Vitéz Mihályról nevezik el az intézményt. Mint ahogy az sem véletlen, hogy Csokonai születésének 250. évfordulóján született újjá az épület.

A színház épülete anno az alapköveteltelt követően négy év alatt készült el. A most lezárult rekonstrukció három évet vett igénybe. Minden túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy a teljes körű rekonstrukció elodázhatatlan volt, annak ellenére, hogy 1982-ben már jelentősebb felújítást végeztek az épületen. A patinás falak között kopott öltözők, megrepedezett burkolatok és egy teljes mértékben elavult színpadtechnológia jellemezte a színházat.

Ebben a nehéz helyzetben kapott a város segítséget Magyarország Kormányától. Orbán Viktor miniszterelnökkel 2015-ben került aláírásra az a megállapodás, amely a Modern Városok Program keretében támogatást biztosított a nagyszabású felújítás megvalósításához. Két év múlva a Kormány döntött a beruházás konkrét támogatásáról, majd három évvel később a közbeszerzési eljárás során kiválasztott HUNÉP Zrt.-nek át tudtuk adni a munkaterületet. A kivitelező cégről fontos megemlíteni, hogy debreceni vállalat, és olyan munkákkal büszkélkedhet, mint a Nagyerdei Stadion, az Ítéltábla és Járásbíróság, a Debreceni Nemzetközi Iskola, vagy a Debreceni Egyetem megannyi épületének kivitelezése.

A nagyszabású fejlesztés célja egyértelmű volt, de megvalósítása komoly dilemmák elé állított valamennyiünket. A 19. századi műemléképület jellegének, karakterének tiszteletben tartása mellett a 21. századi elvárásoknak megfelelő színházi teret és technikát kellett kialakítanunk. A felújítás eredményeként növekedett a teljes értékű ülőhelyek száma. A legkorszerűbb eszközökkel szereltük fel a színpadot hang, fény és világítás tekintetében, és hazai viszonylatban egyedülálló gépészeti berendezések kerültek a régi színpadtérbe.

A technológiai megújulást és a belsőépítészeti kialakítást úgy sikerült megoldani, hogy javult a színház akusztikája. Mindezek mellett a közönség a megújulást hirdető első erős impulzust egy rendkívül elegáns érkezési térben élheti át, amely korábban nagy hiányossága volt a színházbelsőnek. A három év alatt munkatársaim, a kivitelező képviselői és a színház vezetése folyamatos párbeszédben, egymásra odafigyelve a közös cél megvalósításáért dolgoztak. A színház szakmai vezetése teljes körű felhatalmazást kapott a színpadtechnika tervezése és megvalósítása során. A színház technikailag olyan lett, amilyennek a szakma megálmodta. A felújítás során a kivitelező több mint 3000 szerződést kötött, és közel 10 ezer ember dolgozott a rekonstrukció megvalósításán.

A társulat és a műszak ismét belakta, a művészetet szerető közönség is birtokba vette a színház épületét. Az évad első bemutatóját, a *Bohémélet* című operát is nagy sikerrel fogadta a nagyérdemű. Az önkormányzat feladata azonban ezzel nem ért véget. Szívvvel, lélekkel és hittel dolgozunk azért, hogy megteremtsük azokat a feltételeket, amelyek a zökkenőmentes működést, a társulat szárnyalását, a nagyközönség által elvárt és megérdemelt színvonal tartós megtartását biztosítják.

dr. Papp László

Debrecen Megyei Jogú Város polgármestere

Színpad
Előadóművészetek technikája

XIX. ÉVFOLYAM 3. SZÁM
2023. Szeptember–Október

MAGYAR
SZÍNHÁZTECHNIKAI
SZÖVETSÉG

A Magyar SzínházTechnikai Szövetség
szaklapja

Megjelenik:

negyedévente

(március, június, szeptember, december hónap)

Kiadja:

a Magyar SzínházTechnikai Szövetség
(1138 Budapest, Madarász Viktor u. 43. fsz., www.msztsh.hu)

Felelős kiadó:

Lakatos Gergely, az MSZTSZ elnöke

Alapító főszerkesztő (2005–2022):

Szabó-Jilek Iván

Meghívott főszerkesztő:

Götz Eszter

szinpad@msztsh.hu

Szerkesztik:

Böröcz Sándor, Kárpáti Imre, Lakatos Gergely, Mikita Gábor,
Simon Ottó

Szerkesztőség:

Magyar SzínházTechnikai Szövetség titkársága

1138 Budapest, Madarász Viktor utca 43. fsz.

Tel./fax: 329-0841

Korrektor:

Sehaffer Zsuzsa

Tördelőszerkesztő:

Lusztig Tibor

Nyomdai munkák:

Keskeny és Társai 2001 Kft.

Terjesztés:

előfizetéssel.

A Szövetség tagjai ingyen kapják.

Ár: 1155 Ft/példány

Előfizethető:

a szerkesztőség címén vagy a

www.msztsh.hu honlapon lévő megrendelőlapon.

A 2023. évi teljes évfolyam ára 4200 Ft.

A postaköltséget felszámítjuk.

Régebbi lapszámok – korlátozott számban – még kaphatók.

Kéziratokat, ábrákat, fotókat nem örzünk meg
és nem küldünk vissza.

Szerkesztőségünk a hirdetések és a PR-cikkek
tartalmáért nem vállal felelősséget.

A közölt cikkek tartalma nem minden esetben tükrözi
a szerkesztőség véleményét.

ISSN 1786-6995 (nyomtatott)

ISSN 2732-0073 (online)

Címlapon:

Az újjászületett debreceni

Csokonai Nemzeti Színház nézőtere.

Fotó: Bujnovszky Tamás

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Egy ikonikus épület újjászületése

Gemza Péter 2018-tól 2023 tavaszáig volt a Csokonai Színház igazgatója, e minőségében a tervezettől a kivitelezés lezárásáig gyakorlatilag ő menedzselte az intézmény oldaláról a beruházást.

A Csokonai Színház épületében először vendégművészként jártam 2008-ban. Akkoriban már ezer felett volt azoknak a színházaknak a száma, ahol kortárs táncosként játszottam szerte a világon, Amszterdamtól Bogotáig, Tokiótól New Yorkig, kis, kopott színházban vagy hatalmas modern üveg-épületben.

És mégis.

Eleinte csak lenyűgözött ez a csodálatos épület, de az azt követő öt évad – amelyet meghívott koreográfusként és rendezőként töltöttem itt – egyre mélyebb érzéseket váltott ki bennem, kötődni kezdtem, éreztem, hogy szeretem ezt az épületet, hogy dolgunk van egymással.

2013-tól művészeti vezetőként, majd 2018-tól kezdve igazgatóként vezettem a Csokonai társulatát, így nekem jutott az a megtiszteltetés, az az embert próbáló feladat, hogy színházzakmailag és műszakilag újragondolhassam az épületet. Hatalmas lehetőség, de egyben óriási felelősség is ez, hiszen a város ikonikus épületének megújulása, átalakítása minden debrecenit érint.

A Csokonai Színház több mint 150 éves történelmi épülete a felújítás előtt is magával ragadó ereje, az itt színpadra lépett művészóriások szelleme. Mindemellett korunk technikai és kényelmi igényeit már nem tudta kiszolgálni, kevés olyan része volt, mely nem szorult volna felújításra. Arra a könyvre hasonlított, amit cizellált betűkkel, ékes tartalommal megírtak, de sajnos az eltelt idő olyan károkat okozott benne, ami miatt olvashatatlanná vált, szétporladt a kezeink között. Emiatt nem maradt más megoldás, a könyvet újra kellett írni, ugyanúgy, ahogyan a színházépületet is restaurálni kellett. Szándékosan használok a restaurálás szót, hiszen a városvezetők, a tervezők és jómagam is egyetértettünk abban, hogy az épületnek úgy kell visszaadni az eredeti pompáját, hogy ki tudja szolgálni a 21. századi igényeket, és még hosszú ideig a város ékessége maradhasson. A felújítás kezdetekor a színházépületet is tégláig vissza kellett bontani, letakarítani, hogy tiszta lappal indulhassanak a munkálatok.

A tervezési időszakban az épület tervezőivel, Kovács Péterrel és Tisza Andrással hosszas egyeztetések során gondolkodtunk a mai kor színházi igényeinek megfelelő terek kialakításáról. Aprólékos, minden részletre kiterjedő alkotófolyamat volt ez, ahol az építészek érveinek kellett találkozni a színházi szakember elgondolásaival.

A terek újragondolása nem egyszerűen a funkcionalitást szem előtt tartó, praktikus feladat, hanem a színházról mint modern munka- és alkotóhelyről megalkotott vízióval kezdődik. Úgy hiszem, minden színházi dolgozónak szüksége van arra, hogy megfelelő körülmények között, komfortosan érezze magát, megtalálja a saját helyét a színházban. Emiatt számomra a legelső és legfontosabb feladat a közösségi terek újragondolása volt, mind a dolgozói, mind pedig a nézőforgalmi terekben. A színházi működés a közösségre épül, melynek leginkább látható tagjai a művészek, alkotók, de az előadások megvalósulásához és a színpadon megszülető csodához sok ember összehangolt munkájára van szükség. Épp emiatt szerettem volna, ha

▶ olyan funkcionális tereket alakítunk ki, amelyek eddig nem léteztek – öltözők, zuhanyzók, konyhasarkok, étkező –, melyek lehetővé teszik a színházi dolgozók számára a kényelmesebb, napjaink igényeit kielégítő munkavégzést, mindamellett, hogy ezek a terek elősegítik a belső kommunikációt, az információáramlást és lehetőséget adnak az elszigetelt munkavégzés felszámolására. Az elmúlt évtizedek nehéz körülményei után fontos szempont volt, hogy a társulat színészei és az ide érkező vendégművészek is minden igényt kielégítő öltözőkben készülhessenek az előadásokra, ezért otthonos, letisztult, fürdőszobával ellátott színészöltözők kerültek kialakításra.

A legnagyobb kihívást számomra talán a színészbüfé helyének kijelölése jelentette, hiszen a Covid és a felújítás évei alatt úgy kellett összetartani a társulatot, hogy nem volt közösségi terük. A színészbüfé a színház lelke, itt kezdődik a nap a próbák előtt és itt gyűlik össze a társulat az előadások után, így nagyon fontos volt számomra,

hogy megtaláljuk a megfelelő helyét. Azt hiszem, sikerült. Eddig a színház alagsorában, egy dohos, sötét helyiségben volt, ám most sikerült a földszinten, egy ablakos, napos teremben kialakítani, ahová a belsőépítészek a századelő kreatív energiákkal megtöltött hangulatát varázsolták.

A külső szem számára az épület leglátványosabb változása a megújult fogadótér impozáns kialakítása lehet. A megérkezés élményének újragondolása a nézőforgalmi részen kiemelten fontos volt, hiszen a régi épület fogadótere már nem töltötte be azokat az igényeket, amelyeket napjaink nézői elvárnak, sötét, hideg, rideg és szűk előtérbe érkeztek meg a nézők. Ennek ellentétéként a külvilágra nyitott, tágas, világos, barátságos előtér koncepcióját álmodtuk meg az építésszel a tervezés során. Ami eddig csak papíron szerepelt, mára valóság lett,

és nyugodtan mondhatom, hogy Magyarország, de alighanem Európa egyik legsodálatosabb fogadótere jött létre. A tágas, elegáns teret a nézők szinte az első pillanattól kezdve a szívükbe zárták, még azok is, akik a tradícióra hivatkozva ellenezték a változást. A hatalmas üvegfelületek, a két karesú lépcső és a különleges, látványos csillárok egyedivé varázsolják a helyet, optikailag megnagyobbítva, összekötve a külső és belső tereket, így megteremtve az utcán sétálóknak is azt az élményt, hogy bekukucskálhatnak a színházba.

A nagyszínpad nézőterének kialakítása során két vezérelvet határoztunk meg. Egyrészt szerettük volna kibővíteni az ülőhelyek számát, ugyanakkor nem akartunk kompromisszumot kötni a láthatóság terhére. Ezt a zsöllyében az oldalpáholyok megszüntetésével tettük lehetővé, a felsőbb szinteken pedig a karzatot tartó oszlopok kiváltásával, ami önmagában is építészeti bravúr. Így kétszázal több lett azoknak a helyeknek száma, ahonnan kifogástalanul látható a színpad. A nézőtér alatt több

méter mélyen került beépítésre a szellőzőrendszer, ami kíméletlenül hiányzott a régi épületből.

A belsőépítészek az épület eredeti stíluselemeit szem előtt tartva elegáns, impozáns belsőt alakítottak ki, ahol a szilvalila mellett a pezsgőarany szín dominál. Ez a szín jelenik meg a nagy gonddal tervezett és kivitelezett szignálzációs elemeken is, melyek betűtípusa a színház arculati elemeiben megjelenő típussal harmonizál. A feliratok magyar és angol nyelven is olvashatók, emellett egyedi, az épülethez tervezett jelrendszer segít az eligazodásban. Amire szükség is van, hiszen a gyanútlan látogató, aki nem ismeri az épületet, könnyen eltévedhet a különböző terekben.

A színészbüfé mellett meg kell említenem a nézőtéri büfét is, amely a restaurátorok aprólékos munkájának köszönhetően nyerte vissza eredeti állapo-

tát úgy, hogy mindeközben a büfé kiszolgáló részei a mai fogyasztási igények mentén lettek kialakítva.

A másik hatalmas feladat és sarkalatos pont a felújítás során a színpadtechnika újragondolása volt. A színház technikai felszereltsége erősen hiányos volt, ugyan a színpad és a forgó méretei is egyedülállóak voltak, de technikailag már nem tudták kiszolgálni a 21. századi igényeket. A színpad központi része a forgó és a süllyedőrendszer. A 13 méter átmérőjű forgó másfél méteres külső része gyűrűként tud ellenkező irányba is fordulni, mint a központi mag, 12 személyi süllyedő beépítésére van lehetőség, és a forgó közepén egy 6x6 méteres, díszletek emelésére is alkalmas emelő került beépítésre. A zenekari árok szintezhető, részekre bontható, vagy teljesen kivehető, és a helyén hatvan újabb nézőhely alakítható ki. Emellett megújult a hang- és fénytechnika, valamint a zsinórpadlás. Ezzel az átalakítással olyan műszaki tartalom került a Csokonai Színház színpadára, ami Európában is egyedülálló.

A felújítási munkákat a HUNÉP Zrt. végezte nagy odaadással Vigh Tamás vezetésével. A kivitelezés során szoros együttműködésben dolgoztunk, meghallgatták és lehetőség szerint meg is valósították az elképzeléseimet. Erre a legjobb példa azoknak az acélszemeknek a beépítése, amelyek ugyan nem szerepeltek a tervekben, mégis nagyon sokat jelentenek a mindennapi színházi munka során. Sokszor előfordult, hogy a ferde díszletelemeket nem lehetett rögzíteni, mert a színház fala erre nem volt alkalmas. Ennek a problémának a megoldására a teljes színpadi térben, körben 10 darab, darabonként 1,2 tonna teherbírású szemet építettek be a falakba, melyek ezentúl lehetővé teszik a ferde díszletelemek rögzítését. Így leírva ugyan apróságnak tűnhet, de egy-egy ilyen technikai megoldás kigondolása és kivitelezése sok kooperáció és együttgondolkodás eredményeként jöhetett csak létre. A több mint három évig tartó folyamatot az építésszel, a belsőépítészkel, a színház műszaki dolgozóival mellett olyan munkatársak segítettek, mint Lakatos Gergely – aki mindkét színházépület műszaki felügyeletét végezte –, felügyelték a munkát, ami a fentebb felsorolt – a nemes célért dolgozó – szakemberek nélkül nem valósulhatott volna meg.

Úgy érzem, sikerült olyanná formálni a színház belső tereit, ahol mind a nézők, mind pedig az ott dolgozók otthon érezhetik magukat. Remélem, hogy a város kulturális életében kiemelt helyet betöltő intézmény küszöbét egyre több debreceni (és nem csak debreceni) néző fogja átlépni. Szerettem a régi színházat, a szívemhez nőtt, de a megújult Csokonai Színház esztétikája és funkcionalitása teljesen új lendületet ad az épületnek – és bizonyos vagyok benne, hogy a Csokonai társulatának is.

Gemza Péter

a Csokonai Színház előző igazgatója

Gyönyörű, patinás, korszerű és modern

Jól emlékszem a régi épületre. A felújítást megelőzően többször jártam a Csokonai Színházban. Már akkor is kissé megtépázottnak tűnt, akkor is egy átfogó felújításért kiáltott a patináját büszkén őrző épület. A színészek és a műszaki kopott falak között, elavult gépészeti és színpadgépészeti berendezésekkel dolgoztak. Ha azt mondom, hogy megújult, megszépült a színház, talán a legenyhébb megfogalmazása annak a csodás, varázslatos átalakulásnak, amit a Teátrumba belépve manapság tapasztalok. Kit ne töltene el örömmel, ha egy ilyen, minden technikai igényt kielégítő impozáns épületben igyekezhetsz megvalósítani művészi, igazgatói elképzeléseit? Vezetői kinevezésem után, 2023 márciusában jártam először a Teátrumban, ahol rögtön magával ragadtak azok a letisztult és kifinomult tervezői megoldások, melyeket azóta is nap mint nap megcsodálok. A történelmi épület világszínvonalú lett, de megőrizte évszázados karakterét.

Először egy kora nyári napon léphettem be a megújult színházba, közvetlenül a főbejáraton. Az impozáns, fehér falakra a hatalmas üvegajtókon és ablakokon keresztül ömlött be a napfény. Talán ez az egyik leglátványosabb változás az épületben. Tisztán él bennem a kép a korábbi monumentális, nehezen nyitható barna faajtóról, ami mintha kicsit ellen is állt volna a könnyed bejutásnak, de el is zárta a fényt a szűkös és legkevésbé sem elegáns fogadótértől, aztán a meredek lépcső látványa fogadta a nézőt. Mára a foyer megtelt világozással, fénnel, mintha a tér mély levegőt vett volna – tágassá vált és derűs, tiszta érzetet kelt a belépőben. Ez a megoldás azért is fontos, mert úgy gondolom, hogy – más színházak példáját követve – napközben is ki kell nyitnunk a színházat, hogy egyfajta kulturális térként funkcionáljon, ne csak este térhessenek be az érdeklődők, hanem egy kávézóval kiegészülve szerves része legyünk a város vérkeringésének.

Az egyik kedvenc épületrészem az aprólékos restaurátori munkával felújított nézőtéri büfé, amely talán a leglátványosabb eleme a HUNÉP Zrt. által elvégzett, nagyon magas szintű kivitelezői munkának. Bár maga az épület bizánci-mór stílusban épült, mégis a magyarosnak ható kazettás mennyezet színei újra életre keltek – nagy műgonddal restaurálták az ikonikus erkély forrásvízi mészkőből készült elemeit is.

A Kari terem lett a megújult 'back office' egyik legátgondoltabb frissítése, melyben a legapróbb részletekre kiterjedő akusztikai tervezésnek köszönhetően olyan stúdiómunkára is lehetőség

nyílik, ami regionálisan egyedülállóvá teszi az itt folyó munkát. A kórus és a szólisták munkáját zajmentesített süketszoba segíti, ez nagy változás ahhoz képest, hogy korábban a folyosók minden pontjáról hallani lehetett az ének mesterek és a korrepetitorok értő kezei alatt dolgozó énekeseket. Évekig megoldatlan volt a megfelelő klimatizálás, régebben a nyitott ablakok alatti járdán rendszeresen kisebb-nagyobb társaságok időztek az aktuális premerek hangjait hallgatva.

Új bejáratot kapott és másként érkezik a fény a balett-terembe is, aminek a legnagyobb haszonélvezői a frissen megalakult táncmozgató tagjai. Ma ez az egyik leginkább élettelisége a színháznak. A balett-terem előtt hangulatos kis tér keletkezett, amit a rekonstrukcióval nyitottak meg az építésszek – akik, mint mesélték, igencsak elcsodálódtak, mikor a takarófalak kibontása után a szemük elé tárult egy csodás téglaboltív. Nagy terhet cipel, szakmájukat jól ismerő mesterek munkáját dicséri. Ha kulisszajáráson, nyílt próbán járnak majd a kedves érdeklődők a Csokonai Színházban, szívből ajánlom, vessenek rá egy pillantást!

A Kossuth utcai színház épülete előtt 100 esztendőss japánakácok állnak, a 'Kultúra párosa' 2021-ben nyerte az Év Fája versenyt. Árnyékában hűsölvé, kis parkjának padjain várakoznak a színházba érkezők a nyitásra, nézik, vizsgálják a felújított homlokzatot az ismert szobrokkal. Jó látni, ahogy napról-napra a tér körülöttünk elkezd megélni élettel – újból találkozási esemény lettünk. A színház túlsó végéről a jövő színházába járó és színházát csináló friss nemzedék látványa fogad minket naponta, az Ady Gimnázium diákjai már

középkoruktól betekinthetnek a kulisszák mögé.

A nézőtéri folyosóra a falhoz illő anyagra nyomtatott művészi előadásfotók kerültek ki, míg az ügykezelés frissen kialakított liftje és lépcsősora mentén a korábbi plakátok kaptak helyet. A korábbi isgalépeső, ami pincétől-padlásig kötötte össze mindkét oldalon az emeletet, mára szinte csak turisztikai attrakció, a múltidézés emléke, hisz megannyi memoár fogalmazódik meg az épület meglátogatóiban.

Művészként, színházi emberként pontosan tudom, mennyire fontos egy művészbüfé, ahol az egész társulat a próbák során és az előadások után le tud ülni, át tudja beszélni az éppen aktuális művészeti kérdéseket. Ahol jó együtt lenni – ami talán a legfontosabb fóruma egy színházi családnak. Nagy örömmel konstataáltam, hogy egy minden igényt kielégítő belső büfét álmodtak és valósítottak meg a tervezők és a kivitelezők. Nem egy óriási, zegzugos büfé, hanem intim, barátságos rész, ahol mégis mindenki elfér és átül egymás asztalához. Az sem elhanyagolható szempont, hogy miután a földszinten helyezkedik el, néhány lépésre van a színházszéktől, így sokkal komfortosabbá teszi a dolgozóink életét.

Az új Csokonai Nemzeti Színház gyönyörű, patinás, ugyanakkor korszerű és modern. Hálás vagyok és boldog, hogy első igazgatói ciklusom rögtön Debrecenbe és a Csokonai Teátrumba vezetett. Köszönet a tervezőknek, kivitelezőknek és mindenkinek, akik ezt lehetővé tették!

Mátyássy Szabolcs

a debreceni Csokonai Nemzeti Színház igazgatója

Az újjászületett Csokonai Színház fogadótere az előtérrel

Fotó: BUJNOVSZKY TAMÁS

A debreceni Csokonai Nemzeti Színház épületének rekonstrukciója

A nézőtéri rész építészeti koncepciója

1857-ben Szkalnitzky Antal vonata Berlin felé robbogott. Az ambiciózus fiatal felvételt nyert a berlini Bauakademie őszi szemeszterére. Aligha gondolta akkor, hogy 1861-ben – 25 évesen – már a debreceni színház tervezését fogják rábízni. Ha sejtette volna, már akkor elkezdte a nem kis tudást igénylő felkészülést, amit akkortájt a viszonylag bőséges és precíz német szakkönyvek, az egyetemi professzorok és az utazások tudtak megalapozni. Szkalnitzky útba ejtette Drezdát, ahol már láthatta az 1841-ben elkészült Semperopert. 1857-ben Gottfried Semper Zürichben oktatott, és a tankönyvi tudásbázis bizonyítja, hogy fia, Manfred Semper összeállításában megjelent az 1904-es *Handbuch der Architektur* (Vierter Teil/6. Halbband/Heft 5) színházakra vonatkozó kötete, ami 523 oldalon taglalja a színházak tervezési elveit, szerkesztési szabályait. Valószínű, hogy ennek a könyvnek az előzményei már az 1860-as években is léteztek, hiszen a kor operaházait, színházait precíz alaprajzokkal, metszetekkel, színpadgépészeti rajzokkal bemutatni aligha lehetett korábbi előzmények nélkül.

Miről is szólhat egy színházi szakirodalom? A színház vagy opera lelkét a nézők és a színjátszás terei határozták meg. Két külön világ, a függöny által elválasztva.

A Semper-könyv legszebb és legbeszédesebb lapjai a hosszmetsetek. Mutasd meg a hosszmetsetet, és megmondom, ki vagy, hiszen erről olvasható le a szerkesztésre jellemző legtöbb adat. A színházra jellemző szerkesztést azonban általában a nézőtér szerkesztéséhez kötik, amely tankönyvi értelemben lehetett „Glockenform, Lyraform, Hufeisenform, Kreis, Ellipse”, azaz harang, lyra, patkó formájú, valamint kör és ellipszis, de mindegyik változatban szoros az összefüggés a láthatósággal és az akusztikával.

Az első színházi nézőtér, aminek alaprajzában a visszaforduló görbére szerkesztett vonalvezetés megjelent, 1630-ban Velencében épült, az első patkóforma pedig 1675-ben Rómában. Az 1776-ban elkészült milánói Teatro alla Scala Giuseppe Piermarini által konstruált görbülete nagyon sokáig előképként szolgált Itália nagyobb színházainak. Itt a tér hátsó fala egy félkör, majd a fal az átló vonalán felmért kétszeres távolsággal kijelölt középpontból húzott folytatás, mely a proscéniumnyílás faláig tart.

Nem tudjuk pontosan, hol szerezte Szkalnitzky a színháztervezéshez szükséges tudását. Még a berlini tanulmányai alatt elnyerte a Frankfurt am Main-i koncert- és díszterem tervezésére kiírt

tervpályázatot, ez azonban nem épült meg. A hazai sajtó nem egyszer túlozva számolt be sikereiről, így valószínűleg a *Vasárnapi Ujság* 1860. novemberi 4-i száma keltette fel a debreceniek figyelmét az építésre. Ők ugyanis abban az évben találták meg színházuk számára a mai Kossuth utcán lévő telket, amelyre Vbl Miklós koncepció szinten már két változatban is tervezett épületet. Ekkor jelenhetett meg – a nemzeti önrendelkezés változó jogrendszerében – a tervpályázat kiírására vonatkozó szabály, amit azzal próbáltak teljesíteni, hogy az újságban megtalált fiatal Szkalnitzkytól is kértek tervet. Vbl ekkor visszalépett, így 1861-ben már Szkalnitzky tervét ismertették, kiemelve, hogy a színház „patkó formára lesz építve”.

1861 és 1865 között felépült a debreceni színház. Érdekes, hogy Garnier párizsi operaháza vele egy időben, 1862 és 1874 között készült, bár részletezettségét és nagyságát tekintve érthető módon tovább tartott az építés. Az viszont nem annyira érthető, hogy már a megépült korabeli színházépületek nézőterén sincs az erkélyek szélén a láthatóságot korlátozó megtámasztás. Később a színházépítésre „szakosodott” bécsi Fellner és Helmer építésziroda által tervezett 48 színház mindegyikén konzolos erkélyeket látha-

Földszinti alaprajz Szkalnitzky Antal 1861-es tervanyagából

tunk. Szkalnitzky öntöttvas oszlopokat tervezett a mellvédek vonalában – ez alól az első emeleti szinten kiugratott nézősor volt kivétel –, de sajnos az építés alatt ezt a konzolt is levágták. A férőhelyszámot és a láthatóságot máig tartó kritika érte. Másik hiányosság, hogy a nézőtér szellőzése sosem volt megoldva, ami jelentősen csökkentette az előadás kínálta élmény befogadását. Ezekről eltekintve a belső tér impozáns és akusztikailag is kiváló volt.

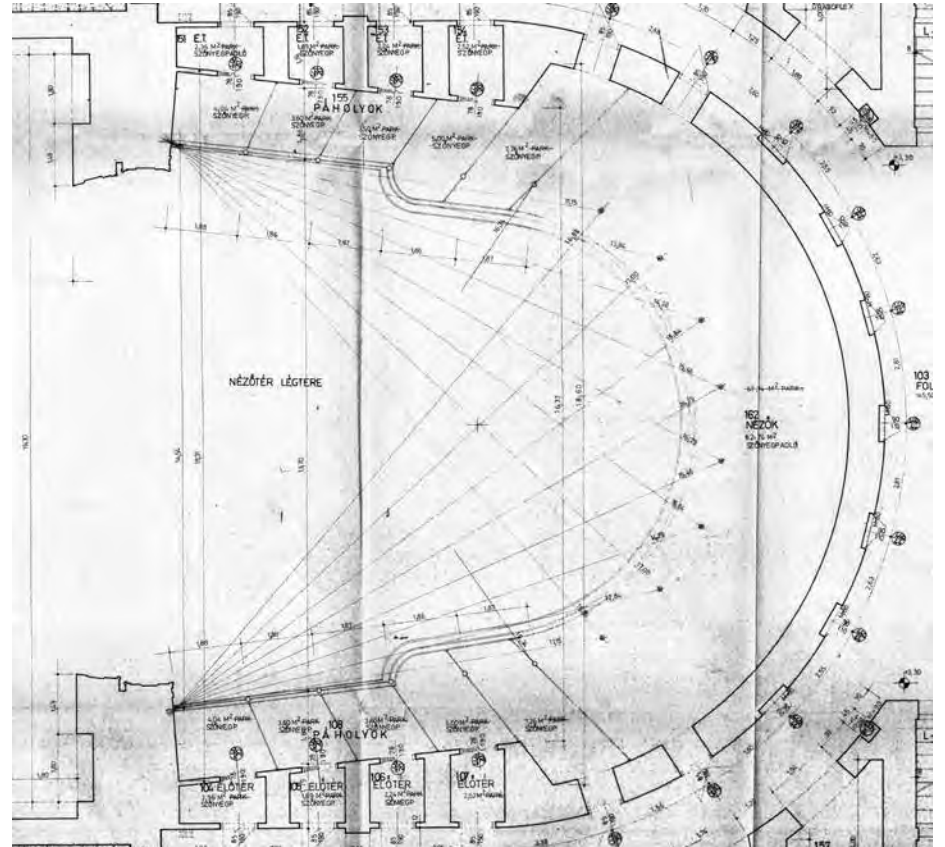
A Semper-könyv külön taglalja a megérkezés és a színházi előcsarnok tereit. A bécsi Hofburgtheater a császár, az uralkodó osztály és a polgárság külön útvonalára szerkesztett, a legpompázatosabb a Garnier Operaház, ahol az előcsarnok lépcsőtereiben a hölgyek és urak interakciója külön előadás. A beérkezés és a felvezetés tehát fontos. Hogyan sikerült ez Debrecenben? A levéltárban található tervek szerint Szkalnitzky a kocsiát-hajtó után hárombóltíves előcsarnokot tervezett,

csak ezután indult a nézőtérre felvezető lépcső. Ezt a végső terveknel lecsökkentették, a beérkezés után rögtön a lépcső következett, így eltűnt annak a lehetősége, hogy a nézők találkozzanak egymással – ez már csak a nézőtér volt lehetséges.

2018-ban, amikor a rekonstrukció tervezését elkezdjük, Tisza András kollégámmal azt tartottuk hatékonyknak – a főbb döntéseket közösen hozva –, ha a két építésziroda a vasfüggöny vonalában

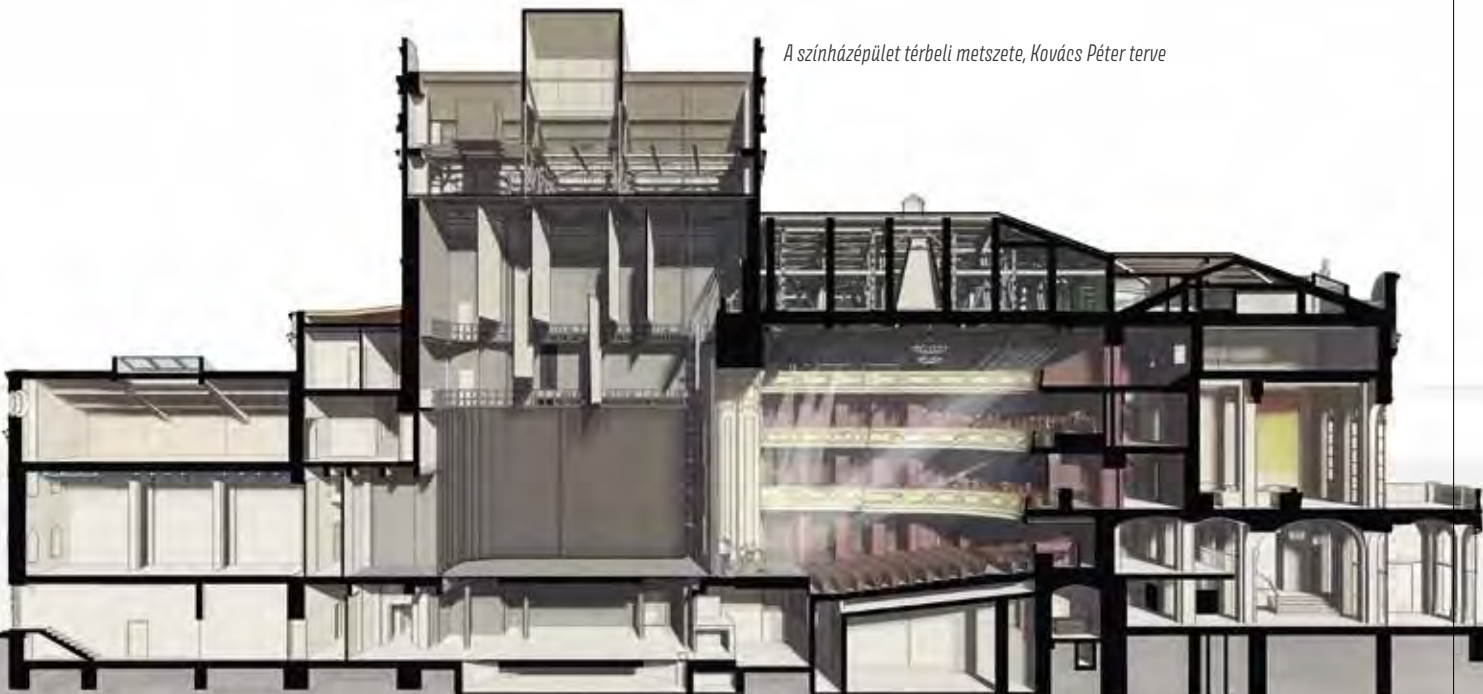
elvágvá a két épületrészre külön fókuszál, a belsőépítészek – Csavarga Rózsa és Török Szabolcs Bence – pedig természetesen mindkettőre. Irodánk ezért főleg az eddig ismertetett területeken létrejövő beavatkozásokat dolgozta ki.

De mi volt a koncepció gondolati alaptézise? Első lépésben többször bejártam az épületet, de használható mentális térképem csak egy hét után alakult ki. Az egész egy labirintus volt, a színházi szakmáknak lakóhely és nagyüzem egyben. Mint

A nézőtér felmérési alaprajza az 1970-es évekből

A színházépület térbeli metszete, Kovács Péter terve

Fotó: Kovács Péter

A nézőtér a rekonstrukció előtt

Fotó: Bujnoszky Tamás

Az új nézőtér

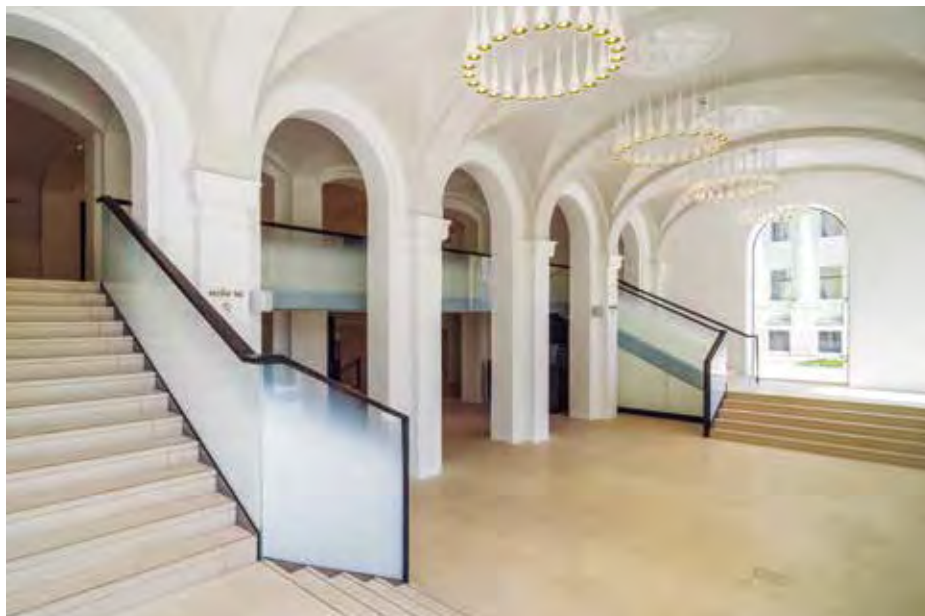
► egy kisváros, amely folyamatosan alakulóban van. A régi és az új történeti rétegek egymásra rakódnak, a dramaturgiák és a színpadtechnológiák átalakulnak. Nem lehet elvárni az állandóságot, de a rétegződésekkel jól lehet építészeti koncepciót alakítani. A színház építéstörténete is a folyamatos átalakulást tükrözi, hiszen 1865 után több fázisban készültek hozzáépítések, 1898-ban például előrehozták a menekülő lépcsőket, amitől az épület aránya is megváltozott, az északi oldal, a színpadi zóna a zsinórpaddal pedig még 1957 és 1965 között, valamint 1981-ben is jelentős átépítésen esett át.

Azzal az attitűddel, hogy a tér történeti értékét megtartjuk, úgy avatkoztunk be, hogy egyfajta rétegzettség elvén bontottunk és kiegészítettünk. Igyekeztünk mindent megérteni, ami előttünk történt, és a megtisztított korábbi rétegekre egy új, de szervesen illeszkedő réteget létrehozni.

A fellelt tervelőzmények gyakorlatilag használhatatlanok voltak. Szkenneléses eljárással előállított pontfelhőből tudtuk az épületet „felszerkeszteni”. Az 1970-es évekből volt egy érdekes nézőtéri alaprajz, amelyen először egy szép szerkesztési elvet szerettem volna felfedezni, de kiderült, hogy csak egy olyan felmérési rajz, ahol az öntöttvas oszlopok pozícióját rögzítették.

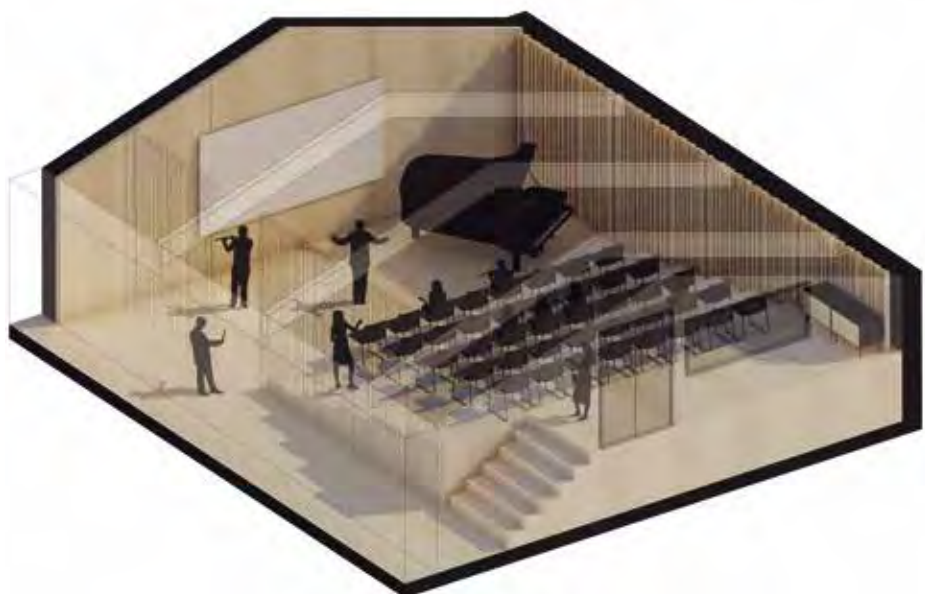
Az előcsarnok terét teljesen átalakítottuk. Az alapelv egy nagyobb, világos, a városi térénd-szerhez kapcsolódó foyer kialakítása volt. Az eddig közepén lévő lépcső kétoldalra kifordult, a lépcső helyén és mögött új terlehetőségeket fedeztünk föl. A kocsiáthajtót beüvegezve szélfogóként csatoltuk az előcsarnokhoz. Mivel a bejárat erőteljesebb funkciócsoport lett, ezt új alaprajzi szintként vezettük be, lévén a földszint egyébként is egy szinttel magasabb volt a tér szintjénél.

A feladatkiírás szerint, a nemzeti színház státuszának megfelelően, a nézőteret 600 férőhelyre kellett bővíteni. A nézőtér alatt hatalmas gépészeti

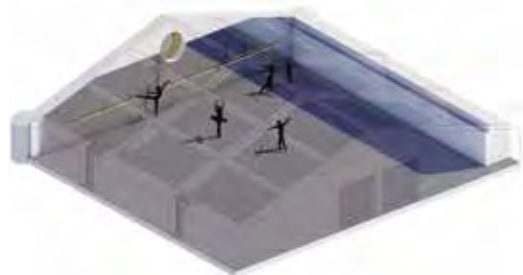

Fotó: Bujnoszky Tamás

A foyer a felvezető lépcsőkkel

A kari terem axonometriája

A balett-terem axonometriája

teret hoztunk létre, mely fölött a teljesen átszerkesztett földszinten a korábnál jóval több ülőhelyet helyeztünk el, mivel az oldalpáholyok is kikerültek. A legnagyobb vállalás az oszlopok eltávolítása volt. A körfolyosón átdugott acélgerendákra konzolos erkélyeket helyeztünk vissza eredeti geometriával, azzal a nehézséggel, hogy az erkély mellvédék a kivitelezés alatt is a helyükön maradtak. Az átalakítás előtt 350 olyan ülőhelyre adtak el jegyet, ahol a láthatóság működött. Az új nézőtér 578 ülőhelyet, a zenekari árok fölött további 66 ideiglenes ülőhelyet tartalmaz, a zenekari árok fölötti színpadszint prózai előadás esetén a nézőtéri szintre süllyeszthető, ez esetben az ülőhelyek száma 644.

A térgeometria változása mellett mindvégig kérdés volt, hogy a proscéniumnyílás fölötti, színészportrékat ábrázoló fafüggöny és a mennyezeten látható 1962-es emblémaképek mennyire szervesülnek a tervezett összképhez. Utóbbival könnyebben barátkoztunk meg, de mivel mindkettőről a restaurálásukat „erősen” javasoló szakvélemény készült, ezért a színészportrék is a helyükön maradtak. Csupán gondolatfutam, de pont ekkora időúgrással 1964-ben Marc Chagall átfesthette a Garnier Opera mennyezeti képét, ami szintén bizonyítja, hogy a folyamatos színjátszás épületei sohasem zárt rendszerek. Szerencsére olyan épület is van, ami megmaradt eredeti állapotában, ilyen Palladio vicenzai Teatro Olimpicoja, de ebben az 1585-ös megnyitása után – kevés alkalom kivételével – nem folyt színjátszás. Érzékeny terület a belső tér konzervált fenntartása és a technológia egyidejű kiszolgálása. Sem a hangosítás, sem a világítás nem képes – vagy csak nagyon kis mértékben – kompromisszumokat kötni. A hangdobozok és a reflektorok elhelyezése után a belső kép változik. A bécsi Ronacher Theater és a Burgtheater műemléki szempontból őrzött

Fotó: BOJNOSZKY TAMÁS

A színház nézőtere a színpad felől

nézőtereiben sem sikerült ezeket eltüntetni, ezt megértve mi is csak finomhangolással próbálkozhattunk. A reflektorok a karzat zónában – nem kevés helyszíni mintáztatás után – a fekete al mennyezetbe süllyesztve viszonylag jól eltűntek, a proscéniumnyílás előtt viszont a hangosítással együtt vállaltan megjelennek.

Kovács Péter DLA

építész

Íme a **DM7 széria**, a Yamaha legújabb digitális keverőpult családja!

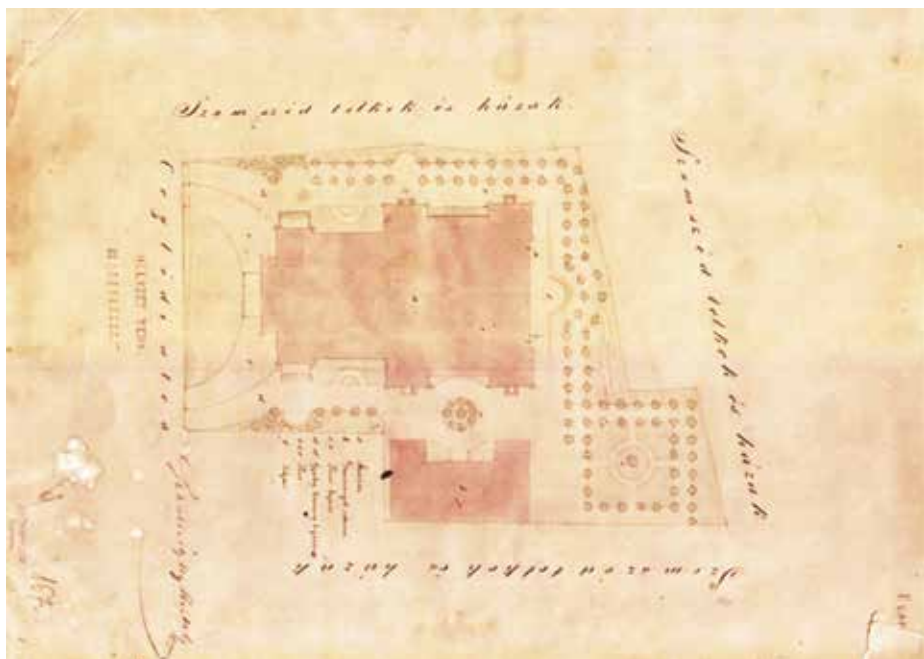
- 120/72 input
- 48 mix-bus
- 12 mátrix
- 2 stereo bus
- 144 in/out interfész
- 18 in/out USB interfész
- Fizikai IO.: 16/32 in, 16 out
- 96kHz
- 64 csatornás Dugan Automixer
- 2x12,1" + 7" érintőkijelző (DM7)
- Beépített redundáns tápegység
- DM7 control kiegészítő vezérlő modul (külön megvásárolható)
- Broadcast csomag (külön megvásárolható)
- Theatre csomag (külön megvásárolható)

A színházüzemi terek kialakítása

2018-ban irodánk, a Tisza Építész Műterem Kovács Péter DLA (Archiko Kft.) építésszel közösen nyerte el a debreceni Csokonai Nemzeti Színház rekonstrukciójának tervezését. A két iroda az alapvető koncepcionális kérdéseket megbeszélve, „fizikailag” szétosztotta az épületet: külön foglalkozott a közönségforgalmi és a technológiai területek felújításának problémáival, amelyekből mi főképp az üzemi terekre összpontosítottunk.

Ahhoz, hogy megvalósítsuk az elvárt tervezői programot és kielégíthessük a színházi szakma mai igényeit, szükség volt a színház régebbi rétegeinek megismerésére, az építéstörténeti mérföldkövek feltárására. Tudjuk, hogy a színház építésére a 19. század közepe táján még tervpályázatok keretén belül is több elképzelés született, a Hajdú-Bihar Vármegyei Levéltár, az Országos Levéltár és Budapest Főváros Levéltára is őriz korabeli terváltozatokat vagy azok egyes részleteit. A kor meghatározó építészei, Carl Boesner (1855), Rveszner Károly (1855), Ferdinand Kirsehner (1855), Ybl Miklós (1859, 1861) és Szkalnitzky Antal az új debreceni színház kapcsán különböző helyszínekre is letették kézigyüket, melyekből végül Szkalnitzky 1861-ben készített terve valósult meg. Ez már ugyanarra a telekre készült, mint Ybl Miklós utolsó terve, és nagyfokú egyezést is mutat azzal; nem kizárt, hogy annak és az előzőleg született terveknek mintegy összegzése volt. Ez abban is tetten érhető, hogy valamennyi korábbi tervben a közönségforgalmi terek aránya nagymértékben eltolódik a kiszolgáló területek rovására. Szkalnitzky az első, aki a színpad köré már megfelelő méretű üzemi tereket is tervez.

Megfigyelhető továbbá, hogy a tervben a színpad mögötti területen helyet kapott volna egy nagyméretű díszlettároló helyiség is, amelynek alapterülete majdnem egyezett volna a nézőtér méretével. Érdekesség, hogy Szkalnitzky és Ybl terváltozatai között szerepelnek olyan elképzelések, amelyek a telken önálló épületrészben oldották volna meg a díszlettárolást, gondolva a tűzveszélyesség kérdéseire is.

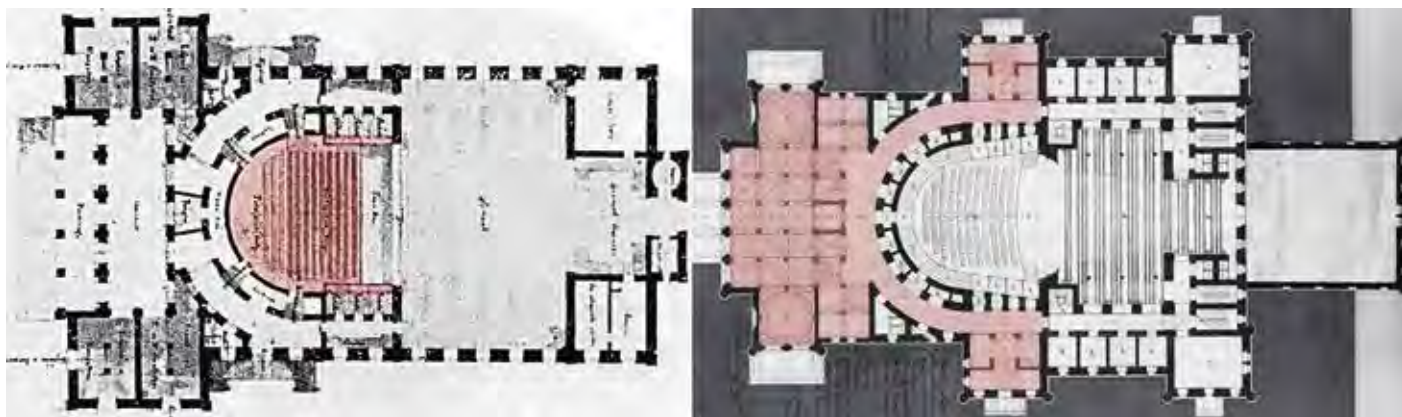

Szkalnitzky Antal tanulmánytervének helyszínrajza a díszlettároló raktárával

Valószínűleg költségcsökkentési okokból egyik változat szerint sem épült díszletraktár a színházhoz, ennek hiánya vezetett 1869-ben az első nagyobb épületbővítéshez. Ekkorra ugyanis kiderült, hogy a kisszínpad díszlettároló kapacitása már nem fedezi a színház igényeit, ezért ezt a teret megtöltötték egy kétszintes épületrésszel, a földszinten egy díszletraktár, az emeleten pedig tetőbevilágítókkal kialakított festőterem létesült. A közbenső födém csapos gerendafödém konstrukcióval készült, amit húsz faoszloppal támasz-

tottak alá, az építést Varga Ferenc debreceni építőmester jegyzi. Ennek az épületrésznek a következő átalakítása 1952-ben történt, ekkor a területet alapincézték az asztalosműhely számára, de mivel egy baleset miatt a csapos gerendafödém 80 cm-t lehajlott a vasbeton födémre, ezzel együtt a faoszlopokat 4 darab vasbeton oszlopra cserélték.

1952-ben ismét bővítették ezt a területet, ekkor nyerte el a máig meglévő alaprajzi kontúrját. A keleti oldalon díszletraktár, a nyugati oldalon pedig próbaszínpad létesült, alatta a kiszolgáló hivatali

Ybl Miklós harmadik terváltozata és Szkalnitzky Antal terve, 1861

Fotó: Tiszta András

A megújult balett próbaterem

helyiségekkel. Az új szárnyak – valószínűleg az eredeti épület arányrendszeréhez igazodva – magas, 2,20 m-es attikafalakkal és lapostetővel készültek el.

1961-62-ben megmagasították és átépítették az zsinórpadrást, valamint megszüntették a karzati négykarú lépcsőket, a helyükön mindkét oldalon vizesblokkok, fölöttük pedig próbatermek létesültek. A kiszolgálószintek közötti közlekedés további biztosítására ekkor kerültek a karzatlépcsők helyére a folyosókra mindkét oldalon egykarú vasbeton lépcsők.

1978 és 1982 között elkészült az utolsó nagy épületbővítéssel is járó felújítás az üzemi területeken: a magas attikájú tetőszakaszokat alacsony hajlásszögű magastetővel lefedték, a festőmű-

Az új színészbüfé

A kihúzható nézőtéri dobogóval ellátott kari terem

A balett-terem és a kari terem előtereként szolgáló pihenő helyiség

hely helyére balett-terem került, keleti oldalon az új díszlettár felé kórusterem, a nyugati oldalon pedig a próbászínpad felé öltözők létesültek.

A jelenlegi felújítás tervezésekor ezeket a területeket a nagy díszletraktárt, a balett próbatermet és a kartermet eredeti helyén meghagyva, de mai köntösbe öltöztetve strukturáltuk újra. Az új koncepcióban a földszinti kis díszlettár helyére

egy tömör poleos tárolórendszerrel kialakított jelmeztároló került, a próbászínpad az újonnan megnyitott Csokonai Fórum épületében, stúdiószínpad formájában születhetett újjá. A színészbüfé az alagsorból a földszintre költözött és közvetlen funkcionális kapcsolatba került az Ady térrel. Kibontva az alatta lévő földfeltöltést, új pinceszintet is létrehoztunk, ahol tárolóterületek – hang-,

fény-, videó-, kellék-bútor- és egy központi takarítószertároló – lettek kialakítva. Kihasznlva a régi kisszínpad relatíve nagy belmagasságát, egy új vendégfödém behúzásával két szinten női-férfi öltözőblokkokat alakítottunk ki, főként a vendégtársulatok színészei, zenészei és táncosai számára.

A többszörös átépítés – az akkor aktuális technológia számára szükséges terek kialakítása – a színház üzemi területein a jól átlátható, logikus eredeti térrendszer felborulását eredményezte. Ezért a mostani tervezés során az elsődleges szempontok közé tartozott egy tiszta funkcionális rendszerre szervezett alaprajzi struktúra megalkotása is. Ennek a koncepcionális iránynak a fő eleme minden technológiai szinten a zsinórpadrást körülölelő közlekedőrendszer visszaállítása volt, összekötve ezzel a rendezői jobb- és baloldalt,

► a zsinórpadlás hátsó falának boltívét, ami így a tér meghatározó építészeti karakterévé vált.

A központi közlekedőrendszer által körbevett zsinórpadlás a nagyszínpaddal minden színház-épület legmeghatározóbb technológiai területe, természetesen felújításának a megtervezéséhez

zi minta alapján a kulisszaszínpad-rendszeren alapult, a színpad alatt háromszintes süllyesztőből és a zsinórpadláson elhelyezkedő csigákból, hengerekből, hengerkerekekből, áttételekből és kötélrendszerekből állt. Mivel minden alkatrész fából, a díszletek pedig fakeretre feszített, vászon-

vas függőleges lefutásának biztosításához. Viszont az épület eredeti, 1865-ös átadásáig a vasfüggöny anyagi fedezet hiánya miatt nem került beépítésre, ezért a későbbiekben azt az eredetileg tervezett nútba már nem tudták elhelyezni, így a színpadnyílás belső oldalára, a portált keretező festett függöny mögé került. Ez a látszólag egyébként problémamentesnek tűnő megoldás a jelenlegi felújítás fázisában nagyon komoly fejtörést okozott...

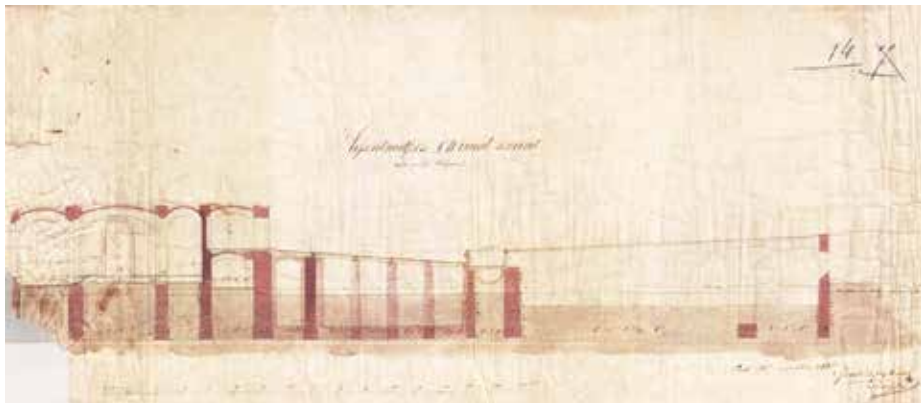
A játéktér első nagy átépítése 1936–37-ben történt, az eredeti faszerkezetű, süllyesztőkkel ellátott színpadba ekkor került be egy 13 m átmérőjű forgószínpad. Mivel a forgó szerkezete 20 cm-rel magasabb volt, ezért hozzáemelték a színpad síkját, vélhetően megszüntetve annak a nézőtér irányába történő lejtését, ami eredetileg a jobb rálátást és a színpadkép perspektivikus hatásának elérését szolgálta.

Alaposan megfigyelve a terv részleteit, szembe-tűnik egy érdekes részlet: a zenekari árok alatt egy boltozott kialakítású rezgőkamrát láthatunk. Mivel ezekben az években a zenekari árkot is bővítették, előfordulhat, hogy ez a tér akkor megsemmisült, vagy esetleg soha nem is került megvalósításra. 1953-ban fontos korszerűsítésen esett át a színpad: az eredeti favázis színpadgépészetet acél-vasbeton szerkezetre cserélték és a forgószínpad alá vasbeton födémeket építettek. Ezáltal a színpadtér tűzvédelmi szempontból sokkal biztonságosabbá vált.

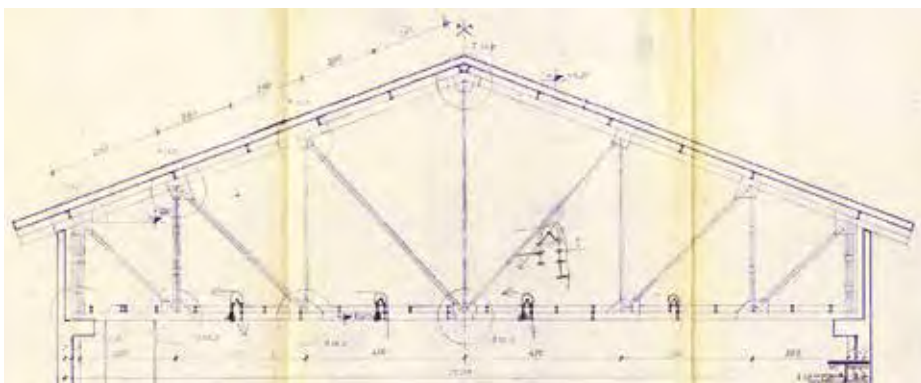
A mostani felújítást megelőző utolsó nagy beavatkozás 1961–62-ben történt, ekkor a meglévő zsinórpadlást a +10,40 m-es szintig visszabontották és az eredeti magasságához képest 4,50 m-el megmagasították. A tetőt acél rácsostartó szerkezettel erősítették meg, tetőfödémként vasalt kőszivacs lemezt alkalmaztak, amelyre 6 cm vastag kiegészítő kőszivacs hőszigetelés készült, vörösréz lemezfedéssel. A zsinórpadlásra önálló acélszerkezeten egy záportározót helyeztek el, ami a színpad elárasztásos oltásának vízigényét biztosította.

Természetesen a mostani fejlesztéssel az egész játéktér és a teljes scenikai rendszer átalakításra, korszerűsítésre került. A pincészinon a színpad alatti részben a zömében használaton kívüli helyiségek megszüntetésével egy új alsószínpad jött létre. A tér középső részének lesüllyesztésével helyet kapott egy 13 m átmérőjű, két gyűrűből álló dobforgó rendszer. Az alsószínpad tere a dobforgón kialakított platformmal egy zongoraemelő pódiumon keresztül közvetlen kapcsolatba került a zenekari árokkal.

A hagyományos kenderkötelekből készült kézi ellensúlyos húzók helyett gépi húzók kaptak helyet a zsinórpadláson. Sajnos az ezekből adódó többletterhelést már a régi tartószerkezet és padló nem tudta elviselni, ezért a tetőszerkezetet további acél rácsostartókkal kellett megerősíteni.

Szkalnitszky kiviteli terve a nézőtér és a színpad padlójának kialakítására

A zsinórpadlás acélszerkezetének régi terve

Az új dobforgó az alsószínpadon

elengedhetetlen volt a régi szerkezetek logikájának megértése. Szkalnitszky épülete korának legmodernebb színháztechnológiáját foglalta magába, annak színpadgépészetét Mühldorfer Vilmos, a coburgi színház gépészeti és díszítési igazgatója tervezte. A technológia az akkori barokk színhá-

ra festett képekként készültek, az egész rendszer együtt borzasztóan tűzveszélyes volt. Érdekesség, hogy az eredeti terveken már szerepelt a színpad és a nézőtér elválasztására szolgáló tűzbiztos vasfüggöny, ezért a színpadnyílást két kiválóval megoldva a portálszerkezetben hornyot alakítottak ki a

A színpadi húzók leeresztett állapotban

Az új zsinórpadlás

A vasfüggöny a felette elhelyezett tűzgátló függönnyel

A jelenlegi tervezés során még egy nagyon fontos problémát is meg kellett oldanunk: a külső helyszínről érkező díszletek beszállítását. Eddig az épület nyugati oldalán egy lépcsővel, rámpákkal kialakított téren keresztül történt a díszletek

bejuttatása az épületbe, leküzdve a közel 2,70 m szintkülönbséget a külső terep és a belső színpadszint között. Ennek a térnek a helyére építettünk be egy díszletszállító technológiai emelőt, amellyel megoldódott a díszletek bejuttatása a

külső terepszintről mind az alsószínpad, mind a színpad szintjére. A beszállítói útvonalon lévő közlekedőtér viszonylag szűk szélessége korábban alkalmatlanná tette a színpadra a nagy formátumú díszletek bejuttatását, ezért a színpad hátsó falán egy nagyméretű tűzgátló tolókapuval lezárható nyílást nyitottunk, lehetővé téve a díszletek beforogatásával azok bejuttatását a színpadtérre.

A felújítás egyik váratlan meglepetése – mint már utaltam rá – a vasfüggönynek nem az eredeti terveknek megfelelően elhelyezett pozíciója volt. Ki gondolhatott volna régen arra, hogy az eredetileg kitalált horonyban történő levezetés elhagyása óriási problémákat okoz a későbbiekben? A gond az épület teljes azbesztmentesítése után merült fel, mivel a vasfüggöny felső síkja és a nézőtéri festett függöny mögötti területen a határoló épületszerkezethöz (ami magát a festett függöny acéllemezeit takarja) nem teljesül a színpad és a nézőtér mint kötelezően elválasztandó terek között a tűzszakaszra előírt tűzgátlási követelmény. Sőt, kiderült, hogy a színpadnyílást régen

Az új zsinórpadlás alulnézete

egy nagy fesztávolságú íves boltövel váltották ki, és annak az alsó vízszintes síkjáig terjedő része nem tömör falszerkezet, hanem csak két oldalon egy futóba rakott, laposacéllokkal felfüggesztett téglafal. Természetesen hő hatására az acélszerkezet rövid időn belül elvesztené tartószerkezeti szerepét, és a kétoldali téglafal azonnal leomlana. Viszont a vasfüggönnyel és annak függőleges mozgató pályájával nem lehetett geometriailag megváltoztatni, így a kb. 7 cm-es résben kellett a színpadnyílás teljes szélességében, közel 8 méter magasságú felületen a tűzgátlást épületszerkezettel biztosítani. Rengeteg ötletelés és gondolkodás után csak egy fix kivitelű, vízűtéssel ellátott tűzgátló függöny alkalmazásával lehetett megoldani a problémát.

Reményeink szerint a mai legjobb tudásunk szerint tervezett és kivitelezett színházépület hosszú ideig biztosítja majd a debreceni színjátszás tradicionális otthonát.

Tisza András
építész

Múlt és jelen összhangja

A Csokonai Színház belsőépítészete

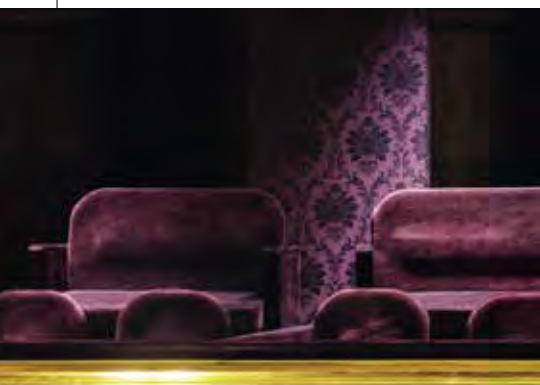
Egy műemléki színház belsőépítészete összege mindannak, amit a tértervezésről e szakma megjeleníthet, szenvedélyesen lavírozva a részletek és a nagytotál látványok között. A műemléki környezet, a modern technikával ötvözött játéktér és a klasszikus nézőtér szín- és anyaghasználati, hangulati egységének megteremtése igazi kihívást jelentett a debreceni Csokonai Nemzeti Színház esetében, amelyre az épület generáltervezőitől, az Ybl-díjas Kovács Pétertől és Tisza Andrástól kaptunk felkérést 2018 tavaszán.

A Csokonai Színház már az 1865-ös megnyitásakor is egyedülálló szerepet töltött be a magyar színpadi és operajátszás palettáján. E komoly örökség átültetése a mai igényeknek megfelelő térszövetbe új közönségforgalmi renddel, színészközpontú terekkel, műszaki háttérrel gyakorlatilag komplett újratervezést igényelt.

A belső terek megalkotása többféle belsőépítészeti kihívással szembesített minket. Ezek egy része funkcionális eredetű volt, azaz abból adódott, hogy a színház működése mind a közönségforgal-

és a felújítás előtti összképéből következett. A tervezés folyamán elsődleges szempont és irányelv volt a kiemelt és védett terek fokozott hangsúllyal

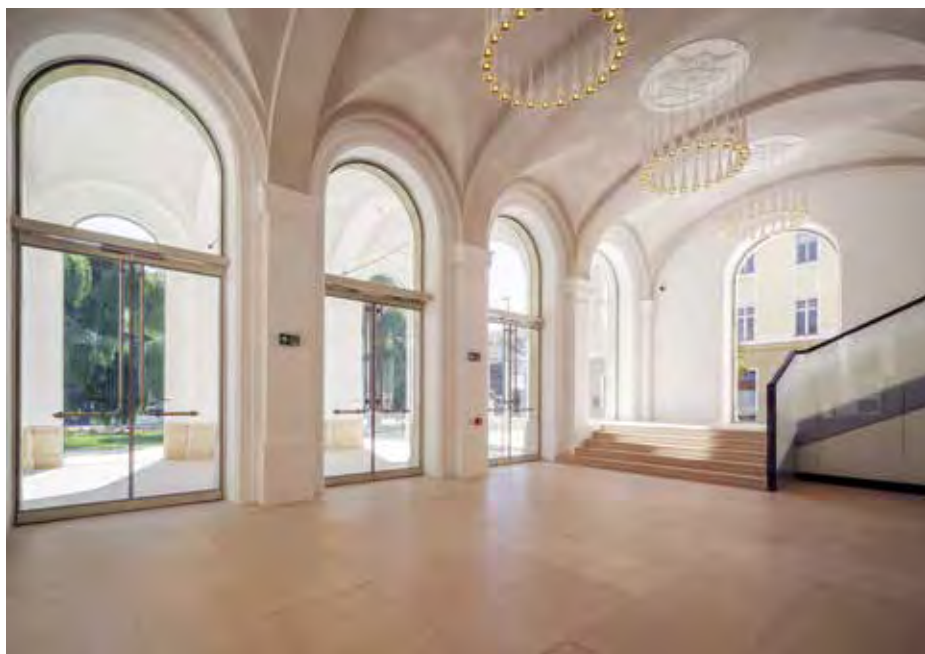
és gondossággal történő kezelése és megvédése. Ennek is köszönhető, hogy a színháztermi nézőtér, a főbüfé és az előcsarnok eredeti díszítései a szak-

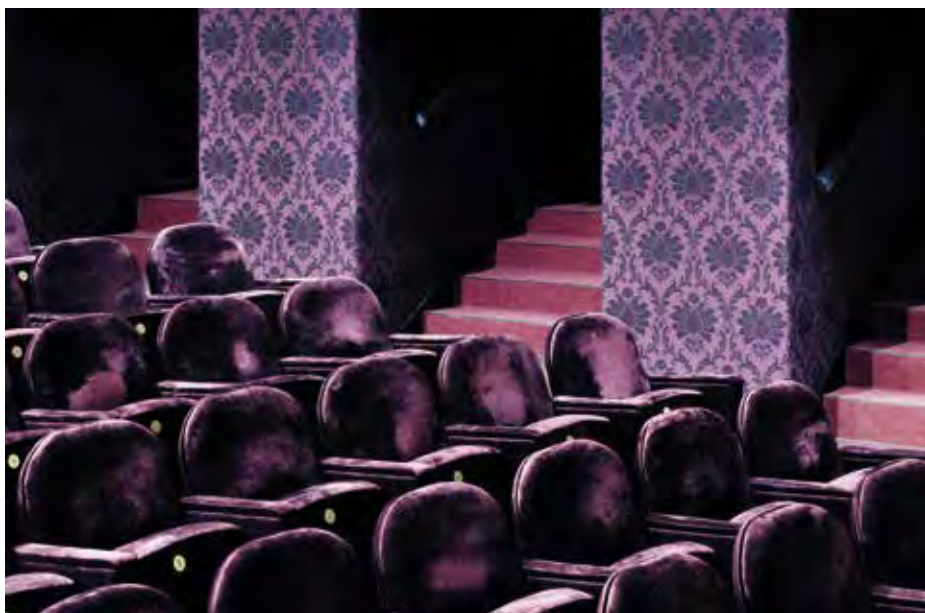
Az emeleti páholysor részlete

mi oldalon, mind pedig a kiszolgáló háttérterületeken teljes újragondolást igényelt. A színházter jelentősen megnövekedett nézőszáma nemesak a nézőtéri székek újfajta elrendezése miatt okozott rendkívüli fejtörést, de a teljes közönségforgalmi terület kialakítására is hatást gyakorolt: új ruhatárakat, mosdóterületet, nagyobb pénztárat és főbüfé pultokat, új előcsarnoki büfét, valamint az információs felületek alapos átgondolását igényelte. Az előcsarnok teljes újratervezése sosem volt lehetőségeket teremtett, akadálymentesítéssel, a megérkezés eleganciájának biztosításával. A színház technikai-üzemi oldalán is szinte minden új helyre került, természetesen a minden részletében átgondolt használati optimalizálás, a nagyfokú korszerűsítés és a funkcionális bővítés mentén.

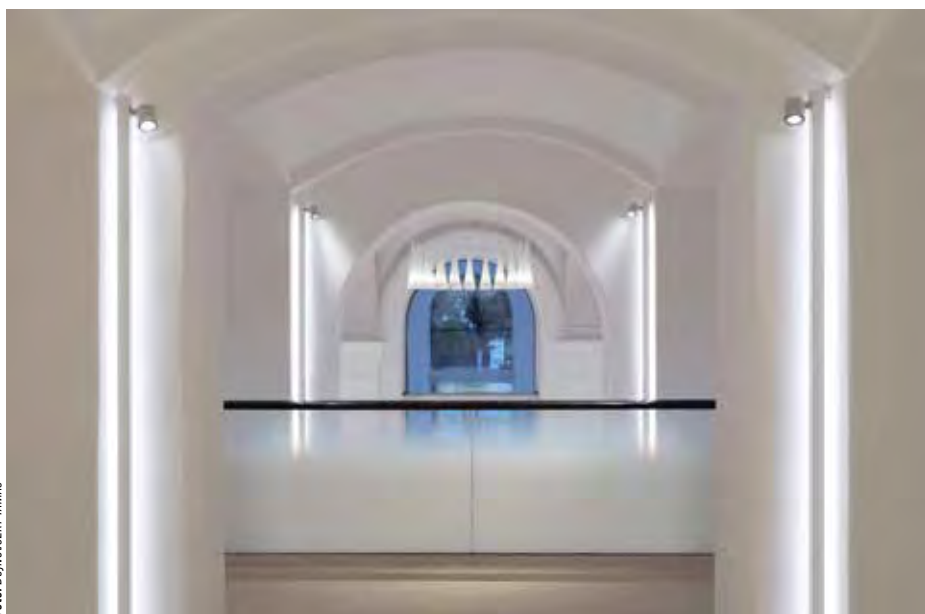
A kihívások második dimenziója az épület meglévő műemléki értékeiből, belső téri adottságaiból

A fényel átjárt új előcsarnok

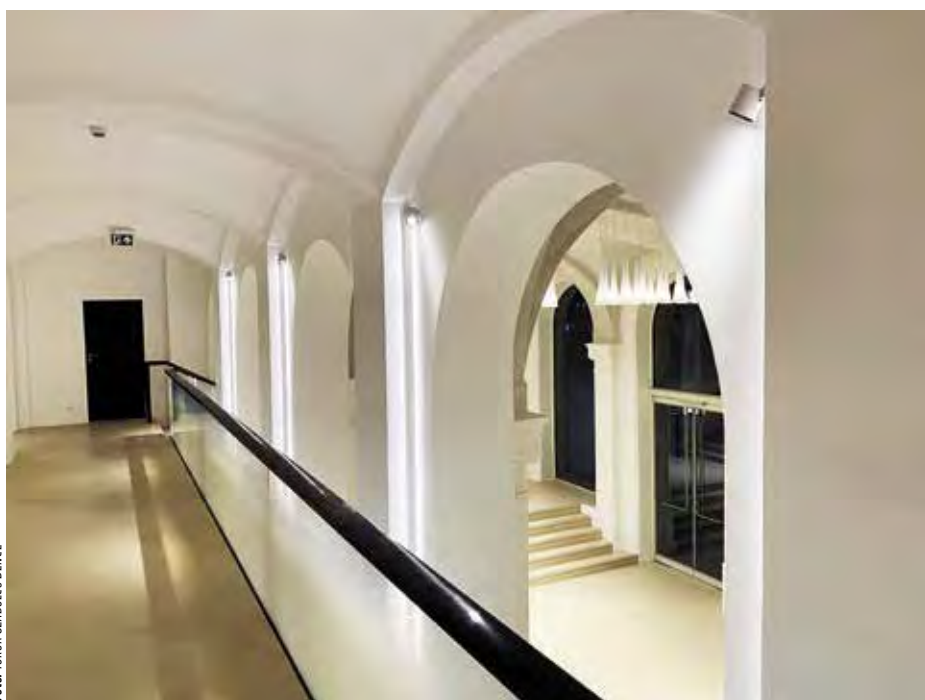

A nézőtérén alkalmazott színárnyalatok a klasszikus "operavörös" tónust a hely adottságaihoz igazítják

Fotó: BUJNÓCSZAV TÁMÁS

A foyer finom megvilágítása

Fotó: TÖRÖK SZABOLCS BENCE

Az előcsarnok fölötti emeleti folyosó

Fotó: TÖRÖK SZABOLCS BENCE

A kari terem mobil nézőtéri emelvényrel

restaurátorok munkájának köszönhetően ma már teljes pompájukban ragyognak.

Ugyanakkor ezeken az építéskori, eredeti „fókuszelemeken” túlmenően az épület belső tér-elemei és felületei későbbi korokban keletkeztek, a felújítás előtt a terek nagy része meglehetősen vegyes és az eredeti karakterhez nem illeszkedő összképet mutatott. A közönségforgalmi terek lepusztult, egységet nélkülöző állapota – amit a későbbi átalakítások és napi használat során bekerült elemek, burkolatok is tovább terheltek – arra ösztönözt minket, hogy az épület karakterjegyeinek és téri adottságainak figyelembevételével a meglévő és megőrzendő értékekhez olyan kiegészítéseket alkossunk, melyek azokat is az épülethez méltó értelmezési keretbe helyezik.

Ezt biztosítandó, a tervezett beavatkozásokat az egész házban egységes karakterjegyek és anyaghasználat mentén fogalmazzuk meg, törekedve arra, hogy a történeti terek kiegészítései és tervezett új elemei mind az eredeti kor kézműves gondolkodásmódja mentén, mind a jelen használati igényei és érték-szemlélete felől nézve értelmezhetőek legyenek.

Példákkal szemléltetve mindezt: az egyedileg ehhez a munkához fejlesztett vörösréz fogódzók az egész házban egységes kialakítással jelennek meg, ahogyan a folyosókat sávosan tagoló és egyben egységesítő akusztikus tölgyfa ajtószervezetek is. A korábbi sötét burkolatok helyett alkalmazott törtfehér mészkő és terrazzo padlófelületek a belső tereknek tisztaságot és ünnepélyességet adnak, egyben logikailag összekötik azokat a külső városi tér szintén mészkő felületeivel, segítve az előcsarnok és a térkapcsolatok „sokolvasatú” értelmezését.

A példaként felsorolt megoldások a kézművesség és az iparművészet mai megnyilvánulásai, melyek nem stílusjegyek utánzásával és megidézésével, hanem a megalkotásukban rejlő analóg szellemi és fizikai folyamatok, valamint a részleteikben megtapasztalható gondosság és összetettség mentén keresik a kapcsolatot a megmaradó eredeti díszítőelemekkel és téri struktúrákkal. A belső terek megfogalmazásában kiemelt szerepet játszanak az olyan egyedi installációk, mint például az előcsarnokba fejlesztett egyedi függesztett csillárok, melyek a teret domináló karakterelemek lettek, vagy mint a főbüfében elhelyezett, díszítőfestő művész által készített aranyozott falfelületek, melyek a mennyezeti eredeti díszítőfestés absztrakt kiegészítései.

A kihívások harmadik dimenzióját a színházi élethez kapcsolódó téri értelmezések jelentették a tervezés során. Gondolunk itt azokra a kérdéskörökre, amelyek a színház fizikai határait és helyszíneinek adekvát jellegét boncolgatják, vagy éppen a megérkezés dramaturgiáját, a színház ünnepélyességét, az üzenetközvetítő platformok

A nézőtérre vezető, sötét tónusú folyosó

A főbűfé aranyozott felületei a mennyezeti eredeti díszítő-festés absztrakt kiegészítései

A nézőtéri főbűfé elegáns pihenőpadja

Fotók: Bujdoszky Tamás

lehetőségeit taglalják, és így tovább. A tervezett épület a lehetőségei mentén igyekszik maximálisan megnyitni a külvilág felé, adott esetben tereit és tevékenységét a városi köztér felületeire is kisugározni. A nyitottság és a vonzerő biztosítása érdekében a bejárati zónák transzparensnek, a bejárat fókuszában a színházi patkó falára helyezett nagyméretű LED-fal közvetíti a belső tartalmakat a városlakók felé.

Emellett a terek kialakításában és műszaki előkészítésében nagy hangsúlyt kapott a többcélú és rugalmas működés biztosítása: a hagyományos színháztermen túl rendezői szándék esetén az előcsarnok, a főbűfé, de az említett városi előtér is a színház eseményterévé válhat. A tervezés során az épületben található többi nagyobb méretű terem is ilyen megközelítésben alkottuk meg. Ez alapján kapott a teljesen átformált kari terem egy mobil eltolható emelvényt, így a terem síkpadlós és lépcsős használata is biztosított. A balett-terem többcélú próbateremként, de akár kamarateremként is hasznosítható, dedikált öltözőkkel, elő-

térrel, de hasonlóan rugalmas elvek mentén lett kialakítva a földszinti új színészbűfé is.

A színház közönségforgalmi területeinek világos és sötét karakterjegyei tudatosan formáltak. A megérkezés itt egyben egy átlényegítő, felkészítő útként is felfogható, amely során a közönség a hétköznapiakból kiszakadva léphet be a színház misztériumába. A terek világos-sötét átváltozásai is ezt a folyamatot segítik. A folyosón elhelyezett nagyméretű tablók a belső színház élet kivetülései, a fekete-fehér nyomatok egyfajta időtlen pillanatkép-kollázst kínálnak a színház által közvetített élményekről.

A folyosón és a nézőtéren alkalmazott vöröses padlizsán szín a klasszikus operaszínház vörös bársonyának szín-igazítása a hely adottságaihoz. Egyrészt az „operavörös” tónussal szemben semlegesebb módon fejezi ki a „nemzeti színház” funkció pluralitását és széles spektrumú repertoárját, másrésztől mind identitásképző lehetőségei miatt, mind a meglévő történeti felületekhez való illeszkedés szempontjai szerint is előnyösnek tűnt az alkalmazása.

A nézőtéri elrendezés teljes átalakításával együtt annak harmonikus anyaghasználata is kiemelt szerepet kapott. Ennek mentén az akusztikus falburkolatra került tapétaburkolatok, a tömör kőrisfa padló, az egyedi nézőtéri és színpadfüggönyök, a szőnyegek, könyöklők, az ide fejlesztett zsöllyesékek, valamint minden kapcsolódó elem nagy szerepet kapott a meglévő értékeire építő, de újfajta téri minőség megteremtésében.

Bízunk benne, hogy a kibővített színház használata igazolja majd az itt ismertetett célokat és törekvéseket, és a megújult színház mind a színházba látogatóknak, mind az itt dolgozó és alkotó közösségeknek még több örömet okoz majd, mint tette azt az elmúlt több mint 150 évben.

Csavarga Rózsa

Ferenczy Noémi-díjas belsőépítész tervező

Török-Szaboles Bence

DLA okl. építészmérnök, belsőépítész tervező,

a debreceni Csokonai Nemzeti Színház rekonstrukciójának

felelős belsőépítész tervezői

Ti STUDIO Kft. – Sandraza Kft.

K&M KÖNIG & MEYER
Stands For Music

ELIMEX
elimex.hu

A színpad technológiája

A különleges épületeknek lelkiük van. Különösen igaz ez a debreceni Csokonai Nemzeti Színházra. A falak számtalan történetet mesélhetnének, ezért is volt kiemelten fontos és különleges feladat a HUNÉP Zrt. számára az épület felújítása. A felelősségből merítettünk motivációt, hogy az elődökhöz méltó munkát végezhessünk, és a múltra alapozva, a jelen technológiáit használva összhangot teremtsünk a jövő számára.

Az újjászületett Csokonai Nemzeti Színház

Fotók: PATAKI BOTOND

Csak tisztelettel lehet egy ilyen épülethez hozzányúlni. Hiszen e falak a város történetének embematikus részei, túlzás nélkül mondhatom, hogy épített örökségének egyik ékköve, a kultúra és a színháztudomány otthona. Ezért is volt az egyik legnagyobb kihívás számunkra a régi oly módon való megújítása, hogy abban összhangban legyenek a történelmi múlt elemei és az újonnan beépített korszerű technológiák, anyagok. Történelmi jelentőségű kihívás és szakmai referencia vállalatunknak a Csokonai Színház újjászületésében való generálkivitelezői szerep. Minden részében és pillanatában hatalmas szakmai élmény és motiváció volt, személyesen nekem és a projektben részt vevő összes kollégámnak egyaránt. Folyama-

tosan és különösen kiemelt figyelemmel végeztük a munkánkat csaknem három éven át.

A színház több mint 155 éves, műemlékvédelem alatt álló épületének ezen jelentős felújítása már csaknem 50 éve váratott magára. A teljes folyamat egyik szimbolikus eleme természetesen a színpadtér megújítása volt. A pódiumrészén tíz méterrel a jelenlegi padló vonala alatti szintre kellett kiemelni a munkagödört, majd megerősíteni az alapozást és vízszigetelést kialakítani. Az első fázisban, időben ezen folyamatokkal párhuzamosan történt a színpadtechnológia gyártmánytervezése és az erre fogadókész épületszerkezet kialakítása.

A funkcionalitás szempontjából két részre osztható az épület. A főbejáraton keresztül a kö-

zönségnek is nyitott nézőtér és az azt kiszolgáló területek érhetők el. Itt a műemlékvédelemből adódó restaurálási feladatokkal és az egyedi anyagokkal való munka volt a legnagyobb kihívás és élmény kollégáink számára. A vasfüggöny mögötti rész esetén, amely a színháztudomány háttérét biztosítja, a high-tech berendezések műemléki épületszerkezetbe való integrálása adta a fő feladatot. Az új berendezések – bátran állíthatjuk – nem csak országos, de európai színvonalúak.

A színpadi gyártmánytervezést azzal kezdtük, hogy a helyszínen a kibontott állapotokat megismerve, ismételtelen felmértük a pontos méreteket, hogy milyen keretek között kell majd működni az általunk tervezett gépészetnek. A tartószerkezetet

A színház új, elegáns fogadótere

- ▶ statikailag méreteztük, kiválasztottuk a mozgathoz alkalmas berendezéseket, majd következett a 3D-s tervezés, amelyet természetesen össze kellett egyeztetni az épület minden részletével, adottságával.

Az alsó rész gépészete egy gyűrűs dobforgó színpadból áll, amely három darab 2 x 6 méteres süllyedőt tartalmaz. Érdekeség, hogy ez a rész átjárható, amikor süllyesztett állásban van, így elérhető a zenekari árok, illetve a díszlet beszállítása itt is megoldható. Viszont, amikor a süllyedők a felső helyzetükben vannak, ahhoz, hogy az alsó rész továbbra is átjárható legyen, beépítésre került egy alsószínpadi kiegyenlítő süllyedő rendszer is. Ez a megoldás igenis nagy kihívás volt, hiszen kis helyen kellett elhelyezni a színpadgépészeti eszközöket, és azoknak számtalan szabványnak, előírásnak kellett megfelelniük.

A zenekari süllyedők kialakítása is egyedi, mivel hosszirányú, ráadásul íves formája van, és a színpad tengelyével keresztirányban lett felosztva. Három állása van, így meg tud állni a zenekari szinten, a nézőtéri szinten, illetve a színpad szinten is.

A nézőtér földszinti széksorai

A süllyeszthető zenekari árok

A színpad a nézőtér felől

Az alsógépészet kialakításához tartozott még ezen kívül egy díszletbeszállító tervezésének feladata, amelynek segítségével az utcaszintről be lehet szállítani a díszletelemeket az alsószínpadra, vagy fel, a színpad szintjére.

A felsógépésztől néhány centiméterre működik a vasfüggöny, amely mögött közvetlenül található a világítási híd. A zsinórpádlás teljesen átépült, a korábbi kézi díszlethúzókat helyét motoros megoldások vették át. A felső részbe összesen 28 darab díszlethúzó került, ugyanennyi ponthúzó és három világítási tartó. A színpad oldalsó és hátsó takarását ellátó függönyt is innen lehet mozgatni.

Különleges megoldás a felsógépészetnél, hogy egy teljesen új rácsostartót építettünk be. Itt már a felmérés sem volt egyszerű. A hagyományos módszerekkel történő felmérés nem lett volna pontos, így 3D-szkennelést kellett végezni.

A gyűrűs dobforgó

A színpadgépészet szempontjából a legnagyobb feladat a dobforgó kialakítása volt, a szintkiegyenlítő miatt is, mivel nagyon kis helyen kellett bonyolult és nagy mechanikát beépíteni. Például a dobforgóban 21 olyan pont van, ahol személyemelőt is lehet alkalmazni.

Monumentális mérete van a dobforgónak és a többi egységnek is. Ezért az első próbánál leírhatatlanul megkapó érzés volt, hogy láthattuk a valóságban működni és rendszerként funkcionálni a teljes szerkezetet. Nagyon jó dolog végigkísérni a próbaüzemet és aztán látni élesben, használat közben is az ezzel elérhető eredményt. Izgalmas pillanatok voltak még a terhelési próbák. A súllyedőkre például hat tonna súlyt helyeztünk, úgyhogy

megnyugtató volt látni, hogy ezt a vizsgát is kiváló minősítéssel állta a szerkezet.

Személyes kedvenceim a fentiekén túl például a nézőtérre vezető folyosók falfelületeinek kézműves festése, amelyen minőségű munkára ma már kevés szakember képes, vagy a nézőtér zsöllyeszékei. Ez utóbbit több, szemre közel azonos mintadarab legyártása, sorozatos kipróbálása után, nűansznyi változtatásokkal tökéletesítve alakítottuk ki. Hatalmas öröm még számomra az is, hogy a terveket úgy sikerült megvalósítani, hogy azok a valóságban szinte milliméterre pontos másai lettek a digitálisan évekkkel ezelőtt elkészített látványterveknek.

Ha egy fotót ma a látványtervel azonos pozícióból készítünk el, akkor esetenként nem tudjuk megállapítani, melyik a terv és melyik a valóság.

Debrecen város nemzeti színháza felújításának egyik célja, hogy minden igényt kielégítő kulturális teret hozzon létre. A HUNÉP küldetése, hogy minőséget és a jövőnek maradandót alkosson. Mindezt úgy, hogy az általuk végzett munka lehetőséget adjon az épület funkcióinak maximális kihasználtságára. Úgy gondolom, mindkettő sikerült. Az így felújított színházban, amit a rendező megfog álmodni, azt a technológiának köszönhetően határok nélkül meg tudja valósítani. Ezáltal itt mi adhattunk teret az alkotásra, hiszen a tevékenységünkkel mi tereket alkotunk. Ez adja meg munkánk értelmét és örömet.

Kiemelten kell még megemlítenem az összefogás erejét. Az első pillanattól az összes résztvevő úgy állt a feladataihoz, hogy minden kérdés esetén azt tartotta szem előtt, hogyan lehet az épület adottságaihoz igazítani a műszaki megoldásokat úgy, hogy azzal a lehető legjobb végeredményt érjük el. Ebben együttműködtek tervezők, műszaki ellenőrök, a megrendelőt képviselő szakemberek, a színház szakmai gárdája és a kollégáink, alvállalkozó partnereink. Mindenki felülemelkedett a saját önös érdekein és előtérbe helyezte ezt a nagy közös célt. A kiemelkedő végeredményt csak így lehetett megvalósítani, ezért pedig köszönettel tartozunk mindannyiuknak.

Bakos Miklós

vezérgazgató
HUNÉP Zrt.

Az alsógépészet egyik szerkezete

A felsógépészet az új rácsostartóval

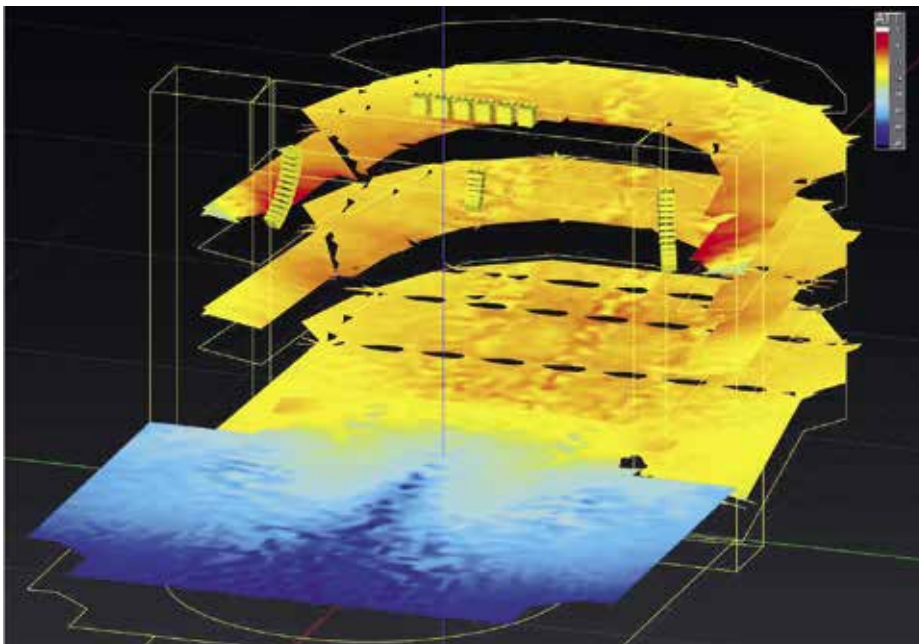
Korszerű audiovizuális rendszer az összművészeti alkotásként értelmezhető előadóművészet szolgálatában

A 19. században indult hódító útjára az összes művészeti ágat egyenrangú elemként ötvöző kísérlet, a Gesamtkunstwerk, amely napjaink előadóművészeti alkotásait is meghatározza. Egy 21. századi színházépületre is olyan összművészeti alkotásként tekinthetünk, amely számos másik – zene (hang), vizuális (fény és látvány) – művészeti ágat, ezáltal technológiát állít a színházi előadóművészet szolgálatába. Nincs ez másként a debreceni Csokonai Nemzeti Színház esetében sem; a rekonstrukció során a beruházó és a generálkivitelező szándéka egy korszerű eszközökkel felszerelt létesítmény megvalósítása volt, amely számos nagy értékű hang- és vizuáltechnikai (audiovizuális), valamint fénytechnikai (hatásvilágítási) eszközt foglal magában.

A Csokonai Nemzeti Színház társulatának alapvető elvárása volt, hogy a történelmi színházépületben ugyanolyan magas technológiai színvonalat képviselő, azzal hatékonyan együttműködő színháztechnikai-technológiai, ezen belül világszínvonalú audiovizuális eszközök létesüljenek, mint a pár hónappal korábban átadott Csokonai Fórum épületében. Ezen elvárás maradéktalan teljesülését szolgálhatta az a magyarországi színházi rekonstrukciók során szinte példa nélküli körülmény, hogy a beruházás szervezője a környezeti hatásokra érzékeny, nagy értékű színházi technológiai berendezések telepítése szempontjából kifejezetten optimálisan alakult; az audiovizuális és hatásvilágítási eszközök telepítése az épület szinte teljes építészeti-belsőépítészeti készültségét követően, a megszokottnál tisztább és üzembiztosabb környezetben valósulhatott meg, ezzel hitem szerint

A színház nézőtere az L-C-R elrendezésű hangrendszerrel

Középmagas frekvencia lesugárzása (M-Noise, 1/3 oktáv sávszélesség, 2 kHz)¹

nagy mértékben elősegítve a későbbi hibamentes és megbízható működést.

Az épületben telepített audiovizuális rendszerek több funkcionális feladatot látnak el; elsősorban ezek segítségével valósul meg az előadások hang- és vizuáltechnikai kiszolgálása, professzionális hang- és HD-minőségű videófelvétele, az előadások előkészítése hang- és vizuális effektek, bejátszások készítésével. Másodsorban az AV-rendszer dedikált eszközei felelősek az egyes produkciós munkahelyek közötti kapcsolattartá-

¹ Az ábra jobb felső sarkában látható, hogy adott színhez mekkora jelesillapodás tartozik. Annál homogénebb a lesugárzás, minél inkább egy szín dominál a nézőtér első sorától az utolsóig. Az ábrán ezt tekinthetjük meg 2 kHz-en vizsgálva, a zsellő + 2 szint viszonylatában (a 3. szinten kiegészítő sugárfókák találhatók, a fő sugárfókáknak nem célja a 3. szint lesugárzása). Előbbiekben túlmenően az ábrából információt kapunk a színpadra visszajutó hangok mennyiségéről is.

Kilátás a hangpályából

sért, kommunikációért, jelzésekért, az ügyelői utasítások továbbításáért, a közönség tájékoztatásáért. Előbbiek alapján a megvalósult audiovizuális rendszer az alábbi alrendszeréből épül fel:

a) a nagyteljesítményű audio jel disztribúciót megvalósító központi audio mátrix – Optocore optikai gyűrű a kapcsolódó AES-67 szabványú (Dante) csavart érpáras Dante és egyéb interface egységekkel,

b) produkciós hangrendszer,

c) az egyes munkahelyek közötti produkciós kommunikációs kapcsolatokat megteremtő szimplex és duplex intercom-, illetve ügyelői hívó, jelző rendszer,

d) nagyimpedanciás háttérhang-rendszer,

e) ügyelői és karmesteri videórendszer,

f) professzionális produkciós videó (streaming) rendszer a kapcsolódó dedikált SM optikai hálózattal,

g) digital media signage (DMS) rendszer, valamint IPTV fejállomás és jeldisztribúció,

h) mindezeket kiszolgáló dedikált optikai és csavart érpáras strukturált informatikai hálózat.

A megvalósult produkciós hangtechnikai rendszer két központi eleme a technológia csúcsát képviselő, redundáns (azaz esetleges üzemzavar esetén egyes funkcióiban üzemmeleg tartalékkal rendelkező) DiGiCo Quantum 7 digitális keverőasztal, a hozzá tartozó professzionális audio hálózattal és jeldisztribúciós eszközökkel, valamint a fő hangrendszer, amelynek hangsugárzóit a precízen megtervezett hangsugárzóiról világhírű Meyer Sound cég szállította.

A színházi hatáshang-rendszer tervezése során kiemelt figyelmet fordítottunk

a) a felhasználói (esetünkben a színházi) igények kiszolgálására,

b) a nézőtér minél egyenletesebb hanggeneráció-eloszlására,

AV rendszer, központi racks

c) a kezelő személyzet minél optimálisabb elhelyezésére (a hangpályához megfelelő akusztikai és technológiai kialakítására),

d) fentiek lehetőség szerint maradéktalan teljesítése mellett (!) az örökségvédelmi, műemléki, építészeti-esztétikai elvárások teljesítésére.

A színház elképzelései szerint a hangrendszer L-C-R elrendezésű, fixen telepített surround, vagy effektsugárzók nélkül. A fő hangrendszer hangsugárzóit annak megfelelően, a számítógépes modellezés szerint a nézőtérben a teljes hallható spektrumban a legegyszerűsebb lefedettséget eredményező pozícióban és elrendezésben terveztük úgy, hogy közben a fő hangrendszer a színházi zónában elhelyezett hangforrások (zenekari árok hangszerei, mikroportok stb.) hangosítását még a kislépcsős tartományban is a lehető legke-

vésbé zavarja. A telepítést megelőzően az installációra több változatú modellezés készült, amelyek közül a fenti szempontoknak leginkább megfelelő teljes egyetértéssel választotta valamennyi résztvevő. A tervezési módszer hasonló volt az előadások hangvezérlő-pozíciójának kialakítása során is;

Az AV és a hatásvilágítási rendszer színházi csatlakozói

A Magyarországon egyedülálló mikroport-rendszer eszközei

a hangpályához a szüllyes szinten a hangtechnikai, akusztikai igények maximális figyelembe vételével alakulhatott ki, úgy, hogy a generálkivitelező rugalmassága még a szinte utolsó pillanatban eszközölt korrekciót is lehetővé tette.

A színházterem hangrendszere mind a hatáshang, mind a színházi monitorozás tekintetében a Meyer Sound eszközeiből áll össze, annak érdekében, hogy a közönségnek és a színészeknek egyaránt minőségi hangélményben legyen része. A fő hangsugárzó rendszert L-C-R elrendezésben rendre 12-6-12 darab Meyer Sound LINA hangsugárzó alkotja, a centersugárzó két oldalán telepített 3-3 darab Meyer Sound 750-LFC mélysugárzóval kiegészítve. A szub-hangsugárzók a vasfüggöny előtti tér kiemelt védelmet élvező műemléki környezetében vannak befüggesztve, ennek megfe-

► lelően egyedi RAL színezés alkalmazásával illeszkednek a térbe. A zsöllye első sorainak front fill elrendezésben 4 darab Meyer Sound UP-4slim közel téri hangszugárzó biztosítja a lesugárzást, míg side-fill pozícióban a tökéletes lesugárzás érdekében a hangszugárzó-rendszert egy pár Meyer Sound ULTRA-X40 egészíti ki. A hangszugárzók összehangolásának, a hangzás koordinálásának feladatát 2 darab Meyer Sound Galaxy 816 processzor látja el. Az összes processzor, hangszugárzó beállításai távolról elérhetők, távfelügyelhetők az AV-Ethernet hálózaton keresztül kommunikáló RMServer segítségével, így a működtető személyzet a működési státuszokról, esetleges meghibásodásokról valós időben tájékozódhat.

A teljes audiovizuális rendszer céljára dedikált strukturált réz- és üvegszál alapú hálózat, illetve analóg kábelkapcsolatok jöttek létre. A minden elemében redundáns audio hálózat úgy épül fel, hogy az egyik kiesése esetén a másik kihagyásmentesen átveszi az összes funkciót. A színházban a keverő- és hangszugárzó-rendszer eszközcsoportját egy, Magyarországon egyedülálló kiépítettségű Sennheiser Digital 9000 digitális vezeték nélküli mikrofonrendszer és világhírű márkákból álló vezetékű mikrofonpark egészíti ki. A bejátszások Apple Mac számítógépek segítségével, Qlab vagy ProTools rendszerből indíthatók.

A színházban a Narval Systems korszerű interkommunikációs rendszere biztosítja a dolgozók egyes munkahelyek közötti duplex (kétirányú) kommunikációját, amelyet az ügyelői munkahely esetében a szimplex (egyirányú) tájékoztatás lehetősége és a színpadi fényjelző-rendszer egészít ki.

Az ügyelői utasítások, a közönség hívás és az előadások hangjának továbbítása céljából épület-szerte 155 darab, az adott tér kívánalmainak leginkább megfelelő nagyimpedanciás (100 V-os) hangszugárzóból kiépített háttérhang-rendszer került telepítésre. Az egyes öltözőkben természetesen megvalósult az ún. prioritásos hangerő-szabályozás lehetősége; a színpadon zajló esemény hangjának öltözőnkénti szabályozása az ügyelői utasítások konstans hangereje mellett valósítható meg.

Professzionális (streaming) videóstúdió

Az interkom rendszert egészíti ki az ügyelői kamerarendszer, amivel az ügyelőnek lehetősége nyílik rálátni az előadás vagy a közönségforgalmi irányítás szempontjából fontos, ugyanakkor az ügyelői munkahelyről nem belátható helyekre (hátsósínpad, zenekari árok, süllyedő, folyosók stb.). Az ügyelői kamerarendszert egészíti ki a karmester jelzéseit a színpad és az ügyelő felé továbbító speciális videó-rendszer, amely eszközeinek legfontosabb kiválasztási szempontja – a funkcionális követelménynek megfelelően – a digitális jelfeldolgozásból adódó minél kisebb késleltetés elérése volt. (Az életünk lassan minden részét behálózó korszerű digitális technológiák mellett nem is gondolnánk, mekkora odafigyelést igényel, illetve adott esetben milyen kihívást jelent egy karmesteri kézmozdulat késleltetés nélküli közvetítése vizuális megjelenítőkön keresztül; ezen a ponton bizony sokszor emlegettük az évtizedek óta elavult analóg megjelenítőket...)

A színházi technológiák legfiatalabb szakmai területe a vizuáltechnika; a Csokonai Színházban a professzionális vizuáltechnikai igények kiszolgálását immár önálló szakmai csoport, önálló tár látja el, amely az elmúlt évek pandémiás tapasztalatai okán a beruházás eredményeként felkészült az előadások, rendezvények professzionális minőségű, akár élő internetes és televíziós közvetítésére is videostream formájában. A produkciós vetítéstechnika rendelkezésére 3 db 15 500 ANSI lumen fényerejű, FullHD feletti (1920*1200 WUXGA) felbontású projektor áll. A közvetítések technológiai alapja 4 db SONY broadcast minőségű HXC-FB80 stúdió kamera szett. A kamerák jelének feldolgozása Tricaster TC1 produkciós képmixeren és AJA KI PRO ULTRA 12G rögzítő segítségével valósulhat meg, mely akár 4 db, egyenként 4K felbontású csatornát tud rögzíteni egy időben. A videó utómunkát egy Apple 27"-es iMac Pro-n lehet végezni, Final Cut Pro szoftver licenccel. Mindezeket hálózati háttértár, archiváló szerver, szalagos rögzítő egé-

szíti ki úgy, hogy a videós eszközök installációja pár perc alatt mobil stúdióvá alakítható, így azok a közelmúltban átadott Csokonai Fórum épületében is használhatók. A műemléki térben kritikus ideiglenes kábelezés elkerülése érdekében a külső felvételkészítő eszközök, televíziós közvetítőkoesi telepítését egységes és nagyfokú flexibilitást eredményező broadcast videó SM optikai hálózat segíti.

A színház épületében a beruházás eredményeként megvalósult digital media signage (DSM) rendszer feladata vizuális információ nyújtása a közönség és a dolgozók számára. Alkalmazásával lehetőség nyílik a pontos időről, fontos tudnivalókról (pl. járványügyi szabályok), jegyértékesítési információkról, ruhatári vagy büfé díjszabásról, jövőbeni programokról szóló ajánlókról, vagy a térben éppen zajló eseményekről tájékoztatni a látogatókat. Összesen 3 db 55"-os megjelenítő helyezkedik el a bejárat szinten, a főbejáratból nyíló előtérben és az ügyféltérben. Ezeket egészíti ki 3 db kültéri LED pilon, valamint a főbejárat szinten egy íves LED-fal, amely a fal görbületei sugarához illeszkedik. Valamennyi vizuális megjelenítőre bármilyen tartalom bejátszat, akár külön-külön vezérelve is. A DSM rendszert a házban található források (színpadi kamerák képe, streaming stúdió képe, DSM stb.) integrálását ellátó IPTV eszközök egészítik ki.

A Csokonai Színház megújult épületében napjaink követelményeihez illeszkedve – az előbbieken túl – a színházi háttér munkák kiszolgálása céljából megvalósulhatott egy hangtechnikai eszközökkel jól felszerelt próbaterem, valamint egy hangstúdió is. A debreceni Csokonai Nemzeti Színház rekonstrukciója során az audiovizuális rendszerek szakági kivitelezője a Chromasound Zrt. volt. Az illusztrációként közölt képeket a Chromasound Zrt. bocsátotta rendelkezésünkre.

Lakatos Gergely

a Csokonai Nemzeti Színház rekonstrukciójának színháztechnológiai szakértője, műszaki ellenőre

Egyedi íves LED-fal az előcsarnokban

ROBE

SCAN ME

Footsie1™ Footsie2™

A színházak történetében mindig fontos szerepet játszott a színpad eleje. Ez a legközelebbi pont a színészekhez, de sokáig innen történt a színészek megvilágítása is. A színpadi lábfényekkel nem sokan foglalkoztak eddig, de a Robe most újragondolta a dolgot.

Bemutatjuk a Footsie termékcsaládot, ami egy nagyteljesítményű ledes lábfény, kábelvezető, színpad szélét, valamint a színpadi pozíciókat jelezni képes eszköz. Vezérelhető a Robe RoboSpot rendszerrel is, így a feiggépezés egy egészen új dimenzióját ismerhetjük meg.

- Melegfehér, változtatható fehér, valamint RGBW led variáns
- 55°x50° nyitásszög, de kiegészítő diffúzorokkal tovább módosítható
- SPREAD kábelvezető rendszer
- Passzív hűtés
- BluMark alacsony fényerejű, színpad szélét jelző ledsor
- PIP (Performer Indication Point) 10 cm-ként állítható pozícionáló RGB ledek
- Cpluse vibrálásmentesség, L3 nagyfelbontású dimmer, +/- Green korrekció, Tungsten emuláció

Magyarországi forgalmazó: AVL Trade Kft. | 1117 Budapest, Budafoki út 187-189.

Tel: +36 1 236 0560 | info@avltrade.hu | www.avltrade.hu

A Csokonai Nemzeti Színház színpadgépészeti munkái

A Csokonai Nemzeti Színház színpadgépészeti felújítási munkálataiban való részvételre 2020 decemberében kaptuk felkérést, ekkor még csupán az alsógépészeti berendezések tervezéséhez kérték a segítségünket. Az idő előrehaladtával úgy alakult, hogy a kiírásban szereplő és tervezett valamennyi alsógépészeti berendezés tervezésével mi foglalkoztunk, kiegészítve a vasfüggöny, a világítási híd és a világítási tornyok tervezésével.

A munkát helyszíni bejárással és többszöri felmérésekkel kezdtük. Az adottságokat, a kiírásban megfogalmazottakat és a megrendelői igényeket figyelembe véve kezdtük el a berendezések megtervezését. Ebben összesen öten vettünk részt, alkalmanként kiegészülve egy-két kollégával, akik a 2D-s gyártási dokumentáció elkészítésében segítettek.

A tervezési feladat nagyon komplex, bonyolult, sokszor igen szűk helyre beépítendő berendezések megalkotása volt, ami sokszor állított bennünket megoldhatatlannak tűnő feladat elé, de a ránk egyébként is jellemző csapatmunka során sikerült minden felmerülő problémára megoldást találni.

Természetesen a feladatok közül a gyűrűs dobforgó színpad tervezése volt a legnagyobb, ezzel a berendezéssel töltöttük el a legtöbb időt, az összes tervezési idő 40%-át. Igyekeztünk a jelenleg használatos legfejlettebb technikai megoldásokat alkalmazni, melyek segítségével maximálisan ki tudtuk szolgálni az üzemeltető igényeit.

A tervezési fázist követte a gyártás, aminek folyamatos nyomon követését elengedhetetlennek tartottuk a megfelelő és elvárt minőségű kivitelezés érdekében. A rengeteg megtett kilométer és a gyártási helyszíneken eltöltött idő végül megtérült a helyszíni szereléskor, hiszen nagyobb beavatkozások nélkül sikerült a közel 90 tonna acélszerkezetet összeállítani és a hajtásegységek összeszerelésével egy működőképessé rendszert megépíteni.

Az élet úgy hozta, hogy 2022 novemberétől szinte minden nap a helyszínen tartózkodva, a generálkivitelező közvetlen irányításával felügyelve a munkálatokat, egészen a színház átadásáig részt vehettünk a felsógépészeti berendezések telepítésében, valamint az egész színpadgépészet beüzemelésében.

Dobforgó süllyedőkkel, szintkiegyenlítőkkel

A gyűrűs dobforgó színpad egy olyan összetett forgószínpad, amelybe a forgón belül süllyedő berendezéseket építettünk, ezek a forgószínpaddal együtt forognak, és akár forgás közben is működ-

A gyűrűs dobforgó színpad szerkezete

tethetők, ezzel különleges scenikai lehetőséget biztosítva a színpadi jeleneteknek. A süllyedők az alsószínpad szintjéig süllyeszthetők, így az átépített alsószínpad igény esetén bevonható az előadások díszletezésének kiszolgálásába.

A dobforgó a középprészen 3 db süllyedő utcával és 4 oldalon 3-3 db személy süllyedőnyílással rendelkezik. A süllyedők megvezetését a dobforgón belüli két rövid oldalon helyeztük el.

Az alsószínpadi szinten a süllyedők alatt 3 db kiegyenlítő pódium kerül beépítésre, melyek biztosítják az alsószínpadi átjárást a süllyedők felső végállásában. A szintkiegyenlítők a süllyedők

A dobforgó süllyedő szerkezete

mozgásával összhangban vezérelve süllyednek és emelkednek.

A dobforgó műszaki adatai

Dobforgószínpad külső gyűrűjének átmérője:	13 000 mm
Dobforgószínpad belső gyűrűjének átmérője:	10 000 mm
Dobforgószínpad magassága:	4060 mm
Dobforgószínpad és süllyedők teherbírása	
statikusan:	5 kN/m ²
dinamikusan:	2 kN/m ²
Dobforgószínpad kerületi sebessége a külső gyűrűn:	0–1 m/s
Maximális beállási pontosság a kerületen mérve:	±1 mm

Süllyedők, szintkiegyenlítők a dobforgóban

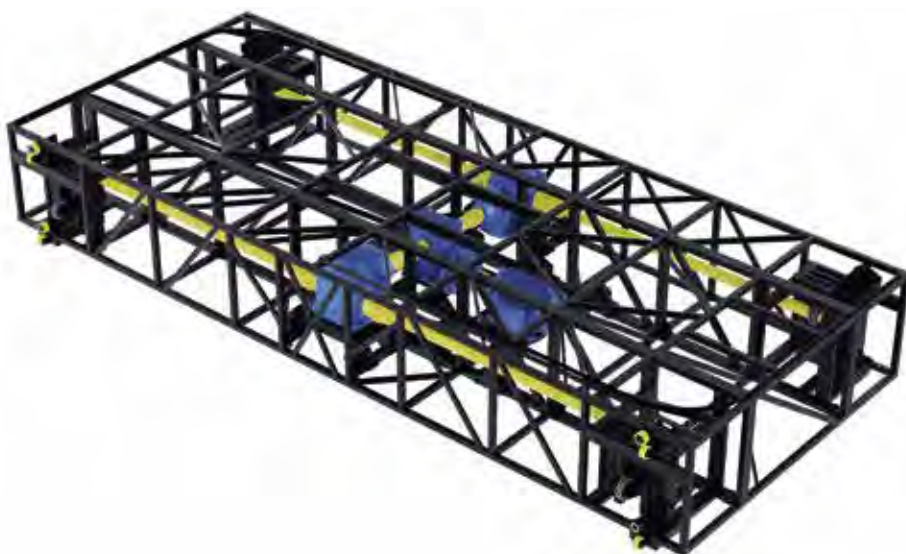
A dobforgóba fixen került beépítésre három darab süllyedő, ezek a színpadszint és az alsószínpad szintje között közlekednek. A süllyedők programozhatók, út- és időszinkronban mozgathatók. A süllyedők alatti kiegyenlítő pódiumok a süllyedőkkel összhangban vezérelve mozognak. A mozgó elemek között becsípődés elleni védelem került kialakításra.

Felülről telepíthető személyemelő

A berendezés az alsószínpad teréből személyek vagy díszletek, kellékek kiemeléséhez a színpad szintjére, illetve azok visszasüllyesztésére alkal-

A dobforgóba behelyezhető személyemelő

A technológiai díszletszállító szerkezete

mazható. A mozgató berendezés egy gördíthető idomacél vázból, az arra szerelt, 1000 x 1000 mm befoglaló méretű vezetett mozgó platóból és a keretszerkezetre rögzített elektromos vezérlésből áll. A mozgó plató járófelülete 800 x 800 mm borovi fenyő, a színpadpadlóval megegyező borítással.

A szerkezet a színpadszintről ponthúzókkal a nyílás fölé emelve a kívánt pozícióban felülről a nyílásba engedhető és rögzíthető. A süllyedő felület 3 oldalon védőburkolatok között mozog, a

belépés oldalán a mozgatott személyt becsípődés ellen érintőkeret védi. A személyemelő működése a berendezés oldalán elhelyezett csatlakozón keresztül, mobil tablóról történik, vezérlése egyedi, nincs a központi vezérlő rendszerbe integrálva. A mozgó plató sebessége fokozatmentesen szabályozható, pozícióra küldhető. Az indítási és megállási gyorsulás értéke állítható a lágyabb és keményebb indíthatóság érdekében.

Zenekari süllyedők

A zenekari árokba két süllyedő került beépítésre. A nézőtér felőli süllyedő a színpadszint és a zenekari árok szintje között mozgatható, így e süllyedők segítségével ez a terület több funkciót is ellát. Lehetőséget ad az előszínpad bővítésére a süllyedők színpadszintre emelésével. Alsó pozícióban zenekari árokként funkcionál. A nézőtéri szintre emeléssel a nézőtér befogadóképességét növeli. A színpad felőli süllyedő egy része a zenekari árok és az alsószínpad szintje között mozgatható, így lehetőséget ad hangszerek, díszletelemek szállítására. A fennmaradó terület fixen kiépített a -2,95 m alapszinten. A süllyedők mozgástartományon belül bárhol megállíthatók.

A három alap pozíció:
 -0,15 m színpadszint
 -1,15 m nézőtéri szint
 -2,95 m zenekari árok szint

Technológiai emelő díszletbeszállításhoz

A berendezés a díszletbeszállítási útvonalon található. A technológiai emelő egyszintes, emelőlapos rendszerű. Az emelőlap önálló mozgatóművel rendelkezik, két hosszanti oldalán tömör oldalfallal, két rövid oldalán nyitható kivitellel. Az így kialakított kas belmagassága 4,5 m.

A süllyedők műszaki adatai

3 db süllyedő:	2×6 m
3 db szintkiegyenlítő:	2×6 m
Hasznos teherbírás álló helyzetben:	500 kg /m ²
Hasznos teherbírás mozgás közben:	200 kg /m ²
Egyidejű összes dinamikus hasznos teherbírás 1 db süllyedőn:	2400 kg
Egyidejű összes dinamikus hasznos teherbírás 1 db szintkiegyenlítőn:	1000 kg
Süllyedők lökete:	4060 mm
Szintkiegyenlítő lökete süllyedő platómagasságához igazodva	±1 mm
emelési sebesség süllyedőnél:	0–0,2 m/s
maximális hézag platók körül:	3–5 mm
maximális szintbeállási hiba:	±1,0 mm

A személyemelő műszaki adatai

Mobil személysüllyedő szerkezeti magassága:	4100 mm
Mozgó pódium befoglaló mérete:	1000×1000 mm
A mozgó pódium járófelülete:	45 mm borovi fenyő
Mozgástartomány:	3000 mm
Mozgási sebesség:	0,0–0,6 m/s
Hasznos terhelés:	2 kN
Maximális zajszint a nézőtér első sorában:	35 dBA

A zsinórpadlás felsőgépészete

Rakodósintek:

- 4,21 m alsósínpad szint
- 2,71 m bejárati szint
- 0,15 m színpadszint

A teher szállító felület járőrfelülete 24 mm-es csúsztámasztó nyír rétegelt lemez, feketére festve.

Főszínpadi vasfüggöny

A vasfüggöny feladata a színpadtér tűzrendészeti elválasztása a nézőtértől tűz- és füstzáró módon, a vonatkozó tűzrendészeti előírásoknak megfelelően. Másodlagos funkciója a térelválasztás, frontális színpadi használatnál a játéktér hangszigetelő lerekesztése a díszlet-átépítésekhez.

A színpadi résznél a vasfüggönnyel, a közlekedőkön tűzgátló ajtókkal történik a két tűzszakasz leválasztása. Vezérlése három helyről történik, a tűzvédelmi előírások figyelembevételével (ügyelő, színpadgépészeti vezérlő és a tűzszakaszhatáron kívül), kulesos kezelővel.

A főszínpadi vasfüggöny szerkezete

Mozgó világítási híd, tornyokkal

A portál, előfüggöny mögött a mozgó világítási híd a két fix világítási torony közé szerelt egyszintes acélszerkezet. A nézőtér felől rétegelt lemez és bársonyborítás takarja. A mozgó híd felett a tápsórácsos 2 db kábeldob van elhelyezve. A távmű-

A mozgó világítási híd a tornyokkal

A technológiai emelő műszaki adatai

A teheremelő felület rakodó szélessége:	2500 mm
Belméret az oldalfalakon belül:	2400 mm
A teheremelő felület hossza:	6000 mm
Emelő kas belmagassága:	4500 mm
Hasznos teherbírása:	5,0 kN/m ²
A teheremelő pódium hasznos teherbírása összesen:	70 kN
Mozgástartomány:	-4,21-0,15 m között
Mozgatási sebesség (fokozat nélkül szabályozható):	0,00-0,15 m/s, egyedi vezérléssel
Maximális légrés az emelő körül:	10 mm
Maximális szintbeállási hiba a rakodósinteken:	1-3 mm

Hangfalemelő

ködtetés a központi vezérlőpultban lett kiépítve. A világítási híd vezérlése fokozatmentesen változtatható sebességű mozgatót biztosít, a megfelelő védelmekkel az érvényes MSZ szabványok szerint kialakítva.

Színpad felsőgépészet

A színpad felsőgépészet lehetővé teszi a főszínpad egész területén díszletek megtartását és elhúzását a takarásba. Az új, megnövekedett tehernek megfelelő taposórács és rácsos szerkezet

kialakítására volt szükség (a rácsos szerkezetet a generálkivitelező tervezte és építette be). A felsőgépészeti berendezések mozgatóműve és elektromos vezérlése az új rácsos szerkezetre lett telepítve. A taposórács felett mennyezeti segéd tartón helyeztük el a terelő egységeket, így a taposórács szintje könnyebben járható, és lehetőség van a taposórácsra mobil húzó berendezések telepítésére.

Rankl Ferenc
R-FER TERV Kft.

A vasfüggöny műszaki adatai

Mozgatási sebesség:	0,45 m/s (30 sec-on belüli zárásidő)
Emelési magasság:	7500 mm
Méret:	13540×8050 mm
Tűzgátlás mértéke:	90 min

A mozgó világítási híd műszaki adatai

A hídszerkezet hossza:	12 000 mm
A járófelület teherbírása:	250 kg/m ²
A fényvetőtartó korlát szelvénymérete:	2×U80
Hasznos teherbírás:	0,5 kN/fm
Mozgástartomány:	10 000 mm

A színpad felső gépészet műszaki adatai

Világítási tartó:	3 db
Szinkron ponthúzó manuális oldalirányú mozgatóval:	28 db
Szinkron gépi díszlethúzó:	28 db
Körhorizont pálya:	1 db
Nullhúzó:	1 db

TÜCHLER®

**BIZTONSÁG ÉS
FUNKCIONALITÁS
KÉZ A KÉZBEN?
MINDEZT ÚJ
SZINTRE EMELJÜK,
A TÜCHLER
LEGÚJABB
FEJLESZTÉSŰ LIFT IT
CSÖRLŐVEL**

MIT JELENT AZ ÚJ SZINT?

A termék garantálja a színpadi bemutatók és események folyamán az emberek teljes biztonságát, legyen szó akár díszletek, zászlok, dekorációk... mozgásáról.

1-6 teherkötéllal rendelkezhet, így akár színpad szélességű tárgyak mozgatására is alkalmas.

500 kg emelésére is lehetőség van, miközben a csendes működés biztosított.

Terhelésméréssel és elektronikus pozicionálással rendelkezik.

Kompakt kialakításának köszönhetően helyigénye kicsi más emelőkhöz viszonyítva.

További információkért keresse a weboldalunkat, vagy magyar nyelvű csapatunkat, akik szívesen állnak rendelkezésére.

info@tuechler.at
+43 (0) 1 400 10 - 35
1220 Bécs/Ausztria,
Rennbahnweg 78

A Csokonai Nemzeti Színház színpadgépészeti vezérlő rendszere

Az örökké változó és fejlődő művészeti világban a technológia egyre fontosabb szerepet játszik az előadások kreatív és technikai aspektusaiban. Az innováció nemcsak a látványt és a hangzást gazdagítja, hanem a biztonságot és a hatékonyságot is növeli a színpadi munkák során.

A debreceni Csokonai Színházban telepített új gépészeti egységek a mai kornak megfelelő technikai, biztonsági elvárásoknak megfelelően kerültek kialakításra. Az új rendszernek ki kell szolgálnia a színház repertoáron lévő darabjait, valamint bővítenie a színpad scenikai lehetőségeit. A rekonstrukció és korszerűsítés során a színpad alatti területek átépítésével teljes értékű alsószínpadi tér került kialakításra, amely az előadások során aktívan használható, megközelíthető, díszletezhető. A zenekari árok geometriája megmaradt, de gépi mozgatással bővült.

Telepített rendszer

A telepített rendszer 89 db szervóhajtást foglal magában, amelyeket 4 redundáns EtherCAT körön keresztül vezérlünk, központi Ipari PC-ről irányítva. Az IPC többmagos felépítése egyedülálló előnyt kínál, mivel több számítási feladatot is egyszerre, párhuzamosan tud végezni. Ez jelentősen felgyorsítja a rendszer működését és a biztonságtechnika szempontjából fontos reakcióidőt. A redundáns EtherCAT körök biztosítják a megbízható kommunikációt a motorok és a vezérlő között, növelve a rendszer stabilitását és megbízhatóságát.

Az Ipari PC folyamatosan monitorozza és szinkronizálja a szervóhajtásokat. A rendszer ciklusideje mindössze 2 ms, ami lenyűgöző sebességet és precizitást eredményez a színpadi mozgások során.

Az EtherCAT Distributed Clock (osztott órajel) funkcióját használva lehetőségünk van arra, hogy a hajtásokat és az I/O kártyákat térbeli fizikai elhelyezkedésüktől függetlenül ns-os időtartományon belüli szinkronizációban tartsuk.

Kezelőszervek és vizualizáció

A rendszer kiemelkedő rugalmasságot és hatékonyságot nyújt az előadások és az azokra való felkészülések során. A kezelőfelület kialakításánál szoros együttműködésben dolgoztunk színházi automatizált rendszereket használó kollégákkal, figyelembe véve számos igényt és visszajelzést. Ennek eredményeképpen alakítottuk ki a kezelőfelület szerkezetét, hogy az a legoptimálisabb, felhasználóbarát megoldást nyújtson a rendszer használói számára.

Mobil vezetékes kezelőpult 22 colos kezelőfelülettel

A rendszer díszletkezelése és jelenetszerkesztése lehetővé teszi, hogy a felhasználók könnyedén navigáljanak és testre szabhassák az előadásokhoz tartozó díszleteket és jeleneteket. Az előre elkészített vagy újonnan létrehozott jelenetek szinkronizált mozgásokkal valósíthatók meg, és a rendszer valós időben mutatja az aktuális állapotokat. Az előadások könnyen tárolhatók és újra felhasználhatók, így támogatva a hatékony és kreatív színházi produkciókat.

A felhasználók számára négy egyenértékű, egyidejűleg használható kezelőszerv áll rendelkezésre: két gurulós pult beépített, 22 csos kijelzővel és beépített SIL3-as vészstop-, illetve holtember-kapcsolóval, ezen felül további két kezelőszerv, rádiós vezérlő. Ezek 10 csos táblagéppel és SIL3-as rádiós távvezérlővel vannak ellátva, biztosítva a magas szintű vezérlési és biztonsági funkciókat. Ez a sokoldalú kezelőszerv-kínálat lehetővé teszi, hogy a felhasználók a rendszer irányításának és ellenőrzésének legmegfelelőbb és leghatékonyabb módját válasszák.

Az összesen 12 csoport egyidejű használata szintén kiemelkedő előnyt nyújt. Ez a nagyobb kapacitású kezelési mód lehetővé teszi több munkafolyamat párhuzamos végrehajtását, így optimalizálva a munkavégzést és csökkentve a beállási időt.

Ezen túlmenően a rendszer olyan fejlett megoldást kínál, amely lehetővé teszi a gépek mozgását a színpad bármely pontjáról, így a felhasználók könnyedén ellenőrizhetik a motorok mozgását és a rendszer állapotát. Mindez összességében egy komplex és jól optimalizált rendszert eredményez, amely a modern technológia előnyeit hasznosítja

Teljes funkcionalitású rádiós vezérlő

a színpadi automatizálásban, garantálva a hatékony működést és a biztonságot.

Biztonság

A rendszerünk kiemelkedően magas szintű biztonságot nyújt a munkavégzés során. Több mint száz safety I/O ponttal van felszerelve, amelyek számos kulcsfontosságú funkciót támogatnak.

Az összetett biztonságtechnika együtt működik a legmagasabb szintű védelem érdekében. A vészstop és holtember funkciók rádiós vezérléssel is kiegészítve lehetővé teszik a gyors beavatkozást veszélyhelyzetekben, minimalizálva a potenciális kockázatokat.

A rendszerünk teljes védelmet biztosít a mozgó alkatrészek optimális helyzetben történő leállítására. A végállás funkció háromlépcsős védelemmel rendelkezik: szoftveres, a hajtás véghelyzetéből eredő, valamint végállás-kapcsolóval kiegészített védelemmel.

A 'kötélkereszteződés', 'túlterhelés' és 'kötél laza' funkciók gondoskodnak a rendszer működésének folyamatos figyeléséről és a lehetséges hibák gyors azonosításáról. Az érintőkeret biztosítja a fizikai védelmet az érintési felület és a mozgó részek között, az EDM (External Device Monitoring) funkció pedig figyeli a mágneskapcsolók állapotváltásait, hogy garantálja a rendszer zavartalan üzemeltetését.

Igény esetén a kezelőszervek kétkörös biztonsági kulcsos kapcsolón keresztül leválaszthatók a rendszerről, így a hatékony munkavégzés mellett a rendszer személyre szabása is megvalósítható.

A rendszerünkben alkalmazott biztonságtechnika nemcsak a munkavállalók védelmét szolgálja, hanem a folyamatos munkavégzést és a hatékony gépzünet is lehetővé teszi. Az összetett biztonsági rendszerünk segítségével biztosak lehetünk abban, hogy minden körülmények között a legmagasabb szintű védelem és megbízhatóság áll rendelkezésre.

Bálint József, Mikli Áron
Színpad Automatika Kft.

 SZÍNPAD
AUTOMATIKA

www.szinpadautomatika.hu

SOKÉVES TAPASZTALAT
A SZÍNHÁZTECHNIKÁBAN

automatizálás

tervezés

telepítés

karbantartás

Színpadvilágítási rendszer

Egy évvel a Fórum Bevásárlóközpontban megépült, modern kialakítású Csokonai Fórum átadása után befejeződtek a romantikus stílusú Csokonai Színház rekonstrukciós munkái, így Debrecen városa rövid időn belül két, minden tekintetben 21. századi technikával felszerelt színházat vehetett birtokba.

Három színpadi világítási tartó

Egy 19. század közepén épült színházépület rekonstrukciója mindig komoly egyeztetéseket követel a különböző szakági tervezőktől: más érdekek mentén gondolkodik az építész, a színháztechnikai szakember és az intézmény. A különböző érdekeket – melyek végül egy irányba vezetnek, mindenki a nézők legmagasabb fokú kiszolgálásáért dolgozik – össze kell hangolni, hogy mindenki elégedett lehessen a gyönyörű épülettel, a megfelelő funkcióval bíró terekkel, a tökéletes látványtechnikával, az elegendő számú üléssel.

A kompromisszumok persze mindig veszteségekkel járnak, melyeket a fő cél, a nézők minél magasabb színvonalú kiszolgálása érdekében el kell viselni. A színpadvilágítás oldaláról ilyen veszteség a debreceni színház esetében a fejjép helyiségek hiánya, amit a tervezők egy korszerű megoldással kívántak pótolni, de említhetnénk a fényvezérlő helyiségek nem túl szerencsés kialakítását is.

Az első világítási tartó hátulról

Ugyanakkor nyereségként könyvelhetők el az eredetileg nem tervezett proszcéniumnyílásban lévő oldalsó függőleges csőtartók, valamint az előszínpadi gépi mozgatású világítási tartó. Összességében elégedettek lehetünk, hiszen korszerű, igényes színpadvilágítási rendszer jött létre, amely a jövőben képes lesz megfelelő látványvilágot varázsolni az előadások számára.

Fényvetők a világítási tartón

Mind a színpadon, mind a nézőtéren elégséges és megfelelően kiépített pozíciók épültek ki. A nézőtéren az 1. és 2. emeleti karzatokon a mennyezetbe kialakított vátban futó csőtartókra lettek felfüggesztve a fényvetők, míg a 3. szinten középen a mennyezetre szerelt csőtartókra, oldalt a nézőktől elszigetelt részen pedig csőkorlátokra történt a fényvetők felszerelése. Az előszínpadi

Dimmer szekrények

süllyedőbe padlócsapdák kerültek, míg a zenekari árokban az oldalfalra szerelt csatlakozó dobozok biztosítják a megfelelő számú végpontot. Az előszínpad fölé gépi mozgatású világítási tartó került, melyre a megfelelő számú áramkör rugós kábeldobon érkezik. A vezérlést W-DMX rendszer biztosítja. A proszcénium oldalfalára függőleges csőtartók kerültek, melyhez a csatlakozó dobozokat a proszcénium oldalfalára szerelték fel.

A színpadtérben a két portáltorony három szinten biztosít pozíciókat, a 3. és 4. szinten lévő két technikai karzat tartalmaz még további végpontokat. A fényvetők túlnyomó többsége a gépi mozgatású világítási hídon, valamint a három, ugyancsak géppel mozgatható világítási tartón helyezkedik el. Ezekre a mozgó tartókra a kábelek energialáncon keresztül jutnak el a zsinórpádlásról. A színpadon mind a színpadba, mind pedig a forgóba padlócsapdák kerültek.

A bejárati szinten egy megfelelő paraméterekkel rendelkező helyiségben helyezkednek el a dimmer szekrények, a színpadvilágítási elosztó szekrény, valamint a gyengeáramú vezérlő rack. Összesen 4 db 20 modulós dimmer rack került kiépítésre, melyekben 396 áramkör 3 kW, valamint 6 áramkör 5kW teljesítményű hibrid dimmer található. Ebből a helyiségből indul ki a teljes kábelhálózat a végpontok felé. Minden végpont 3 áramkört tartalmaz valós visszajelzési funkcióval, ami a dimmer rendszerhez adott számítógépen futó szoftver segítségével monitorozható. A végpontok nagy többségében DMX/RDM, valamint közel felében Ethernet csatlakozási lehetőség van. A dobforgóba került padlócsapdákhöz egy, a forgóba épített 24 áramkörös dimmer biztosítja az energiát, míg a forgó gyűrűbe épített áramkörök

Gyengeáramú vezérlő rack

részére a gyűrű alá felszerelt 6 áramkörös dimmer szolgáltatja a szabályozott feszültséget.

Az 1. emeleten található fényvezérlő helyiségben egy grandMA3 full-size crv és egy light crv kapott helyet, melyek master-slave módban valós idejű követést tesznek lehetővé. A nézőtérén, az úgynevezett rendezői helyen is kiépült csatlako-

zási pont, így a mobil pultként szolgáló grandMA3 compact ideiglenesen letelepíthető. A két vezérlőben lévő pult együtt MA2 módban összesen több mint 12 000 paramétert képes kezelni, amit a dimmer helyiségben lévő gMA3 processing unit további több mint 4 000 paraméterrel bővít fel. Az összes paraméter szám MA3 módban több mint 45 000. Éppen ezért meggondolandó az MA3 használata, amire a színházban is erős szándék van. A múlt évben megnyitott Csokonai Fórumban már bizonyos előadásokat MA3 módban játszanak.

A fényvetőpark nyomokban tartalmaz még klasszikus halogén fényvetőket, de a lámpák túlnyomó többsége már LED-fényforrással szerelt. A fényvetőpark nagy része LED-es mozgófejes effektfényvetőkből áll, ugyanakkor telepítésre került számos, kifejezetten színházi alkalmazásra fejlesztett, kiváló színvisszaadású zoom-profil és lencsés LED-es fényvető is. Helyet kaptak a különböző teljesítményű köd- és füst-effektek előállítására alkalmas effektberendezések is.

Fejgéphelyiségek nem lévén, távvezérelhető mozgófejes követő fejgéprendszer került felszerelésre, 4 db az első szintre, 2 db a 3. szintre. A távvezérlő állványok a 3. emeleti nézőtéri karzat oldalsó részére kerültek.

A nézőtéri és közönségforgalmi területek világítását az önállóan működő, menedzselhető Lutron Quantum rendszer vezérli. A rendszer működtetése három bonyolultsági szinten történhet. A legegyszerűbb szint a fali nyomógombos kezelőn keresztül történő működtetés. A kezelőpaneleken adott számú világítási kép vagy egyéb funkció lehívására szolgáló háttér megvilágított nyomógomb található. Az épületben ilyen kezelő egység található a portán, az ügyelői helyen, a fényvezérlőben, az előcsarnokban, valamint a hangstúdióban. Egy-egy nyomógomb segítségével hívhatjuk le az előre beprogramozott világítási képeket, melyek meghatározott idővel úsznak be, illetve ki. A gombok az üzemeltetői igényeknek megfelelően az adott funkcióra vonatkozó szöveggel vannak felgravírozva. A nyomógombos kezelők letilthatók más kezelőkről, illetve a felügyeleti szoftver segítségével is. A nyomógombok hármas funkcióval is bírhatnak: egy nyomógombhoz más parancs programozható a normál megnyomás, a gyors dupla nyomás, valamint a hosszú nyomva tartás esetére.

A magasabb szintű kezelési mód a világításvezérlési rendszerhez adott felügyeleti szoftver segítségével történik, ami elérhető a világosítói irodába telepített szerverről, de a wifi-hálózaton keresztül vezeték nélküli mobil eszközről is.

A harmadik szintű kezelési mód tulajdonképpen a világítás automatikus működését jelenti egy adott területen, amely az első kettőt kiegészítve

Fényvezérlő helyiség

- ▶ használható azokban az esetekben, amelyeknél előre definiálható rutinszerű működést feltételezhetünk. Az automatikus vagy időzített működést beállíthatjuk konkrét időponthoz, illetve csillagászati időpontokhoz is.

A rendszer vezérlő moduljait az egyes elosztókörzetekhez tartozó elosztókba építették be. A nézőtéren a falikarok és a nagy csillár vezérlése lefutóállal szabályozó dimmer modulokkal történik, míg az egyéb világítótestek DALI-vezéreltek, ahogyan az egyéb közönségforgalmi területeken is. A folyosókon kapcsoló modulok vezérlik a világítási áramköröket.

A világításvezérlési rendszer a mérete miatt több alrendszerre tagolódik, melyek mindegyikéhez egy-egy processzoros központi vezérlő egység tartozik. Ez a tagolódás csupán fizikai jellegű, szoftveresen a teljes rendszer egy egészként látszódik. A központok a LAN hálózatot használva kommunikálnak egymással, illetve a szerverrel.

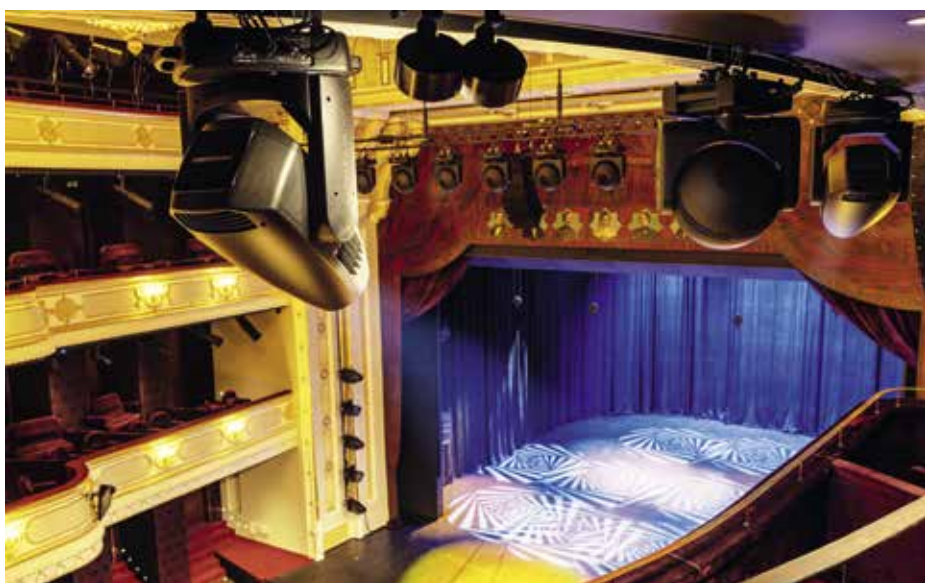
A nézőtéri és közönségforgalmi világításvezérlő rendszer illetve van a színpadvilágítási rendszerrel. A Lutron processzorok DMX bemenettel rendelkeznek, így azon keresztül közvetlenül vezérelhetők a fázishasítással szabályozott áramkörök a gMA3 pultokról. A DALI-s lámpatestek az előreprogramozott világítási képek lehívásával kezelhetők a színpadvilágítási rendszerrel.

A színpadvilágítási rendszer berendezései:

- ▶ 1 db grandMA3 full-size crv fényvezérlő pult
- ▶ 1 db grandMA3 light crv fényvezérlő pult
- ▶ 1 db grandMA3 compact fényvezérlő pult
- ▶ 1 db grandMA3 processing unit L
- ▶ 2 db grandMA3 8Port Node
- ▶ 3 db CISCO switch
- ▶ 4 db PLS Platinum dimmer szekrény (69 db 6x3kW + 3 db 3x5kW hibrid dimmer fiók)
- ▶ 2 db PLS FLX 24 áramkörös mobil hibrid dimmer rack
- ▶ 1 db PLS WM-24 FLX fali dimmer szekrény
- ▶ 8 db PLS Split-5x2RDM DMX elosztó
- ▶ 12 db Wireless Solution vezeték nélküli DMX adó/vevő

- ▶ 22 db ETC halogén zoom-profil fényvető
- ▶ 8 db Spotlight LED-es zoom-profil fényvető
- ▶ 38 db Coemar LED-es zoom-profil fényvető
- ▶ 24 db Spotlight LED-es PC fényvető
- ▶ 38 db Spotlight LED-es Fresnel fényvető
- ▶ 10 db Coemar LED-es derítő fényvető
- ▶ 6 db Robe Robin BMFL távvezérelt követő fejgéprendszer
- ▶ 54 db Ayrton LED-es mozgófejes profil fényvető
- ▶ 44 db Clay Paky LED-es mozgófejes wash fényvető
- ▶ 7 db Look füstgép
- ▶ 2 db Swefog ködgép

Tatarek Péter
LISVS-PROJECT Kft.

Kilátás
a 2. emeleti
karzatról

Miskolc ünnepel

A kis színháztól a színházi negyedig

Kétszáz éves az ország legrégebbi színházi intézménye, a Miskolci Nemzeti Színház. Az észak-magyarországi város minden korszakban büszke lehetett színházára: éppen két évszázaddal ezelőtt átadott teátruma az első magyar nyelvű kőszínház volt a Magyar Királyságban. Második épülete a legrégebbi ma is működő színházépületünk, amely köré 1996-ra egyedülálló épületegyüttest emeltek.

Miskolc város színházépítési láza már 1800-ban megkezdődött az erdélyi színtársulat vendégfelépéseinek hatására. 1802-re készült el a nyári színpad, majd 1815-ben, amikor Miskolc befogadta és ezzel megmentette az ország egyetlen magyar nyelven játszó színtársulatát, hamar felmerült egy kőszínház építésének gondolata. Borsod vármegye 1816-ban közadakozást hirdetett, melynek köszönhetően 1823. augusztus 24-én nyitották meg a színházat. A megnyitón Kisfaludy Károly *A tatárok Magyarországon* című ünnepelt darabja került színre, Éder György társulatának előadásában.

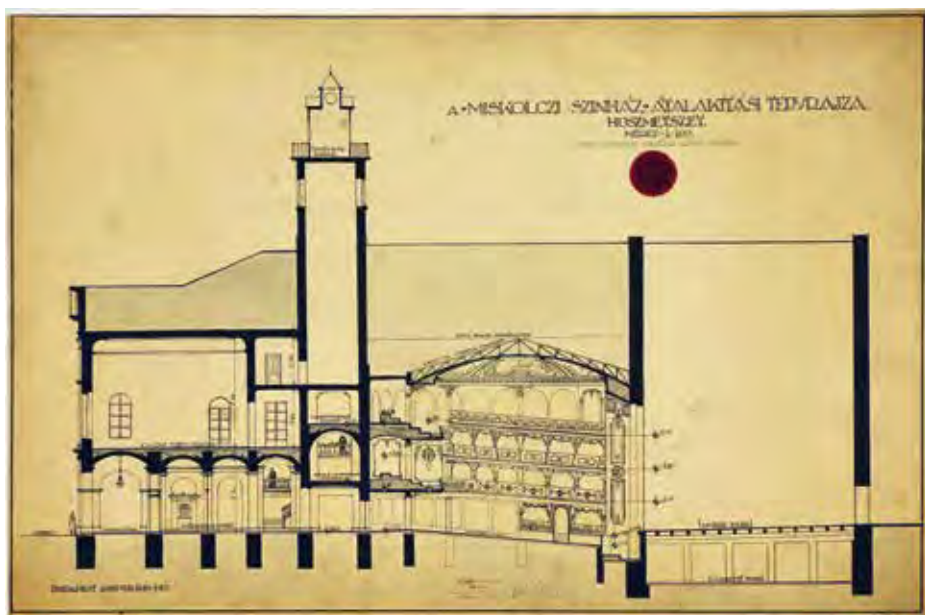
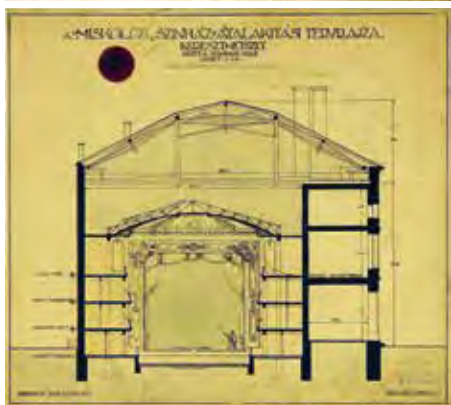
Az épület belső kivitelezése, a színpad, a páholsor nem készült el teljesen az átadásra, csak 1828-ra értek véget a munkálatok. Az immár belül is kész színház megnyitó előadása ismét csak színháztörténeti tett volt, újabb pesti társulatot mentett meg a széteséstől.

A miskolci színház és a főutca egy századeleji képeslapon

A miskolci színház „ürege hosszú négyszögletes kőfallal van bekerítve, fedele fenyőzsindely, felső padlázatja gyalult deszka, elején mindjárt a bemenetelnél két kis kamra, egyik a pénztárnak, másik a cukrász számára. Az utcáról egy sűrű lépcsőjű

grádics vezet a felső nézőhelyre. Napnyugoti végén két öltöző szobácska. Ennyiből áll az ács és kőművesmunka. Az asztalos a színpadját és játék helyét úgy készítette, mint azt némelyik színészek hirtelen összeütközve jónak találták. Eleinte nem volt

Vágó László tervrajzai az 1925-ös átalakításhoz

▶ benne se karzat, se loge (páholy), hanem később ngos. Vay Ábrahám úr, Borsodnak elfelejthetetlen akkori alispánja szinte a maga költségén bevonat-ta az oldal mellékeket 32 páhollyal, felül kerítvén azokat egy karzattal, két és egyszeres lóczákkal” – írta a Honművész újságírója a színházról, mely közel másfél évtizedig egyedüli olyan magyar színháza volt az országnak, amely a téli szezonban is játszóhelyet biztosított, s Kassával közösen felnevelte a Pesti Magyar Színház alapítógárdáját. A teátrumot 1843-ban tűzvész pusztította el, így a Miskolcra érkező társulatok újra a Csillag és a Korona Szállók alkalmi színpadjaira kényszerültek.

A második kőszínház építésének élére Szemere Bertalan alispán, a miskolci kaszinó elnöke állt: részvénytársaságot hoztak létre, amely az első világháborúig működött a szomszédos, immár jóval nagyobb telken felépített intézményt. A tervezésbe hárman is belefogtak. Végül Hild József és a rimaszombati tervező, Miks Ferenc helyett egy olasz építész, Cassano Józsefet kérték fel, aki azonban nem bírt a feladattal, otthagya a munkálatokat. Ráadásul Váczy István, az építőmester meghalt az építkezés ideje alatt.

A munkálatoknak 1857-ben Ferenc József körutazása adott lendületet, ugyanis a programok közé beiktatták a miskolci színház átadását. A megnyitótó férfi főszereplője, Egressy Gábor a naplójában részletesen leírta az új épületet – annak minden hibájával és erényével: „A színház pitvara, vagy ha jobban tetszik előcsarnoka középülethez illő; tágasabb és magasabb a pestinél; s doriai oszlopokkal ékes. (...) A nézők terme igen csinos. (...) a miskolci színház építése az öltöző szobákról egészen megfeledezett. A comitè tehát nem segíthetvén másképp a pillanat szükségén, kénytelen volt a színház falát áttöretni s egy boltból úgy rögtönözni két öltözőt a kétnemű személyzet számára, hogy a magas bolt a közepén, padlás által két külön

A színház nézőtere Vágó László 1925-ös látványtervéen

osztályra legyen elrekesztve.” Azonban Egressy sem győzi hangsúlyozni, hogy nagy jelentőségű a színház átadása, Miskolc ismét megelőzte a vidéki nagyvárosokat.

Ez az újabb elsőség fél évszázad után azonban már avulttá tette az intézményt, az 1880-as évektől új, elegánsabb, modernebb színházépület után vágyakoztak a miskolciek: „Pécs, Nagyvárád, Kassa, Kolozsvár úgy ünnepelték a régi színházai jubileumát, hogy díszes új csarnokot emeltek színészeiknek. Ha Miskolc e városok példáját nem követhette, a régi patinás színház elbír még egy fél-századot, és a régi romjain majd csak megteremti a miskolciek polgári szelleme az új díszes hajlékot” – fogalmazott Lenkei Lajos 1907-ben, míg művész-társa, Kazaliczky Antal erősebb humorral írt: „Kívánom, üssön beléd a tót napszámos csákánya és döntsön le a föld színéig, hogy városod igényeinek megfelelően megiffodva, megnagyobbodva, új életre kelhess törmelék poraidból. Kicsiny vagy te már, öregem, a miskolci közönségnek.” Pénzhiány miatt azonban meg kellett elégedni a régi színház felújításával. 1902-ben próbatermeknek, igazgatói irodának, díszletraktárnak is helyet adó, kedves épületet toldottak hozzá. 1925-ben Vágó László tervei alapján a klasszicista belső tér neobarokk átalakításával emelték az eleganciát, s ekkor épült ki a zenekari árok is.

Az emeleti páholsor ma

Fotó: DOMOS KLÁRA

A felújításnál sokkal nagyobb formátumú, a környező épületeket is érintő, a színházi működést teljesen új alapokra helyező átépítésre 1956-ban került sor Bene László és ifj. Horváth Béla tervei alapján. Lebontották az 1902-es melléképületet, és a másik oldalon egy lakóház bontásával új épületszárnyat emeltek. A boltokat megszüntetve növelték a nézőtéri részt. Állandó forgószínpadot építettek be, s a legkorszerűbb technikákkal szerelték fel a színházat.

Negyven év múltán, 1992 és 1996 között az eredeti épület köré színházi negyedet építettek ki Bodonyi Csaba, Horváth Zoltán és Hidasnémeti János építészek tervei alapján; az átalakítással Közép-Európa legösszetettebb, legmodernebb komplexuma jött itt létre. A közel 16 000 négyzetméternyi tömbben a Nagyszínház mellé még négy játszóhelyet alakítottak ki: a Csarnokot, a Kamaraszínházat, a Játékszínt és a Nyári Színházat. A színházi parkban színészházat, az új irodaház mögé díszítőműhelyt emeltek. Az első kisszínház helyén álló – annak falmaradványait őrző – épületben alakították ki a színészmúzeumot.

A magyar színházművészet egyik bölcsőhelyének, nevelőfészkének jubileumát a színház és a színészmúzeum szervezésében gazdag program-sorozattal ünnepli a város.

Mikita Gábor

a horderő
szabványos és egyedi, igény szerint!

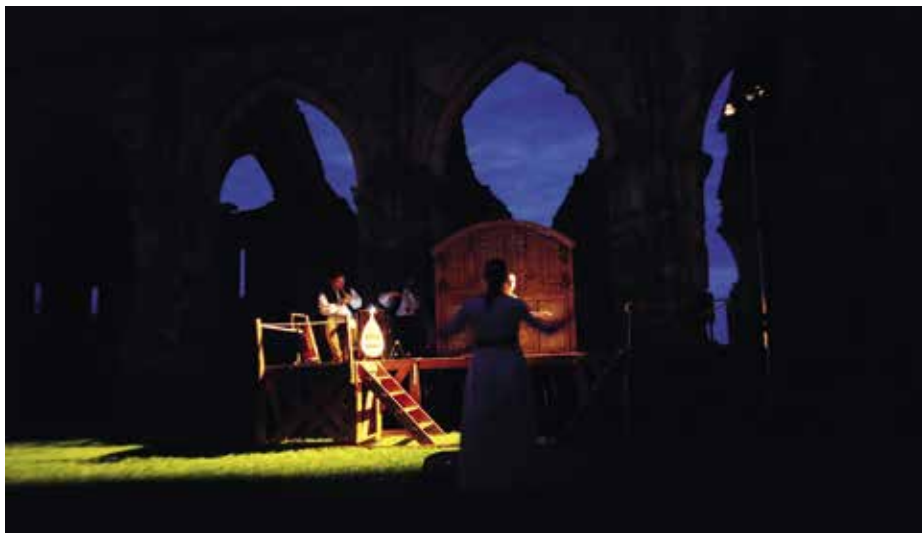
ROBUST.hu **ROADbox.hu** **ELIMEX**
elimex.hu

Jubiláló Zsámbék

Kettős évforduló jegyében szerveződtek az idei programok Zsámbékon: fennállása 40. évadát ünnepelte az összművészeti fesztivál, s rendezvénysorozattal emlékeztek Mátyás Irén népművelőre, aki férjével, Bicskei Gáborral megalapította a zsámbéki nyári színházat.

A Budapesttől 28 km-re, a Budai-hegység és az Etyeki-dombság között található kis település az 1983-ban útjára induló Zsámbéki Szombatok Nyári Színház rendezvénysorozattal került fel a hazai kulturális térképre. A zsámbéki romtemplom, a Zárdakert, a barokk kastély, majd a rakétabázis különleges helyszíneire építő progresszív művészeti programsorozat elindítását így idézte fel 2001-ben Mátyás Irén, aki kezdeményezője, alapítója volt a Szabadtéri Színházak Szövetségének: „Az első pillanattól máig érvényes az, hogy különböző zsámbéki műemlékekhez, érdekes helyszínekhez különböző művészeti ágak élő alkotásai kapcsol-

Fotók: BOBOS KLÁRA

lódjanak nyári szombatokon. De hangsúlyozom, ezt helyi, belső igény hívta elő és tartja életben, pedig a most négyezer lelkes község máig nagyon szegény. A fesztiválon belül a '90-es évek elejére a színháznak lett a legnagyobb szerepe – a három deszka, két szereplő, egy szenvedély jegyében születő színháznak. Ezzel a megközelítéssel vívta ki rangját a Zsámbéki Szombatok. A falusi művház által szervezett fesztivál közművelődési jellegű rendezvény volt, de tartalmában túlnőtt ezen.”

Az évek folyamán a fesztivál többféle szervezeti átalakuláson, profilbővítésen, vezetéváltáson is átesett, de a rendezvénysorozat nem szakadt meg. A 40 éve működő nyári színházat olyan neves művészek produkcióival ünnepelték, mit Nagy-Kálózy Eszter, Rudolf Péter, Trill Zsolt, vagy Vecsei H. Miklós. A Zsámbéki Nyári Színház programjában fontos szerepet töltött be a Határokon Túli és Hazai Amatőr Színjátszók Fesztiválja, ezt a hagyományt újította meg idén egy produkció, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház *A helység kalapácsa* című előadásának meghívása. A jubileumi programoknak a Zichy-kastély udvara adott helyet, de a fesztivált megteremtő kiindulópont, a zsámbéki romtemplom is várta a színházbarátokat.

Az ünnepet gazdagította, hogy Russói Tamást, a Zsámbéki Nyári Színház igazgatóját egy évtizedes, Zsámbék kulturális életében kifejtett kitartó és lelkes munkája elismeréseként Zsámbék Város Önkormányzata Zsámbék Kultúrájáért Díjban részesítette.

M. G.

Zsöllyekert Zsámbékon

Új színpaddal gazdagodott nyári szabadtéri színjátásunk: Zsámbékon a romtemplom és a rakétabázis, a kastély után a Zsöllyekert nevű kertszínpad is izgalmas produkciókat kínál a színházbarátoknak, a kis színházat megálmodó és felépítő művészházaspár; Fabók Mariann és Keresztes Nagy Árpád jóvoltából. A kezdeményezés hátteréről és az eredményekről Fabók Mariann mesélt.

Mi adta az ötletet, hogy saját nyári színházat építsenek?

Mi, a Fabók Manesi Bábszínháza egy 2009 óta működő vándorszínház vagyunk. Egy-egy előadás megtartásához akár napi 500-600 kilométert is megteszünk. Vendéglőadásaink során gyakran kapjuk a kérdést: megtalálhatók vagyunk-e valamely állandó helyszínen? Részben ez ösztönzött minket egy saját játszóhely megteremtésére, részben pedig az öregségünkre való készülődés, arra az időre, amikor már nem tudunk hatalmas távolságokra utazni a fellépéseink végett. Sőt, nagy öröm számunkra, hogy ősz aggastyánokként megnyithatjuk majd kertszínházunk kapuját tehetséges fiatalok előtt is, hogy ők játsszanak a drága publikum előtt...

Milyen elképzelések szerint valósult meg a színház? Mi jellemzi az új játszóhelyet?

Az álom közel tíz éve született meg. Azóta formáltuk, alakítottuk saját tetszésünkre a helyszínt és a körülményeket. Szerettünk volna megteremteni egy olyan, a görög amfiteátrumok mintájára kialakított szabadtéri lelátót és színpadot, amely harmonikusan illeszkedik a természetbe. Zsámbéki telephelyünk csodálatos panorámával rendelkezik a közel nyolcszáz éves, romjaiban is fenséges Zsámbéki Öregtemplomra, s az egész Zsámbéki-medencére. Nem volt kérdés, hogy itt kíséreljük meg a kertszínházunk megépítését, mely reményeink szerint egyedülálló élményhez juttatja az ide látogatókat. Úgy gondoljuk, a hely páratlan szépsége, s a kulturális élmény csodálatosan kiegészítik egymást – akárcsak a régi görög színházak esetében. A telek természetes lejtését kihasználva, a helyi jellegzetes építőanyag, a sóskúti és zsámbéki mészko segítségével alakítottuk ki a közel 120-140 főt befogadni képes lelátót. A színpadunk 6 m széles és 4 m mély. Sikertült nézőtéri mosdót és büféteraszt is kialakítanunk. Mindezek a saját terveink, elképzeléseink alapján, csodálatos szakemberek hozzáértő munkája segítségével formálódtak. Minden nálunk dolgozó mester a saját területének művésze volt. Remekül ment az együttműködés. Nagyrészt saját költségünkön építettük, és 2020-ban az Emberi

Fotók: DÓROS KILÉRI

Erőforrások Minisztériumától pályázat útján kapott támogatásnak köszönhetően sikerült befejezni a munkálatokat. Nagy áldás volt ez a segítség, mikor már fogytán volt a saját forrásunk s az erőnk. 2023 pünkösdjén Zsámbéki Zsöllyekert néven nyitottuk meg a kertszínházunkat.

Milyen volt a fogadtatás?

A színháznyitás fogadtatása minden várakozásunkat felülmúlta. Zsámbék Város Önkormányzatával szoros együttműködésben vagyunk már több mint egy évtizede, s e terveinket is örömmel, támogatólag fogadták. A színház a Zsöllyekert Fesztivál keretében nyitotta meg kapuit először, ahol saját előadásaink mellett a vásári bábjátékosok legjavát hívhattuk meg színpadunkra. A fesztivál zárásaként pedig bemutattuk a *Mennyei szép rózsza – Mária misztérium* című legújabb előadásunkat, melyben két meghívott vendéggel is játszottunk: Navratil Andrea Liszt Ferenc-díjas népdalénekesnő és Fejér Simon Pál népzeneészek egészítik ki a férjemből, Keresztes Nagy Árpádból és jómagamból álló társulatunkat. Első szemeszterünket zárjuk lassan, az ősz közeledtével, s nagy elégedettséggel nyugtázzuk, hogy úgy tűnik, a Zsámbéki-medence lakói örülnek e kertszínház meglétének, s jelenlétükkel bizonyítják, hogy szükség van a Zsöllyekertre.

Vannak-e tervek a játszóhely bővítésével kapcsolatban?

A jövő szezonra szeretnénk valamiféle eső elleni fedést biztosítani a lelátó és színpad felett. Bízunk benne, hogy találunk rá forrást, ha mégsem, akkor majd a későbbiekben alakítjuk ki. Ezen a nyáron a csapadékos időjárás ellenére nagyon nagy szerencsénk volt: egyetlen előadást sem kellett elhalasztanunk vagy elhagynunk. Eddig tizennégy előadás valósult meg, s kapuzárásig még kettő van hátra. Vendégeink voltak: a MárkusZínház, a Mikropódium Családi Bábszínház, a Ziráno Színház, Pályi János, Écsi Gyöngyi és Földes László Hobó.

A családoknak szóló előadásokon túl láthatott a közönség kifejezetten felnőtteknek szóló bábos előadásokat, melyek különlegességnek számítanak még hazánkban. Hagyományteremtő szándékkal, szintén a Zsámbéki Zsöllyekert szervezésében valósult meg a Zsámbéki Öregtemplom gyönyörű falai között Nagyboldogasszony napján (szent időben, szent helyen) a *Mennyei szép rózsza – Mária misztérium* című szakrális előadásunk. Szándékunk szerint minden évben ezen a napon az Öregtemplom falai között ki fog nyílni a „Mennyei szép rózsza, kinek jó illatján lelkünk meggyógyula...”

Mikita Gábor

Ji-csing a Szigeten

Az Élőkép Színház beavató játéka

A Sziget rendszeres látogatói már 2002 óta minden nyáron láthatják azt a vászonból és bambuszrudakból szerkesztett nyolcszögletű pavilont, amely előtt kínai kalapos alakok álldogálnak. Sőt, nem csak látják, de sokan már jártak is benne. A Bérczi Zsófia vezette Élőkép Színház ugyanis ebben a nagyon egyszerű, mégis szentélynek tűnő építményben tartja varázslatos önismereti beavató előadásait.

A labirintus a Sziget Fesztivál idején naponta 20 alkalommal nyílik meg egy kisebb csoport számára. Az első tíz évben a Tarot, 2015 óta pedig a kínai Ji-csing misztikus rendszerét hívja segítségül, hogy egy másfél órás interaktív színházi beavató játékkal a résztvevőket végigvezesse az önismeret útján. Hogy ezt hogyan lehet elérni egy nyári délelőttön, amikor a szigetlakók még éppen csak ébrednek a hosszúra nyúlt éjszaka utáni álmukból, ráadásul mindenki más nyelven beszél, füledt meleg van, és 15 percenként újabb csoport indul a labirintus belsejébe? Bérczi Zsófia koncepciója és a beavató színház játékmesterei zseniálisan oldják meg a lehetetlen feladatot. A tíz „szereplő” fegyelmезetten, fáradhatatlanul és elképesztő figyelemmel végzi a dolgát: énekel, beszél, kérdez, jelekkel és érintésekkel kommunikál. A kapuhoz a Kapu Óre kíséri a beavatásra várókat, csoportonként mindössze nyolce személyt. Onnan a Beavató folytatja a játékot: elmagyarázza az ősi kínai jóskönyv, a Ji-csing alapelveit, és egy forgatható koronggal a játékosok kiválasztják azt a két őselemet, amelyek az úton kísérik meg. Mindezt persze magyarul és angolul, attól függően, hogy a játékosok melyik nyelvet beszélnek.

Innentől a nyolce elem – a Tűz, az Ég, a Szél, a Föld, a Tó, a Hegy, a Dörgés és a Víz – megszemélyesített alakja veszi át az irányítást. Minden játékos – sem néző, sem közönség, sem más hagyományos színház-befogadói kifejezés nem illik ide, hát jobb híján nevezzük játékosnak az önismereti úton elindulókat – egy-egy elem irányításával vándorol a labirintusban, kúszik, magaslatra ér, onnan lefelé indul, énekel és dűnnyög, hol egyedül medítál egy kis zsákutcaszerű bugyorban, hol a kísérőjével lépdel. A tér és az idő rendszeren összekuszálódik, időnként más csoportokkal, vagy a saját induló csoportjából másokkal fut össze, de már régen túl van a személyeségen, már csak egy bolyongó lélek. A Ji-csing 64 hexagramját alkotó két trigramból véletlenszerűen kiválasztott kettő olyan mélyen átjárja a gondolatait, érzéseit, hogy semmi másra nem tud és nem is akar figyelni, csak a vezetők által felkínált szimbólumokra, a közös kántálásra, az apró tibeti esengettyük hangjára és a saját, ösztönös reakcióira.

A labirintus – melyet Bérczi Zsófia tervezett és Terebessy Tóbiás bambuszkompozíciója adja a

fehér vászonfalakat tartó vázát – a beavatáson túl egészen kivételes térélményt kínál. Az idei évben az immár 21 éves konstrukció tetőszerkezettel és tetőelemekkel is kiegészült, így a kisebb esők miatt innentől kezdve már nem kell bezárni.

A legfelső lépcsőfokról körben belátni a Szigetet, de ha lelépünk onnan, zárt falak között bolyongunk, sehol egy támpont a tér irányairól. A játék

egyre komolyabbá válik, és ahogyan a játékos elmélyül az életfeladatában, ahogy ráhangolódik a jelek bölcsességére, úgy veszíti el a tájékozódási képességét. Amikor a másfél órás utazás véget ér, alig találja meg a kivezető utat – talán nem véletlenül, hiszen odakint már nem fog tudni ilyen mélyen összekapcsolódni saját magával.

G. E.

A labirintus és a játékosok

Fotók: BÉRCZI ZSÓFIA

Hírek a hazai színház világából

Kitüntetések az államalapítás ünnepén. Augusztus 20-án számos állami elismerést adtak át a hazai művészeti és tudományos élet képviselőinek. A színházi élet szereplői közül Magyar Ezüst Érdemkereszt polgári tagozat kitüntetését vehetett át **Wiesmeyer Erik**, a Vígszínház főügyelője; **Engler Imre**, az egri Gárdonyi Géza Színház műszaki vezetője; **Kis István**, a Kecskeméti Katona József Nemzeti Színház díszítőtárának munkatársa; **Lapu Gáborné**, a Magyar Táncművészeti Egyetem jelmeztárosa; **Mihaleczky Tünde**, a Magyar Táncművészeti Egyetem jelmeztárvezetője és **Saxné Orosz Zsuzsanna**, a Kecskeméti Katona József Nemzeti Színház Gazdasági Irodájának munkai előadója. Bánffy Miklós-díjat kapott: **Farkas Irén**, a Szolnoki Szigligeti Színház művészeti titkára. Kimagasló szakmai munkája elismeréseként Magyar Érdemrend parancsnoki kereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült **Blaskó Péter**, a nemzet művésze, Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, érdemes művész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

Az Országos Színházi Évadnyitó Konferenciát a kaposvári Csiky Gergely Színházban rendezték meg augusztus 25-én. Az eseményen részt vettek a magyarországi és határon túli magyar színházak vezetői, képviselői. A vendégeket Zita Károly, Kaposvár Megyei Jogú Város polgármestere, Vidnyánszky Attila, a Magyar Teátrumi Társaság elnöke és a Nemzeti Színház vezérigazgatója és Fülöp Péter, a Csiky Gergely Színház ügyvezető igazgatója köszöntötte. A köszöntőket követően Závogyán Magdolna kultúráért felelős államtitkár plenáris előadás keretein belül fogalmazta meg a magyar kulturális élet legnagyobb kihívásait és az azokra adható válaszok fő irányait. A konferencián vizsgálták a színművészet, a kultúra és az innováció kérdésköreit: a X. Színházi Olimpia eredményeit és közösségteremtő hatásait, a színházi fesztiválszervezés lehetőségeit, a háttérszaktám kihívásait, a színházi marketing jelentőségét és feladatait, továbbá a Lázár Ervin Program jelenét és jövőjét érintő szakmai panelbeszélgetéseket folytattak.

Átadták az idei Színkritikusok Díját. A Színházi Kritikusok Céhének tagjai évadonként legalább 90 magyar nyelvű, határon inneni és túli bemutatott megtekintése után adják le szavazataikat. A színkritika – mint ahogyan a színház maga is – korpék, korlenyomat, bár a korigénynél erősebben jellemzi a sokszínűség, a sokhangúság, a kon-

szenzuskeresés és a kontextusba helyezés igénye. A díjazottak:

A legjobb független színházi előadás: *Ki öltö meg az apámat?* (ESZME – FÜGE, rendező: Szenteczki Zita, Kovács Domokos)

A legjobb közsínházi előadás: *Kivilágos kivirradtig* (Weöres Sándor Színház, Szombathely – Forte Társulat, rendező: Horváth Csaba)

A legjobb szórakoztató színházi előadás: *The Black Rider* (Örkény István Színház, rendező: Polgár Csaba)

A legjobb rendezés: *Kivilágos kivirradtig* (Weöres Sándor Színház, Szombathely – Forte Társulat, rendező: Horváth Csaba)

A legjobb női főszereplő: Imre Éva (*Ifjú barbárok*, Kolozsvári Állami Magyar Színház – Gyulai Várszínház)

A legjobb férfi főszereplő: Mácsai Pál (*Solness*, Örkény István Színház)

A legjobb női epizódszereplő: Szaplanczay Mária (*Solness*, Örkény István Színház)

A legjobb férfi epizódszereplő: Gyulai-Zékány István (*Kivilágos kivirradtig*, Weöres Sándor Színház, Szombathely – Forte Társulat)

A legígéretesebb pályakezdő: Cseri Hanna
A legjobb új magyar dráma/színpadai szöveg: Bíró Bence: *magyartenger*

A legjobb díszlet: *A kastély* (Vígszínház, tervező: Schnábel Zita)

A legjobb jelmez: *The Black Rider* (Örkény István Színház, tervező: Izsák Lili)

A legjobb színházi zene: *Az utolsó bárány* (Budapest Bábszínház, zeneszerző: Cseri Hanna)

Különdíj: Hoffer Károly, a *Dekameron 2023* című előadás bábjaírt

A Színházi Kritikusok Céhe a 2022/23-as évad legjobb gyerekelőadásának járó díjat a Gólem Színház *Kócos macskaember-kölyök* című előadásának ítélte.

Hűvösvölgyi Ildikó és Seress Zoltán kapták az idén a Tolnay Klári-díjat. A gerlét, Tolnay Klári legkedvesebb madarát ábrázoló díjat 2014, a művésznő születésének 100. évfordulója óta minden évben a Tolnay Klári-díj kuratóriuma ítéli oda. Az adományozó ünnepségen Juhász Judit, a Magyar Művészeti Akadémia szóvivője, a rendezvény fővédnöke és Balla Tünde, a Tolnay Klári Emlékház intézményvezetője adta át a díjakat.

Megnyitásának 200. jubileumát ünnepelte a Miskolci Nemzeti Színház. Az ünnepi dísz-

előadáson Závogyán Magdolna, a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM) kultúráért felelős államtitkára, valamint Béres Attila, a színház igazgatója mondott beszédet. Ezután Kisfaludy Károly *A tatárok Magyarországon* című darabját láthatta a közönség, kétszáz évvel ezelőtt ugyancsak ezzel a színművel nyitotta meg kapuit a teátrum. Az ünnepségen bemutatták Fedor Vilmos és Somorjai Lehel *Színház a város tenyerén* című kötetét, este pedig a Szent István téren koncertet adtak a színház egykori és jelenlegi tagjai, akik az ünnepség végén a város lakóival együtt fújták el a születésnap tortát kétszáz gyertyáját.

Az Év kiállítása-díj jelöltje lett a „Magyar nyelvű színjátszás Petőfi korában”. A 10. Színházi Olimpia programsorozatának keretében az OSZMI-ban nyílt, november 30-ig látogatható tárlatot az Év Kiállítása 2023 díj bíráló bizottsága Az Év Kiállítása 2023 jelöltje címre érdemesnek találta.

Az Edinburgh Fringe Fesztiválon a Reerquel társulat *IMA* című immerzív produkciója elsöprő szakmai és közönségikert aratott. A világ legnagyobb művészeti fesztiválján a Vági Bence rendezte előadás tucatnyi öt- és négyesillagos kritikát kapott és egy rangos díjat is elhozott. Négy hét alatt tízezer néző látta, a vezető brit közéleti és kulturális lapok kritikusi szuperlatívuszokban írtak a „kihagyhatatlan misztikus utazást” kínáló, „ámulatba ejtő táncszínházi produkció”-ról. A sikernek köszönhetően az *IMA* Dél-Koreától Londonon át Kanadáig számos meghívást kapott a világ vezető művészeti intézményeitől és kulturális programszervezőitől.

Befogadja az Átrium előadását az Örkény Színház. Az Örkény Színház bejelentette, hogy életben tartja színpadán a Kultúrbrigád valamely előadását, miután az Átriumban működő csapat búcsúévadot hirdetett a jelenlegi helyzet fenntarthatatlansága miatt.

76 éves korában elhunyt Balázsovits Lajos Balázs Béla-díjas magyar színész, rendező és igazgató, a Halhatatlanok Társaságának örökös tagja. 1946-ban született Nagykanizsán, 1965-től 1969-ig volt a Színház- és Filmművészeti Főiskola diákja. Ebben az időszakban többször is szerepelt a Madách Színházban, a főiskola után esatlakozott is a társulathoz. 1974-től játszott a Vígszínházban, 1979-től a MAFILM-ben, majd 1982 és 1990 között

visszatért a Madáchba. 1991-ben lett a Nemzeti Színház színésze, 1992 és 2012 között pedig a Játekszín igazgatója volt. 2022 nyarán választották a Nemzet Színészének az elhunyt Haumann Péter helyére. 1982-ben kapott Balázs Béla-díjat, 1987-ben választották Erdemes Művésznek.

84 éves korában elhunyt Pap Éva színművész. 1961-ben végzett a Színház és Filmművészeti Főiskolán, majd a Szegedi Nemzeti Színházhoz szerződött. Később tagja volt a Nemzeti Színháznak, a Vígszínháznak, a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színháznak, a kecskeméti Katona József Színháznak és Nyíregyházán a Móríc Zsigmond Színháznak. 1994-től 2003-ig játszott a Madách Színházban.

82 éves korában elhunyt Kristóf István, a Fővárosi Nagycirkusz egykori igazgatója, artistaművész, Jászai Mari- Ezüst Bohóc-díjas és Erdemes Művész. Kristóf István 1941-ben született egy cirkuszi lakókocsiban, a szülei 14 évesen írárták be az Állami Artistaképző Iskolába. Három évtizeden át lépett fel a manézsbán, majd 24 éven át állt a Fővárosi Nagycirkusz élén.

A hazai független színházak Thealter Fesztiválját július 25–30. között rendezték meg Szegeden. 5 helyszínen 18 előadást láthattak a nézők, a klasszikus művek kortárs adaptációitól kezdve a személyes történetekből merítő produkción, közösségi színházi előadásokon és performanszokon át a zenés színházig.

22. alkalommal rendezték meg a VIDOR Fesztivált Nyíregyházán. A szervező Móríc Zsigmond Színház célja idén is az volt, hogy bárki, aki a fesztiválra látogat, magáénak érezhesse az össz-művészeti programsorozatot, és azok számára is biztosítsák a felhőtlen szórakozás lehetőségét, akik egyébként nem tudnának eljutni hasonló produkción. A 2023-as VIDOR Fesztivál díjazottjai: Dottore-díj a legjobb nagyszínpadi előadásért: *A Miniszter félrelép* (Miskolci Nemzeti Színház); Pierrot-díj a legjobb kamaraszínpadi előadásért: *Leenane szépe* (Nézőművészeti Kft.); Capitano-díj a legjobb rendezésért: *Szabó Máté* (*A fősvény* – Szolnoki Szigligeti Színház); Arlecchino-díj a legjobb férfi alakításért: *Kern András* (*Az apa* – Vígszínház); Colombina-díj a legjobb női alakítá-

sért: *Hernádi Judit* (*Kalamazoo* – Orlai Produkciós Iroda); Brighella-díj a legjobb férfi epizódalakításért: *Friedenthal Zoltán* (*Szarvasnak gyermeke* – TÁP Színház); Smeraldina-díj a legjobb női epizódalakításért: *Kerekes Éva* (*Mezítláb a parkban* – Orlai Produkciós Iroda); Pantalone-díj a legjobb díszletért: *Antal Csaba* (*A fősvény* – Szolnoki Szigligeti Színház); Pulcinella-díj a legjobb jelmezért: *Cs. Kiss Zsuzsanna* (*Oscar* – Csiky Gergely Színház); Hippolyt életműdíj: *Molnár Piroska*; Pedrolino-díj a legjobb szülő komédiáért: *Nagy Sándor* (*Teltház* – Játekszín); Tartaglia-díj, a zsűri különdíja: *LOFT* (*Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza*).

GÉPBÉR-Színpad

A színpadon gyakran előfordul, hogy speciális, egyedi megjelenésre van szükség, amit effektanyagainkkal könnyedén elérhetsz!

A színházi effektanyagokkal megidézheted korábbi századok divatjai szerinti tereket, vagy akár az 1980-as évek, mára retro hangulatot idéző mulatóit!

Ezekkel a speciális Gerriets anyagainkkal nem ütközhet az akadályokba, egyszerűen nincs lehetetlen.

Magasfényű, vagy speciális struktúrájú anyagaink mellett, hogy B1 lángmentesítések, extra, akár 300 centiméter szélességben is kaphatóak nálunk.

 gepbersizinpad.com

 #GÉPBÉRSzínpad

A színházi háttérszakmák kihívásai – hogyan hat az innováció és a 21. század technikai fejlődése a színházi világra?

Kerekasztal-beszélgetés a színházi háttérszakmák helyzetéről

„A jövő gyárának csak két alkalmazottja lesz: egy ember és egy kutya. Az ember dolga az lesz, hogy etesse a kutyát, a kutyaé pedig az, hogy ne engedje az embert hozzányúlni a berendezésekhez.” Ezek a gondolatok Warren Bennis amerikai professzortól származnak, aki szervezeti tanácsadói munkássága keretében vizsgálta az üzleti élet szereplőinek fejlődési lehetőségeit. Mint az az idei, Kaposváron tartott Országos Színházi Évadnyitót követő kerekasztal-beszélgetésben kiderült, az előbbi, a világtrendet kétségtelenül találóan megfogalmazó állítás az előadóművészeti létesítményekre – különösen a színházakra – biztosan nem lesz igaz.

Milyen kihívásokkal kell szembenéznie korunk színházi vezetőinek a háttérszakmák területén? Van-e megfelelő (elhivatott és felkészült) utánpótlás az egyes háttérszakmákban? Hogyan hat a technológiai fejlődés a klasszikus szakmai területekre? Mit tehetünk a színházi tradíció, szakmai fogások megőrzése és továbbadása területén? Többek között ezekre a kérdésekre kereste a választ a Fekete Péter vezetésével megvalósult kerekasztal-beszélgetés, amelyen a korábbi államtitkár beszélgető partnerei Cselényi Nóra Jászai Mari-díjas jelmeztervező, Lakatos Gergely, a Magyar SzínházTechnikai Szövetség elnöke, Pelyhe János színháztechnikai szakértő, valamint Oberfrank Pál Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművész, színházigazgató voltak.

A beszélgetés során sorba vettük mindazon kihívásokat, amelyekkel a háttérszakmák területén a társulatoknak, produkcióknak napjainkban egyidejűleg kell szembenézniük:

1. Az előadások lebonyolításában egyre nagyobb teret kapó új, digitális alapú technológiák (hang- és fénytechnika, vizuáltechnika, automatizált színpadgépészet) az eszközsztű és a rendszersztű működés, működtetés terén is felkészültebb, képzettebb szakemberek közreműködését kívánja meg. Ezek az eszközök olyan nagy értéket képviselnek, kezelésük annyira összetett, működtetésük akkora felelősséggel jár, hogy az előadások színrevitele „betanított munkásokkal” nem, csak azokat készségszinten ismerő szakemberekkel valósítható meg.

2. Egyes régi, tradicionális szakmák (pl. jelmez-, paróka-, cipőkészítés stb.) intézményesített képzése, ipari háttere gyakorlatilag eltűnt, a szakmai ismeretek, „fogások”, hagyományok továbbvitele egyre nagyobb kihívást jelent.

3. Helyre kell állítani a színházi-színpadi háttérterületeken dolgozók elmúlt évtizedekben megkopott megbecsültségét; talán az erkölcsi területen van a legkevesebb teendő, de pl. a bérezés, a juttatások, a munkaidő-szabályozás területén sok éves lemaradást kell pótolni. Az előbbi okok miatt a társzművészeti területek, elsősorban a film- és rendezvényipar munkaerő-elszívó hatása nagyon jelentőssé vált; amennyiben ez a folyamat nem állítható meg, színházainknak komoly működtetési nehézségekkel kell szembenézniük.

4. Keresni kell azokat az utakat, amelyek mentén a színházi világ, a színpad világa vonzó lehet a pályakezdő generációk számára. A korábbi évekhez képest jelentősen megváltoztak a Z- és Y-generációhoz tartozó fiatalok preferenciái a továbbtanulás és a pályaválasztás, munkavállalás terén; a színház mint alkotóműhely, ahol az önmegvalósítás keretei tágabbak, vonzó alternatívát kínálhat más, nem kreatív iparágakhoz képest. Ugyanakkor tovább kell vinnünk legjobb színházi hagyományainkat, a színpad és a produkció tisztelőtét, a hatékony és kreatív csapatmunka igényét.

5. A képzések területén sajnos napjainkban egy nehezen áttekinthető helyzet alakult ki, amelyben számos szakmai terület megfelelő képzése, utánképzése nem biztosított. A fentiek figyelembe vételével a közeljövőben át kellene tekinteni a színházi háttérszakmák képzésének, a szakmagyakorlás, egyes munkaköri feladatok ellátásának feltételeit, lehetőségeit, követelményeit.

A fentiek alapján egy nagyon tartalmas, számos gondolatot ébresztő beszélgetés jött létre. Már a beszélgetés témája alapján feltételezhető volt, de az elhangzottak alapján megállapítható, hogy a háttérszakmai területek problémái, nehézségei mára a legtöbb iparági szereplő számára ismertek, így talán bízhatunk abban, hogy ezek megoldására a közeljövőben egyre több tapasztalateserére, intézmények közötti összefogásra, kormányzati intézkedés előkészítésére kerülhet sor.

Lakatos Gergely

Foto: Báráncz Szilárd

A Magyar Hangkultúra Mestere

Díjátadó ünnepség a Pannónia Filmstúdióban

2023. július 10-én a Magyar Hangkötők Egyesülete immár harmadik alkalommal szervezte meg a Magyar Hangkultúra Mestere díjátadó gáláját.

Az Audmax Kft. támogatóként a kezdetektől fogva jelen van a rendezvényen. A kereskedelmi, forgalmazási oldal mellett szakmai „ars poeticánk” segíteni, illetve szervezni olyan eseményeket, ahol lehetőség van a szakmai igényesség fejlesztésére, a szakmai tudás gyarapítására, ahol a hangkötők időről időre találkozhatnak. Fontosnak tartjuk, hogy „reflektorfénybe” kerüljenek azok a háttérben dolgozó, nagy tudású szakemberek, akik nélkül számos ismert alkotás, produkció nem jöhetett volna létre, illetve akiknek munkássága nélkül jelentős tudástól lennének megfosztva. A díj tulajdonképpen életműdíj a kimagasló munkáért, eredményekért, és szeretnénk csatlakozni ahhoz a gondolathoz, hogy a fiatalabb generáció ilyen módon is kifejezze tiszteletét, köszönetét és elismerését mindazon szakmabeli kollégák felé, akik a magyar hangkultúra területén maradandó értéket hoztak létre.

A díjátadón a meghívott vendégeken és az érdeklődő szakmabelieken kívül a korábbi évek díjazottjai is jelen voltak, megvalósulni látszik az elképzelés, mely szerint legyen ez az esemény egyfajta szakmai osztálytalálkozó, ahol baráti, családi légkörben ünneplik meg minden évben az elismerésben részesülőket. A Magyar Hangkultúra Mestere díjat a Magyar Hangmérnökök Társasága jogutódjaként és annak szellemi örököseként 1991 óta folyamatosan működő Magyar Hangkötők Egyesülete (H.S.A.S.) alapította 2019. október 26-i közgyűlésén. Az egyesület az elismeréseket 2021-ben első ízben adta át a díj szabályzata alapján olyan 65 év feletti alkotók, művészek, szakemberek számára, akik a magyar akusztikus kultúra és hangművészetek különböző területein jelentős értékeket hoztak létre, vagy azok megalkotásában vettek részt. A szakmai paletta nagyon széles, a díjazottak között hangmérnökök és hangmesterek, zenei rendezők és zörejművészek, stúdiómérnökök, akusztikai szakemberek is helyet foglalnak. Az idei évben 6 elismerést szavazott meg az egyesület közgyűlése.

A gála műsorvezetője az előző évekhez hasonlóan **Till Attila** volt, aki tulajdonképpen „érintettként”, a szervezőkhöz hasonlóan nagyon fontosnak tartja ezt a díjátadót. Neki is köszönhetően lett az ünnepség nagyon baráti, családi, oldott hangulatú. A zenei közreműködők ezúttal **Reviczky Balázs** (zongora) és **Varga Dávid** (ének) voltak.

Balázs Gábor, az egyesület elnöke nyitóbeszédében külön köszöntötte meghívott vendégeket, **Buda Flóra Annát**, aki az idei cannes-i filmfesztiválon animációs rövidfilmjével Arany Palma díjat kapott. Elmondta, mennyire örül, hogy évről évre nő az esemény iránt érdeklődők száma, hogy a díjátadón túl lehetőség nyílik a találkozásra, szakmai és baráti beszélgetésekre. Az egyesület tagjainak nagy szívügye a díjátadó megrendezése. Idén 14 jelölt közül választották ki a 6 kitüntetettet, a kiválasztás pedig szavazás alapján történik.

„Ez is egy elég jelentős legitimációt jelent, hogy nem egy bizottság ítéli oda a díjakat, hanem a teljes Magyar Hangkötők Egyesülete szavaz erről, és így ítéljük oda kiváló kollégáknak a díjakat” – hangsúlyozta az egyesület elnöke; aki már most mindenkit arra buzdított, hogy kezdjen ötletelni az újabb jelöltekkel kapcsolatban.

„Ahogy Tilla is említette, nagyon széles a paletta, ezt továbbra is szeretnénk így megtartani, mert azt gondoljuk, hogy a mi szakmánk a rokon szakmáktól nem független, és együtt tudunk komoly produkciókat, produktumokat létrehozni.”

A díjátadása előtt a Pannónia Filmstúdióhoz kötődő személyes élményeit, emlékeit osztotta meg **Mosó Endre** Magyar Hangkultúra Mestere-díjas volt rádiós hangmérnök, illetve idén szavak helyett **Zányi Tamás**nak köszönhetően mozgókép mesélt arról, mit is jelent a hang egy szakmabelinek, miért is csodálatos a hangszakma, mit lehet szeretni a hangkészítésben. Ezekre a kérdésekre reflektált a későbbiekben **Mocsári Gábor** zenei hangmérnök, miután átvette a díjat: „nekem a hang a zene formájában mindig is élmény volt”.

A bevezető kisfilm után fény derült a 2023-as év díjazottjaira. A Magyar Hangkultúra Mestere díjat idén a következő személyek vehették át:

Dr. Augusztinovicz Fülöp okleveles villamosmérnök, a Budapesti Műszaki Egyetem emeritus professzora, aki a zaj- és rezgésoszkentés kimagasló tudósaként számos munkakörben és munkahelyen végzett nemzetközileg kimagasló munkát. A BME rezgésakusztikai laboratóriumának alapítója, a Magyar Mérnöki Kamara Akusztikai tagozatának tagja, 2013 óta a Magyar Tudományos Akadémia doktora, 2021 óta az Amerikai Akusztikai Társaság tagja. Részt vett többek között a Művé-

Dr. Augusztinovicz Fülöp

szetek Palotája rezgészigetelési tervezésében, a Zeneakadémia átépítésében és számos kutatási projektben. Korszerűsítette a BME akusztikai laboratóriumát és oktatását, sok éven át tanított műszaki akusztikát villamosmérnök hallgatónak. Egy online zajmérést segítő műszer kifejlesztésének és szabadalmának tulajdonosa, továbbá csaknem 190 tudományos publikáció és 3 könyvrészlet szerzője. Korábbi elismerései között szerepelnek többek között a Pro Silentio, a Békésy-díj és a Kempen Farkas-díj, a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje és a Gábor Dénes-díj.

Paczári Károly zenei hangmérnök, zenei producer, aki mint alkotóművész több mint száz CD, ill. zenei album létrehozásában működött közre, de a stúdió munkákkal és koncert keveréssel párhuzamosan gitárosként és énekesként a zenélés is élete fontos részévé vált. Legkiemelkedőbb munkái közé tartozik Presser Gábor „Angyalok és emberek” című albuma, ahol zenei rendezőként is közreműködött, vagy a „Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról” 25. éves jubileumi remake-je, melyet Aranyzsiráf díjjal jutalmaztak 1998-ban, mint az év legjobb hangkeverése. Dolgozott többek között az LGT, Horváth Charlie, Cserháti Zsuzsa, Lerch István, Balázs Fecó, a Cotton Club Singers és még sok neves előadó produkcióiban, valamint Zorán lemezein 1999-től napjainkig éppúgy, mint számos világhírű előadóval, mint pl. a Shakatak zenekar, Jeff Lorberg Fusion, Paul

Paczári Károly

Mocsári Gábor

Oláh Ottó

► Brown, vagy Chieli Minucci produkcióiban. 2019 óta a Zorán koncertek videó szerkesztésében és kivitelezésében is vezető szerepet vállal. A hangalkotói munka mellett az oktatásból is kiveszi a részét, többször szerepelt az A38 Akadémián, mint előadó, valamint személyre szabott Pro Tools keverést tanít főleg zenészeknek. Munkásságát 2002-ben Artisjus-díjjal jutalmazták.

Mocsári Gábor zenei hangmérnök, aki filmgyári mérnökkel együttműködve kidolgozza és próbaüzemelteti az első hazai sztereó színházi hangrendszer az Állami Bábszínházban. Kidolgozza a computer ellenőrzésű, majd computer vezérlésű lemezvágási technológiákat, elkészíti az első magyar Maxi-Singli nagy sebességamplitúdóval vágott hanglemezeket, továbbá részt vesz számos hanglemezkészítési technológia kidolgozásában és alkalmazásában éppúgy, mint a CD gyártás hazai elterjesztésében is. Több száz rock-opera és musical előadás hangképének megalkotása és keverése mellett részt vesz az új igények szerinti színházi hangrendszerek fejlesztésében, kiépítésében. 1990-1998-ban az Alpha-Line stúdió vezető hangmérnöke, 1991-ben elkészíti a Bach kantátákat tartalmazó első 19 bites ún. „Full-Digital” komolyzenei CD sorozatot, ez a felvétel lett akkor az év legjobb digitális komolyzenei felvétele. 1992-1996 között csak a NAXOS lemezégnek 134 komolyzenei CD felvételét készítette el, ill. nevezetesen még 1995-ből a RICORDI kiadó olaszországi megbízásai, továbbá az eredeti *Bánk bán* hazai digitális sztereó felvétele és az első DVD 5.1 filmzene felvételek. 1996-tól 2021-ig az Októpus Multimédia Intézet oktatási igazgatóhelyettese. Jelenleg digitális technikát, számítástechnikát, felvételtechnikát, pszichoakusztikát tanít, és gyakorlatokat vezet.

Kajdácsi Brigitta hangvágó, aki a Magyar Filmgyártó Vállalatnál kezdte pályafutását és jelenleg a Vállalat utódjaként alapított Mafilm Audio Kft.-nél dolgozik szinkronvágóként. Szinte minden magyar játékfilm- és szinkronrendezővel dolgozott. Több mint 1500 nemzetközi film szinkronvá-

gójaként jegyzik, melyek közül csak néhány példát említünk meg itt. A Disney filmek közül: *Hóheherke és a hét törpe*, *Pinokkió*, *Kis hableány*, *Csillagok háborúja* sorozat. A 20th Century Fox filmek közül: *E.T – a földönkívüli*, *Harry Potter* sorozat, *Gyűrűk ura* sorozat, *Avatar*. A Columbia stúdió filmjei közül: *Reszkettek betörők*. A hangvágás mellett 382 alkotásban rendezőasszisztensi feladatokat is ellátott.

Oláh Ottó filmes hangmérnök, aki az elmúlt 35 évben több mint 50 magyar mozifilmet, ennél is több TV-filmet forgatott és kevert, valamint jelentős számú nemzetközi produkciónak is közreműködött. Alkotásai közül kiemelkedik Gyarmathy Livia és Böszörményi Géza Félix-díjas *Reesk* című dokumentumfilmje, az első hazai Dolby Digital 5.1-es hangformátumú *Bánk Bán* c. operafilm vagy az 1990 után forgatott 10 Jancsó Miklós film, melyek között hangfelvétel technikai szempontból is különösen érdekes, nehéz és egyedi alkotások is helyet foglalnak. A magyarországi hangmérnökök között elsőként használt a forgatásokon Digital Audio Tape, azaz DAT magnót, majd Times Code-os DAT-ot, ill. később sokszavas Hard Disc felvételt, továbbá a helyszíni dialógvételekhez ún. MS mikrofontechnikát.

Herezeg László televíziós hangmérnök, zenei szerkesztő, aki a Magyar Televízió munkatársaként több mint 40 éven keresztül állt a hangmérnöki, majd zenei szerkesztői alkotómunka szolgálatában. Szinkronmunkái közül kiemelkedik Fellini *8 és fél* című remekműve, mely 1971-ben a debreceni szinkronfesztiválon fődíjas lett. Nevéhez fűződik a Vers mindenkinek, *A hét műtárgya*, *Unokáink sem fogják látni*, *Delta*, *Szeszélyes évszakok*, a gyermekek számára is igen kedves *Keménykalap és krumpliorr* ifjúsági kalandfilm, továbbá sorozatok és természetfilmek zenei szerkesztése is. 2006-tól a Magyar Televízióban a zenei szerkesztők művészeti vezetőjeként dolgozott, de részt vett számos rádiós és színházi produkció létrehozásában is. Nyugdíjazása után négy évig a Metropolitan Főiskolán „Alkalmazott zenei ismereteket” tanított,

de a zene mellett mindig hangsúlyozta az egységes hangkép, a dialóg-zene-zörej-atmoszféra fontos szerepét és arányainak fontosságát. Munkásságát számos nivódíjjal tüntették ki, és 2007-ben a 38. Magyar Filmszemlén Árvai Jolán-díjat kapott.

A kitüntetettek mindegyike mögött hosszú évek állhatatos, odaadó munkája áll, alázatuk, tudásuk, szeretetük és elhivatottságuk szakmájuk iránt példaértékű. Többük elmondta, miért is megtisztelő és különösen értékes ez a díj számukra. Oláh Ottó szavait idézve:

„Ez a díj, ez a kitüntetés azért más, mert ezt nem valami grémium adta valamilyen okból, hanem a kollégáim.”

Nagy tisztelettel gratulálunk a díjazottaknak, további munkájukhoz jó erőt, egészséget, sok sikert kívánunk! Köszönjük **Balázs Gábornak** és **Zányi Tamásnak**, hogy fáradhatatlanul szervezik ezt a díjátadó gálát, és Mohai György záró gondolataihoz csatlakozva bízunk benne, hogy jövőre újra részesei lehetünk ennek a rendezvénynek, és tapsolhatunk mindazoknak, akik sokéves munkájukért, kimagasló életművükért megkapják a Magyar Hangkultúra Mestere díjat.

Varga Denisa

Admax Kft.

Herezeg László

Allen&Heath CQ sorozat – Dolgozz egyszerűbben, keverj a legjobban!

Az Allen&Heath angol gyártó keverőpultjait nagy valószínűséggel nem kell bemutatnunk a zenészek és technikusok előtt, azonban talán kevesen tudják, hogy a fél évszázadra visszatekintő gyártó első terméke a MINIMIX névre hallgató, pici hatcsatornás keverője volt, ami akkoriban a méretének köszönhetően tette elérhetővé a zenészek és zenekarok számára az önálló hangosítás lehetőségét. Elmondhatjuk, hogy az évtizedek alatt az Allen&Heath keverőpultok számtalan felhasználási környezetben bizonyítottak, többek között fesztivál, színház, broadcast, stúdió, touring, streaming területeken, és még hosszan sorolhatnánk.

Az FPGA jelfeldolgozású digitális keverőpultok evolúciójában a 2010-es évek közepén úttörőként jelent meg a dLive nagyformátumú keverőrendszere, majd a technológiát örökölve később az SQ sorozat és az Avantis keverőpult. Az FPGA alapú fejlesztések töretlen sikereire alapozva az Allen&Heath 2023 nyarának végén bemutatta a zenészek és zenekarok, hangmérnökök, otthon dolgozó producerek, kis koncerthelyek és AV integrátorok számára készült, három kompakt digitális keverőpultból álló új sorozatát: a CQ keverőket.

A két asztali és egy stagebox formátumú keverő lényegében csak fizikailag különbözik egymástól, ugyanazt a firmware-t használva a szoftveres tudása mindhárom modellnek lényegében megegyező. Az első tapintás után azonnal érezhető az Allen&Heath minőség: masszív fém ház, minőségi anyagok, szuper design, mindez ultrakönnyű súllyal párosítva (CQ-18T: 3 kg, CQ-20B: 2,6 kg, CQ-12T: 2,4 kg).

A képernyős modellek az SQ keverőtől örökölték a 7"-os nagy felbontású, kapacitív értszerűen kijelzőt, melyen minden paraméter és rendszerbeállítás könnyedén elérhető, átlátható. Mindkét asztali keverőn található három, szabadon konfigurálható SoftKey nyomógomb és egy multifunkcionális tekerő enkóder. A nagyobb modell ezen felül kapott még három konfigurálható SoftRotary tekerő enkódert, melyekkel csatorna-paraméterek, vagy akár dedikált funkciók vezérlésére is van lehetőség.

A CQ-18T és a CQ-20B beépített, kétsávos wifi-vel rendelkezik, automatikus csatornaválasztással, míg a kisebb modell, a CQ-12T csatlakoztatható wifi routerre vagy hozzáférési pontra, lehetővé téve ezzel a számítógépről, táblagépről vagy telefonról történő vezérlést. A CQ sorozat két ingyenes, többplatformos alkalmazást kínál, mely közül a CQMixPad egy teljes értékű vezérlő applikáció,

Az Allen&Heath új CQ keverőpultjai

míg a CQ4You az előadók számára teszi lehetővé, hogy mobilkészülékük segítségével maguk állítsák be saját monitor-arányaikat.

A fizikai csatlakozók tekintetében a CQ-18T és CQ-20B tizenhat mikrofon vagy vonal (ezekből nyolc kombi), plusz egy sztereó vonal, míg a kistestvér tíz mikrofon vagy vonal (ezekből öt kombi), plusz egy sztereó vonal bemenetet kínál. A CQ-12T és CQ-18T esetében összesen nyolc vonalszintű kimenet áll rendelkezésre, melyből hat TRS AUX és egy XLR LR kimenet címezhető, a CQ-20B esetében ezeken felül még található egy TRS ALT kimenet is. Mindegyik modellhez csatlakoztatható két, külön funkcióra programozható lábkapcsoló is.

Mielőtt belemásznánk a szoftver bugyraiba, mindenképpen érdekes és egyben szembeötlő a fizikai csatlakozások közül az SD kártya foglalat. Miért is kapott SD kártyát a felvevő/lejátszó? Nos, a válasz igen egyszerű. A CQ keverők esetében sokszávos felvétel/lejátszás áll rendelkezésre, mindez 48 kHz vagy akár 96 kHz mintavételezéssel. Az SD-kártya ugyanúgy, mint az USB pendrive, könnyen beszerezhető, mondhatni lakossági termék, azonban az írási és olvasási sebessége, ezáltal a megbízhatósága az USB pendrive-val szemben összehasonlíthatatlanul jobb. Természetesen az USB B foglalatot keresztül kitérítendő számítógépes kapcsolat is létesíthető, ezáltal könnyedén számítógépes interfészként használható bármilyen DAW programmal. És már csak hab a tortán az USB A foglalatra történő sztereó felvétel/lejátszás, és a cseresznyéje, az USB B csatlakozáson keresztüli telefon- vagy tablet-csatlakozás. Vajon mi lehet még? Bluetooth? Az is van...

Nos, akkor nézzük mit rejt a CQ szoftveres világa. A CQ keverők első és egyben leginnovatívabb fejlesztése a bementi csatornák kezelésében rejlik. Úgy gondolom, a CQ keverő fő ismérvei innen-től kezdve az „intelligens, gyors és segítő” szavak lesznek.

Több zenei producer és hangtechnikai szakember véleménye alapján az előre beállított paraméterekkel rendelkező CQ QUICK-csatorna beállításokkal minden eddiginél gyorsabban lehet

megejteni egy alap hangbeállítást. A CQ QUICK-csatorna módban a paraméterek hangszeres, ének és beszéd beállításai a teljes bemeneti és effektláncot egyetlen gombnyomással azonnal előhívják. Természetesen, ha valaki tovább szeretné állítani a QUICK-csatorna paramétereit, a beállítások átkapcsolhatók COMPLETE üzemmódba, ezáltal előjönnek a csatorna paraméterek, így egy megszokott, teljes értékű digitális keverő (Gate, PEQ, Dyn, Send) lehetőségeit kapjuk meg.

A Gain Assistant „Auto Set” funkciója egy gyors analízis után automatikusan beállítja az optimális jelszintet az előfokok részére. Az „Auto Gain” bármikor, bármelyik bemenetnél bekapcsolható és automatikusan csökkenti a jelszintet, ha az hirtelen megnőne (vagy a gitáros feljebb tekeri az erősítőjét). Mindennek tetejébe a CQ keverők az összes csatornára kaptak Automixer lehetőséget, ami sokmikrofonos keverési szituációban, például konferenciák beszédérthetőség segítésére igen hasznos funkció.

A CQ sorozat egy teljesen új fejlesztésű multieffekt processzort, reverb, delay és modulációs algoritmuskészletet kapott, olyan intuitív vezérlőkkel, amelyek egyszerre több paraméter állítását is lehetővé teszik. Az FX Assist opciói, köztük a „soften”, a „focus” és a „shape”, dinamikusan reagálnak a beérkező jelekre és javítják a hangkép tisztaságát, zenei érthetőségét anélkül, hogy állandó figyelmet igényelnének a felhasználó részéről.

Minden kimeneten a megszokott PEQ, GEQ és dinamika mellett találunk egy „Feedback Assistant”, azaz gerjedésgátló processzort, ami a beállítása során automatikusan „végiggerjeszti” a rendszert és megállapítja a gerjedési frekvenciákat. Két működési lehetőség közül a FIX mód a beállítás során alkalmazza a szűrőket, míg a LIVE mód olyan szűrőket alkalmaz, amelyek idővel automatikusan visszaállnak.

Izgatóan várjuk a CQ keverők megérkezését, melyek az előrejelzések alapján a hazai partnereinktől már kora ősszel beszerezhetők.

Márkus Gergő
Audmax Kft.

CQ

DOLGOZZ EGYSZERÜBBEN KEVERJ A LEGJOBBAN

Mindegy milyen
stílus a CQ keverővel
élmény lesz!

A CQ sorozat FPGA alapú hordozható és könnyen kezelhető, teljes értékű digitális keverői kezdőtől a profiig, zenésztől a hangmérnökiig egyaránt könnyen használhatók.

A hangszer, ének és beszéd-specifikus CQ-Quick csatornákkal, beépített kijelzővel vagy akár vezeték nélküli alkalmazáson keresztüli eléréssel élmény minden koncert.

Soksávós felvételt nem is lehetne egyszerűbben készíteni, mint a beépített SD kártya felvevővel vagy az USB interfésszel.

CQ-18T

CQ-20B

CQ-12T

Audmax Kft.
1107 Budapest,
Fogadó u. 3.

ALLEN-HEATH.COM/CQ

ALLEN & HEATH

A Nemzeti Színház épülete Accrában

Beszámoló egy Afrikában rendezett, különleges színháztudományi világkongresszusról

Accra, Ghána 2023. július 24–28.

Az IFTR/FIRT (Nemzetközi Színháztudományi Szövetség) 2023. évi kongresszusát első ízben rendezték Nyugat-Afrikában, mintegy 350 résztvevővel. Magyarországot – a korábbi konferenciák sokkal nagyobb hazai delegációival ellentétben – egyedül képviseltem Accrában, a ghánai fővárosban, egy kolozsvári magyar színháztörténész kolléganő és egy New Yorkban élő és dolgozó magyar dramaturg, színháztudós mellett.

2023. július 24-én, a viszonylag könnyen elviselhető esős évszak elején kezdődtek a programok a University of Ghana hatalmas területű kampuszán, Accra központjától észak-északkeletre. Az első napon a panel előadások és a munkacsoportok ülései után tartották a konferencia megnyitóját az egyetem központi épületében, melynek kialakítása és motívumai egyaránt viselik a hagyományos törzsi kultúra és a gyarmati korban meghonosodott eu-

rópai tudományosság és művészet jegyeit, szimbólumait. A programban a köszöntő és megnyitó beszédek mellett az egyetemi hallgatókból alakult professzionális táncgyűttes dobzenekarral kísért bemutatójára is sor került. A tradicionális törzsi táncok után azok elemeit és mozdulatnyelvét kortárs táncprodukcióban is alkalmazták a fiatal koreográfusok és előadók. Ezután következett egy színház- és dráma művészeti kerekasztal-beszél-

getés hat résztvevővel a ghánai kortárs színház és színiirodalom kérdéseiről. A megnyitót követő fogadáson helyi étel- és italkülönlegességeket kínáltak a színes tudós és művész körnek.

A kongresszus programjának keynote-előadásai, párhuzamos szekciói és a munkacsoportok ülései közül sikerült közel húszat kiválasztanom, s a péntek délutáni záróünnepséggig megismerkedni új kollégákkal, újabb beszélgetéseket folytatni

▶ régi barátokkal és a házigazdákkal is. Nem szokásos módon a regisztrációs díj a közös főétkezés költségeit is magában foglalta, így az ebédek alkalmával is jórészt együtt maradt a társaság.

Az előadásomat július 27-én tartottam meg *The Ring is Closed. Wagner's Variation on Nibelung-Myth as Animator-Director Staged it in 2015–2022 in Budapest Opera House* címmel. Ezen kívül részt vettem a Performance and Disability Working Group üléseinek nagy részén is.

A tudományos tanácskozást színházi programok, workshopok, egy nagyszabású búcsúfogadás (a La Palm Royal Beach Hotel óceánparti teraszán) és egy, a konferenciázás utánra, szombatra szervezett kisbuszos kirándulás is fűszerezte (Kakum Nemzeti Park, Elmina Castle, Coconut Grow Beach Resort). S mivel magam nem hotelben, hanem egy Ghánában élő magyar barátomnál szálltam meg, a hétköznapi élet néhány sajátos jellegzetességét is megtapasztalhattam.

A konferencia első estjén a hagyományos történetmesélés (storytelling) helyi teátrális formájával találkozhattunk az egyetem Előadóművészeti Tanszékének szabadtéri színpadán. Szerdán (július 26-án) egy európai-angolszász típusú dramaturgiával fölépített kétszemélyes zenés játék előadását néztük meg az európai szemmel lényegében amatőrnek tekinthető, ám a hatalmas és impozáns Nemzeti Színházban is rendszeresen föllépő társulat próbatermében (Rovermann Performance Hall, Osu). Az Acerában és országosan is ismert szerző, Ebo Whyte tiszteletes *The Secret Code of Wives* címmel írt és rendezett szórakoztató játékot, melynek legnagyobb értéke az élő zenével kísért, valóban magas színvonalú ének előadás volt, amiért a női főszereplőt, Ernestina Twumasi Awuah-t illeti dicséret.

A tanácskozás, melynek tematikus címe (*The Stories We Tell: Myths, Myth Making and Performance*) eléggé átfogó és inspiráló volt a konferencia résztvevői számára, sok új élménnyel és ismerettel sikeresen zárult a péntek délutáni plenáris üléssel és műsorral. A következő évi világkongresszust 2024 nyarán Manilában rendezik.

A ghánai kongresszus szakmai hozadéka mellett rendkívüli tapasztalatokat szerezhettem az Egyenlítő-közeli Afrika kultúrájáról, természeti környezetéről, az ott élők hagyományos és mai életmódjáról. Különösen nagy élményt jelentett a kirándulásunk során is láthatott dobzenekar kísért táncokba sűrűsödő mérhetetlen élet- és művészeti energia, a színes viseletek, az ékszerkultúra. Láthattuk azt az Európában szinte elképzelhetetlen kontrasztot és szakadékat az egyébként Afrikán belül elég magas GDP-vel rendelkező, viszonylag magas átlagos életszínvonalat biztosító, stabil államban élő ghánai társadalom

A herekaszta-beszélgetés résztvevői

Fotók: Szentó Ildikó

A búcsúest helyszíne

rétegeinek, tagjainak életmódja között, ami talán más kontinenseken is megtapasztalható, ám személyesen ez idáig még nem találkoztam hasonlóval. Ugyanakkor megdöbbentő és esodálatos volt, hogy az eddig csak szakkönyvekből, természettudományos ismeretterjesztő filmekből, írásokból szerzett ismeretek plasztikus élménnyé váltak – amikor például a buja esőerőben tett lombkorona-kirándulás, vagy éppen az út menti „piacokon” való szemlélődés során sosem látott, vagy más kontextusban ismert növényekkel (40 méternyire nővő „szobanövényekkel”), hihetetlen ízű trópusi gyümölcsökkel, vagy esténként az égbolt különös, a Közép-Európában megszokottól eltérő szögből látszó jelenségeivel találkoztam.

Izgalmas volt megismerkedni az ország történelmének részleteivel, az ott élő törzsek szoká-

sainak egy részével, az alapvetően derűs ghánai emberekkel. A rendszerint a globális északra koncentráló tudományos és kulturális tapasztalatainkat egy ilyen utazás inspirálóan szélesre tágítja, elszűrökülni, beszűrökülni hajlamos gondolkodásunk új színeket és távlatokat nyer.

Sírató Ildikó

Táncosok a konferencia kísérorogramján

Századik operafesztivál a veronai Arénában

Századik, jubileumi fesztiválját rendezte meg ezen a nyáron az Arena di Verona. A világ első operafesztiválja 1913-ban indult, azóta ugyan nem pontosan száz esztendő telt el, de a két világháború és 2020-ban a Covid-járvány miatti kihagyások miatt 2023-ban éppen századszor láthatta a közönség a csodálatos helyszínen színre vitt operaelőadásokat.

A veronai Aréna a világ egyik legépebben megmaradt amfiteátruma. Eredetileg gladiátorjátékok számára építették i. sz. 30 táján, Valpolicellából származó rózsaszín mészkőből, és 30 ezer néző is elfért benne – ma az operafesztiválok idején biztonsági okokból csak 15 ezer embert engednek be a nézőterére. 72 boltív vette körül, a kapukat vörösmárványból faragták. Szélessége több mint 150 méter volt, és 45 lépcsőfok vitt fel a felső pereméhez. Az impozáns méretű építmény eredetileg Verona peremén állt, de Gallienus császár idején, a 3. században kitölték a város határait, és az új városfalat úgy építették meg, hogy az arénát is magába foglalja.

1117-ben egy földrengés szinte teljesen elpusztította a külső gyűrűt. Ettől eltekintve az amfiteátrum szerkezete sértetlen maradt, nézőtere, küzdőtere és folyosói része épségben vészték át az évszázadokat. Sokáig lakások és műhelyek voltak benne, de prostituáltak is éltek az ókori falak között, a küzdőterén bikaviadalokat, kivégzéseket, ünnepségeket, lovagi tornákat rendeztek. 1586-ban, egy nagy pestisjárvány után az amfiteátrumot átépítették. A 17. és

18. században további helyreállításokra került sor, és az Aréna apránként viszszerzerte pompáját. 1786-ban Goethe is ellátogatott az amfiteátrumba. A napóleoni időkben bikaviadal helyszínéül szolgált, 1890 és 1906 között Buffalo Bill vadnyugati show-ja szórakoztatta a közönséget a vadlovakra vágta közben felugró cowboyokkal.

A 19. században egyre gyakrabban tartottak itt zenés és táncos előadásokat, és kiderült, hogy remek az akusztikája. 1822-ben rendezték az első zenei előadást, ekkor Rossini *La Santa Alleanza* kantátáját mutatták be.

Az első operafesztivált 1913. augusztus 10-én nyitották meg Giuseppe Verdi *Aida* című operájával, ezzel tisztelegtek a zeneszerző előtt születésének századik évfordulóján. A nagyszabású bemutató óriási siker lett, a nézőtéren – a kőlapos amfiteátrumi sorokban és a küzdőtér középső részén kialakított széksorokban – sok híresség volt jelen, köztük Giacomo Puccini, Arrigo Boito, Pietro Mascagni és Franz Kafka is. Az előadást Giovanni Zenatello tenor és Ottone Rovato színházi impresszárió rendezésében vitték színre, rendkívül látványos díszletek között, amelyek szakítottak a korban használt kétdimenziós színpadképpel, és térbeli elemeket is felvonultattak.

A következő évben Zenatello és több művésztársa visszatért, és egy hosszú hagyomány indult el a nyári estéken bemutatott operaelőadásokkal. 1919 és 1920 között a Lyrica Italiana Ars, 1921 és 1922 között a milánói Casa Musicale Sonzogno, 1923 és 1926 között Gino Bertolaso impresszárió, 1934-ben pedig az Ente Comunale degli Spettacoli – a város előadóművészeti társulása – vette át a nyári fesztivált. Végül 1936-ban létrejött a fesztivált szervező Fondazione Arena di Verona, az esemény ekkor kapta az Arena di Verona Opera Festival elnevezést. A pompás helyszín minden nyáron átalakul a világ legnagyobb szabadtéri operaházává. Az előadások hagyományosan alkonyatkor kezdődnek, és a körülötte helyet foglaló nézők kis gyertyákat hoznak magukkal, amelyeket a sötétség beálltakor, az előadások kezdetén meggyújtanak. A hatalmas amfiteátrum vonzotta a különleges színpadképeket. 1953-ban például Georg Wilhelm Pabst, a híres némafilm-rendező egy vízmedencét épített az *Aida* előadásához, amelyen kis egyiptomi csónakok hajózhattak. Az ötle-

Verdi *Aida* című operája a 2023-as fesztiválon

Bizet *Carmen* című operája a 2023-as fesztiválon

Verdi *Nabucco* című operája a 2023-as fesztiválon

Fotók: arena.it

tet Pier Luigi Pizzi 1999-es *Aida* rendezésében újra adaptálta. Ugyancsak Pabstnak köszönhető, hogy az Aréna színpadán állatok is megjelentek, köztük elefántok, lovak, tigrisek és krokodilok.

Sok operaénekes a veronai fellépésekkel alapozta meg a világhírét. Beniamino Gigli 1929-ben Flotow *Martha* című operájában bűvölte el a közönséget, Maria Callas 1947 és 1954 között állandó vendég volt, ahogy minden idők leghíresebb operaénekeseként Luciano Pavarotti is rendszeresen szerepelt az Aréna színpadán. A könnyűzenei koncerteknek is kivételes helyszínt biztosít, fellépett itt a Pink Floyd, Bruce Springsteen, Adele, a Pearl Jam, és a klasszikus balett műfaja sem maradt távol Veronától: 1976-ban Maurice Béjart Beethoven IX. szimfóniáját koreografálta az Arénában a brüsszeli Ballet du XXe Siècle társulatával.

Götz Eszter

luminis

Az igazi fénypult színházaknak

EOS APEX az ETC-től

Világító playback gombok és gombok

23,6" 4K multitouch kijelző

5" tapintható multitouch kijelző a softkey programozáshoz

Világító gombok

4 target key bank

Dedikált nagyfelbontású multitouch encoder kijelző

8x mini encoder (+1 navigáció)

6x tapintható encoder

Billeentyűzet tálcával

Kiegészítő tábla

Kiterjesztett Eos család billeentyűzet

Motoros main fader pár kijelzővel

10x60mm motoros fader & visszajátzás vezérlő

Jobb és bal oldali könyvvilágító

842 mm

842 mm

Színész és szcenika

A színész, amint először belép a színpadra és körülveszi a tervező és a rendező által létrehozott tér levegője, alkotótársként azonosulhat, vagy máris kívülállónak érezheti magát. Ha a találkozás pozitív energiákat szül, megvalósulhat a színpadra vivők elsőrendű feladata, létrejöhet egy valódi összjáték.

Fotók: GÖTZ BÉLA

Webber: *Macskák*, Madách Színház

Gyurkovics Tibor: *Isten nem szerencsejátékos*, Madách Kamara – ez volt az első díszlettervezői megbízásom. A több síkban felfüggesztett plexi tükör rengeteg inspirációt adott a két szereplőnek (Mensáros László és Bálint András). Mozgásuk révén egymást és saját magukat is egyszerre több szögben láthatták a történet kibontakozása folyamán. De mozgás nélkül is, a kétoldalt jelenetként átvilágított transzparens díszlet hol egy vízalatti világba, hol pedig egy ősi katedrálisba emelte át a szereplőket. A szinte cselekmény nélküli dráma a színpad és a közönség részére egyformán izgalmas összjátékot hozott létre.

A színpadgépészet által mozgatót díszletelemek, vagy az előadás egyéb speciális kellékei és a színész különleges találkozását láthattuk több produkcióban is Haumann Péternek köszönhetően. A *Mahagonny*ban mozdulatlanul tűrte a köré zuhanó acél szerkezeteket – bízott a többször kipróbált technikában. Vidáman dalolt a nézők feje felett pár centire suhanó hintán a *Macskák*ban, a *Sok hűhóban* bársony függőnyvelvek mögé bujkálva hitette el, hogy a jelenet egy erdőben történik. Minden színpad lépése fegyelmet sugárzott és aktív kapcsolatot a környezettel.

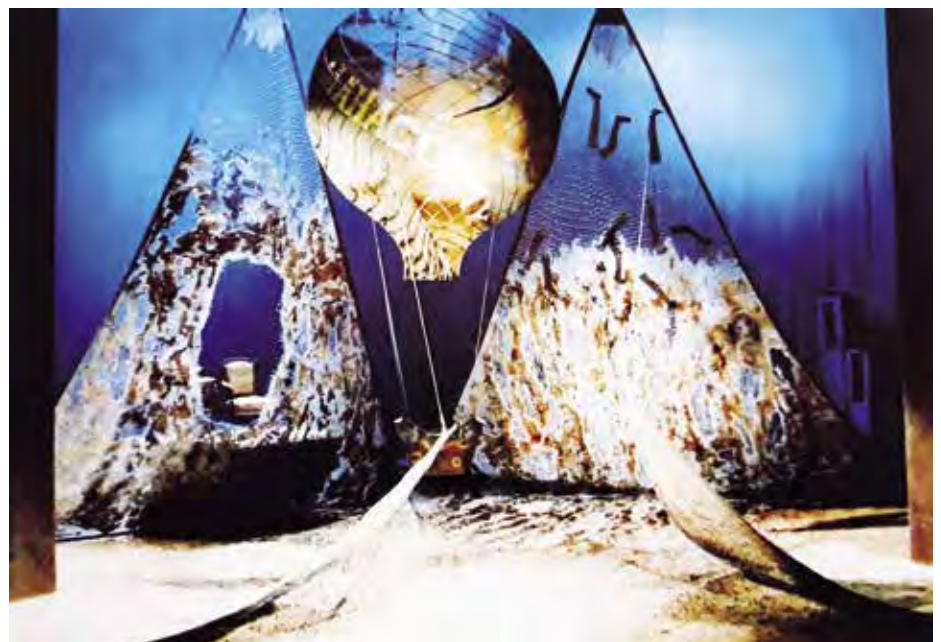
Az idén már 40 éve futó *Macskák*ban a színészek és a táncosok rengeteg akrobatikus mutatvánnyal lepik meg a nézőket. Vonatot hoznak létre néhány összeguberált tárgy segítségével, a mozdony teste

egy hatalmas spanyolgallér, forgó kerekei színes esernyők és nagyra nőtt hanglemezek, dugattyúi óriási kardok, kéménye méretes cilinder. A vonat elindul, körbefutja a színpadot, majd a tapsos póz után szétesik. Itt az eszközöket kezelő művészek alázata hozza létre a kirobbanó sikert. Egy táncos a bal karján függeszkedve ereszkedik le a zsinórpadlásról, két mozgásművész egymás fején állva,

cigánykerekre pörög a takarásig. Dübörög a sztepp, csurog a holdfény. Őreg macskánk a csilláron énekel el nagyáriáját – miközben az felemelkedik és előre, a központi helyre kerül. Ebben a szerepben nem mindenkinek sikerült túllépni a steril zenei tökéletességen. Színpadra lépett olyan operaénekes is, aki a jelenete előtt a színpadon az óráját nézegetve várakozott. (A musical műfajában általában kettős vagy hármas szereposztást alkalmaznak, nem beszélve arról, hogy a bemutató óta eltelt 40 év, sokan eltávoztak, feljebb vagy lejjebb kerültek a plakátokon, ezért csak ritkán említettem meg a művészek neveit.)

Webber: *Macskák*, Madách Színház

Brecht: *Mahagonny tündöklése és bukása*, Madách Színház

Kacsóh Pongrác: János vitéz, Erkel Színház

► Az Erkel Színházban a *János vitéz* díszletét különböző textilfajtákra építettem. Nyitányában a női kórus – a falu asszonyai – szövögette a mesét, az előfüggönyt. A faluban kinagyított szöttesekéből álltak a házaeskák és a dombok, a „kis patakot” kék színű fonalak alkották. A francia udvar színpadképét selyem uralta, mögötte átsejlett a kicsinyített távoli falueska képe. A boszorkánytanyát fűzfa formájú makramé jelezte. A díszlet, összhangban a jelmezzel (Vágó Nelly), segített a szereplőknek rátalálni a „kék tóra”, a realizmus és a mesevilág határán egyensúlyozó játéktípusra (Melis György).

Hiányzott a hiteles környezet a *Verma* színrevitelénél. Hatalmas gipszhegy uralta a teret. Előadás előtt Kiss Manyi magányosan üldögélt a nézőtérén. Kérdésre a válasza: „Itt ülök és utálom.”

Balogh-Kerényi: Csíksomlyói passió, Várszínház

Hallottam egy előadásról, aminek a bukásáért nem a díszlet volt a hibás. A produkiót egy filmrendező hozta létre, aki ott mindent premier plámban látott és látatott – eközben a nézők nem tudták mire vélni, hogy a színpad különböző részein a jelenetek alatt miért álldogál felesleges civilként a többi színész. A közönség nehezen viselte a dekoncentráltság hosszú perceit.

Csíksomlyói passió a Várszínházban. A díszlete egy fazsindelyes erdélyi harangláb volt, aminek részletei rengeteg játéklehetőséget nyújtottak a színészeknek. Ablakokban, ajtóknak jelenhettek meg ülve, állva, fekve, tetőre mászva a klasszikus három szintű térben (az ég, a föld és a pokol). Az Úr a toronyból egy spárgán eresztette közójük Ádám és Éva almáját (Ivánka Csaba és Hámori Ildikó). Később magához hívta Mózeszt, hogy másszon fel a kő (fa) táblák átadására. Júdás (Kézdy György) a harangkötélre akasztotta magát, és miközben lábai fityegtek, nyakán a kötéllel kényelmesen ült a nézőktől eltakart padkán. Az első falat felnyi-

tották a Gyermekek születésére, odabent láthatóvá vált Mária és az üdvözlésre megjelent pásztorok. Mindez háromszor három méteren. Később itt jött létre a pieta is, Hámori Ildikó Ómagyar Mária-síratójával. Az ördögök és zenészeik a pincéből bújtak elő Ábrahám temetésére, őt és a gyászolókat az első fal egy keskeny csíkjában láthattuk. Előadásunkat Európa több országában is játszottuk. A jeleneteket felvezető prologot Kertész Péter mindig a megfelelő nyelven adta elő (franciául, németül, lengyelül és a szófiai fesztiválon bolgáru). Igazi örömszínház volt minden este ez, a zsúfolt nézőtér lépcsőit ellepő erdélyi vendégekkel.

Isten pénze. Ezt a musicalt négy ízben is megtervezhettem: a Madáchban, Miskolcon, Veszprémben és Győrben. Komoly szcenikai feladat volt itt a repülő ágy. Az alsó színpadra egy külső cégtől olajhidraulikás emelőgépet rendeltünk. Az ágyon a két főszereplő (Husztai Péter és Szerednyey Béla) hősiiesen tűrte a nehéz próbákat, félték, hogy visszazuhanak. Végül rendben ment minden, de a kezdeti félelem minden estére rányomta a bélyegét. Szerenesére baráti kapcsolatomból Péterrel hamarosan újra zavartalanná vált. Németországban öt karácsonyt töltöttünk ezzel az előadással.

István a király, Nemzeti Színház a Hevesi téren. Egy évvel a rendszerváltó királydombi ősbemutató után, teljesen új utat választva, a díszletet a Szentkorona felső íveit idéző kereszt alakban terveztem meg. A színpad szélessége adta meg, milyen, még járható magasságokra és lejtésekre készülhettek a hidak, hogy alatta is közlekedhessenek a színészek. A középmagról a jobb és bal híd többféle, néha kissé veszélyes magasságba emelkedett a szereplőkkel. A nézőtér felé egy rövidebb, ennek következtében meredekebb szakasz született. Ez a rész a magról lefelé, a színpadpadlóra mozdult csak el. A hidak felületét bordásra, csúszásmentesre készítettük. Még így is sok borús pillantással találkozhattam, egészen a főpróbáig. A *Passiót* és

Boldizsár-Szörényi-Bródy: *István a király*, Nemzeti Színház

az *István a királyt* Ausztriában, Németországban, Franciaországban is játszottuk, Olaszországban többször is.

Győrben tervezhettem meg az *Egri csillagokat*. A várvédő férfiaknak egy kaszkadőr tanította be a közelharc látványos, de ártatlan, fájdalommentes fogá-

sait. Az egri nők, Dobó Katicával az élen, a forró szurok helyett gőzölgő szárazjeget zúdíttak a muzulmánokra. A visszafojtott agressziót jól ki lehet élni a színpadon, sokat tehet hozzá a drámai pillanatokhoz.

A *Madách Színház felújítása* valóságos tobzódás volt a színpadtechnikában. Az építkezés az emelt szintű scenikához új terek bevonását előzta meg. Ezek között volt az addig teherautógarázként szolgáló földszinti rész is, ez most már díszlet-összeszerelő térként, de valóságos oldalszínpadként is működik. Innen gurítják be a *Fantom* temetőképét, a *Nyomorultak* barikádját. Az el-elforduló színpadon ennek látványa valamennyi szögből érvényesen járult hozzá a támadó és a felkelők küzdelméhez, kiemelve az egyéni teljesítményeket.

1999. október 23-án a felújítást követő nyitó előadásunkon nézőterünk tetőtéréből a csilláron át érkezett le ünnepi, lassú zenével, méltóságteljesen a tizedik sorhoz az Úr (Husztai Péter) *Az ember tragédiájában*. Mintegy 12 méter magasságból, keskeny talplemezkén állva, egy íves háttámaszhoz bekötve, személyében is demonstrálta, hogy

JDC Line

A JDC Line széria egy hibrid termék a GLP-től, amely egy erős stroboszkóppal kombinál egy nagy teljesítményű LED pixel mapping eszközt. A széria két különböző méretben érhető el: a JDC Line 500 (50 cm széles), és a JDC Line 1000 (100 cm széles). A lámpa fénykibocsájtó felületét három részre lehet osztani: felső, középső és az alsó szegmens. Alól és felül helyezkednek el az RGB LED-ek, középen pedig a fehér Strobe LED-ek. Mind a 3 sor LED ugyanabban a lámpa csőben található a lenyűgöző dinamikus hatások elérése érdekében. Az okos rögzítési tartozékok, mint például rögzítő konzol és a soroló elem könnyű kezelhetőséget biztosítanak a terméknek.

A soroló elemmel több eszköz is egyszerűen összekapcsolható, míg a rögzítőkonzol lehetővé teszi a bilincsek felszerelését a készülék tetején, alján és hátoldalán. Hűtésének a kialakítása, lehetővé teszi a termék hűtését akkor is, ha a földön fekszik vagy egymásra vannak téve. A JDC Line széria tökéletes választás azoknak, akik egyedülálló és sokoldalú fényeffektet szeretnének létrehozni. Már számos világhírű előadóművész és produkció használta, mint például George Ezra, Shania Twain, Lewis Capaldi, Florence and the Machine, Alice Merton és még sokan mások.

Madách: Az ember tragédiája, Madách Színház

▶ kiáll a színház és annak programja mellett: „Be van fejezve a nagy mű, igen. A gép forog...”

Beállt a repertoár. Közvetlenül a mennyezet alatt siklott be a József színes, szélesvásznú álmokabátjának anyagából alkotott, a teljes nézőteret betöltő selyem felhő, megkoronázva a teljes szereplőgárdát felvonultató finálét.

A *Vörös Malom* előadásán Psota Irénnek a második emelet legmagasabb pontjáról kellett volna drótkötélpályán a színpadra repülnie. Már-már kudarcba fulladt a rendezői elképzelés, Irén a főpróbáig ellenállt, de akkor hatalmas sikítással megvalósult a néhány másodperces mutatvány. Hurrá! – kiáltott fel a társulat.

A zenekari árok fölé mozgójárdát terveztünk, ennek segítségével díszletelemek, szereplők kerülhettek a többfunkciós két oldalnyílásból az előszínpadra anélkül, hogy műszakiak is beléptek volna a művészek közé. Legösszetettebb technikánk a dobforgóban jött létre. Három nagy, párhuzamos süllyedőt kapott, nyitható részein mobil személyi süllyedőkkel, lépcsőkkel, átjárókkal. A dobforgó alsó szintjét a hátsó színpadról nagyméretű díszletek betáplálására is alkalmassá tettük. Így emelkedhet fel a játéktérre a *Fantom* az Opera kupolája, rajta a szereplővel. Lent a művészek biztonságos közlekedését külön megbízott irányítja. Fent a két főszereplő az egyik jelenetben távvezérléssel csónakázik a ködös vízfelszínből kiemelkedő gyertyák fényében. A vezérlő technikus koncentrációjától függ, pontosan hová és milyen szögben érkeznek meg, ez igen nehéz összjáték a technikus és művészek között. Másodpercekre, egy zárt zenei egységre beállított zsinórpadi műveletsorra van

szükség a darab kezdő jelenetében. A mennyezet összehajtása – a csillárral való helycserélésével együtt – nagy figyelmet igényel. A csillár zuhantatása ugyancsak nehéz pillanat, mivel a jelenetekben rengeteg színész mozog a színpadon.

A *Nyomorultak* díszlete a barokk színház tologatható kulisszarendszerére épült. Hosszú begyakorlást igényelt, hogy melyik kulissza előtt vagy mögött kell beállni, átmozogni, vagy egy tárgyat elhelyezni, kivinni. Ez a rendszer a jövőnek is épült. Ma már több produkcióban szerepel, vetítéssel vagy LED-falás megoldásokkal kombinálják. Felújításunk új terek bevonását célozta meg, emelt szintű scenikával. Belsőépítési terveink a művészek, technikusok és a közönség komfortjának ugrásszerű javulását is biztosították.

Götz Béla

A Madách Színház rekonstrukciójának scenikai programját a cikk szerzője állította össze. A képeken szereplő előadások díszleteit és a mennyezeti freskót Götz Béla tervezte.

Boubil-Schönberg: Nyomorultak, Madách Színház

A Madách Színház mennyezeti freskója

Dublin legrégebbi és egyben legújabb színháza: a Smock Alley Theatre

Júliusban Dublinba utazhattam a kisebbik lányommal, aki ott kutatott az egyetem könyvtárában. A munkája mellett sikerült egy nagyon intenzív és tartalmas hetet eltöltenünk Írorszámban, többek között a Smock Alley Theatre-be is ellátogattunk.

Az utazás előkészítéseként néhány alkalommal egyeztettem Vidovszky György rendezővel, aki Dublinban él, de időről időre itthon is dolgozik. Tudtam, hogy odakint is rendezett előadásokat, így reméltem, hogy meg tud mutatni egy olyan színházat, ahol már dolgozott. Sajnos ez a vágyam nem valósulhatott meg, de amíg az Abbey Theatre kávézójában beszélgettünk, sok mindent elmesélt az ír színházokról. Így a cikkben leírtak egyrészt a tőle hallott információkon, másrészt személyes benyomásaimon, illetve az interneten talált anyagokon alapulnak.

Az Abbey Theatre tulajdonképpen Dublin nemzeti színháza, számos neves szerzőjük művét itt mutatták be, de az épületet kívül és belül is teljesen átépítették, így semmi sem utal arra, hogy az 1800-as évektől működő játszóhelyről van szó. Egy idegenvezető említette, hogy a helyiek nem igazán értékelik az épület mostani megjelenését.

Gyuri a találkozásunkkor megerősítette, hogy nem tud bevinni egy játszóhelyre sem, de én nem adtam fel a reményt. A szerencse ismét mellém szegődött, mert már az első napon észrevettem egy színházat a várost átszelő folyó, a Liffey tulsó partján. Úgy adódott, hogy másnap előtte sétálva, megpróbáltunk bemenni. A recepciónál rövid várakozás után kaptunk egy szimpatikus fiatalembert kísérrőnek, aki megmutatta nekünk az épület legfontosabb játszóhelyét. A színház többi helyiségébe nem juthattunk be, mivel ott éppen próbák folytak.

Már az alkalmi idegenvezetőnkől hallottak is nagyon inspirálóak voltak, mert elmondta, hogy Anglián kívül a világon először ebben az épületben játszottak Shakespeare-t.

A neten búvárkodva kiderítettem, hogy 1662-ben, királyi színházként alapították, és itt építették be először a színpad elejére helyezett „láblámpákat”, azaz a rivalda elődjét. Az épület 1887-re elveszítette eredeti funkcióját, eleinte raktárnak használták, majd templomnak építették át. 2012-ben ébredt fel álmából, és azóta ismét a színjátszást szolgálja. Így már érthető, hogy miért a legrégebbi, és egyben a legújabb is a dublini színházak között. Gyuritól sok információt kaptam arról, hogy milyen a nagyjából 1 milliós főváros színházi élete. Állítása szerint egy este nagyjából öt különféle helyszínen találhatunk színházi előadást, de ezek jellemzően befogadó-

Színház – templom – színház

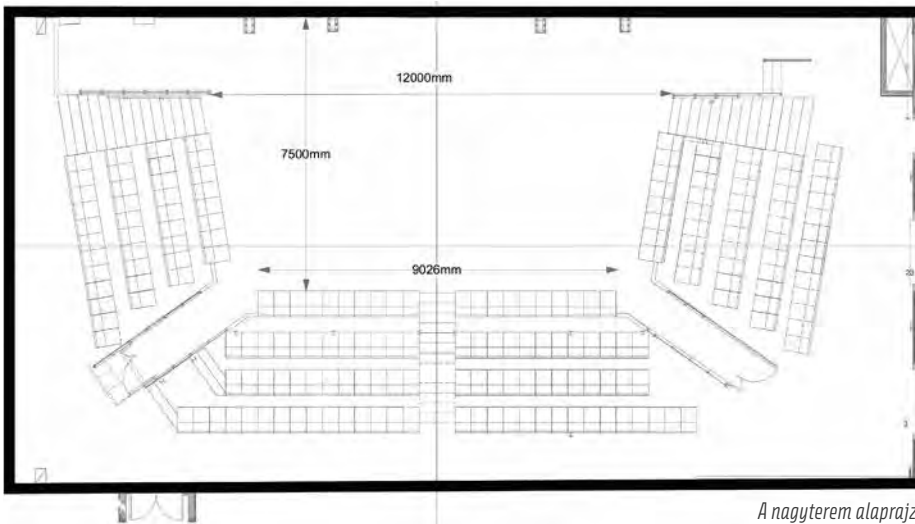
helyek, melyeket egy-egy produkció kibérel. Az épületek, amelyek a Google-térképen kutakodva színháznak tűnnek, jelenleg már inkább koncert-helyszínek. De például a Trinity College területén is találtam olyan épületet, ami a táblája alapján színház, noha a térképen nem volt feltüntetve. Gyurinak – rendezőként – ez a kedvenc színházi tere, egy klasszikus, nem variálható „fekete doboz”, ezért is sajnálom, hogy nem jutottam be ide. Igaz, ekkor már túl voltam a Smock Alley meglátogatásán, és az ember ne legyen telhetetlen.

Térjünk vissza a folyóparti épületbe, ami a homlokzata alapján egyértelműen templomnak tűnik, és a hajdani funkció belül is tetten érhető, mert az egyik játszóhely a „fúiskola” névre hallgat. Az intézmény honlapján van egy nagyon hasznos 3D-s ábra, amivel jól áttekinthetők az épület terei és egymáshoz viszonyított elhelyezkedésük. A nagyterem fölött található a Bankett-terem, ez inkább közösségi rendezvények, esküvők helyszíne, itt is lehet színházi előadásokat tartani, de csak úgy, hogy az nem zavarhatja az alsó terem működését. Engem persze a fő színházi tér érdekelt leginkább. Mivel vezetőnk gyorsan bevitt bennünket a kultúra szentélyébe,

A látogatót barátságos foyer fogadja

nem volt időm az aulában látható, különféle előadásokhoz készült képekre ránézni, így nem volt semmiféle preconcepcióm, hogy milyen térbe fogunk belépni. A viszonylag szűk templomhomlokzat alapján klasszikus elrendezésre számítottam, így amikor megpillantottam a valóságot, igencsak meglepődtem. A Smock Alley nagyterme ugyanis részben hagyományos, részben modern. Első benyomásom az volt, hogy végre látok egy Shakespeare-színház rekonstrukciót belülről, de tovább nézelődve kiderült, hogy ez nem így van: a tér némileg a római színházra hasonlít. A nézőtér körbeveszi a játé-

A nagyterem alaprajza

teret, ami nincs megemelve, viszont a hátsó határoló fal átjárhatatlan, ezért leginkább talán egy U-alakú nézőtérrel körülvett térszínháznak nevezhetnénk. A játéktér burkolata szilárd, ezért a magasabb díszleteket súlyozással rögzítik, de kísérőnk elmondása alapján arra is volt példa, hogy egy itt vendégsze-replő produkció fúrható burkolatot épített. Ugyanis, ahogy már említettem, ez egy bérelhető befogadó hely, ami néhány naptól talán két hét időtartamig fogad be egy-egy produkciót, amit pályázati forrásokból hoznak létre, egy adott helyre, vagyis általában az előadást más helyszínen sem játsszák tovább. A próbák zöme külső helyszíneken történik, a tulajdonképpeni játszóhelyen csak az utolsó simítások történnek. A produkció létrehozói rendszerint foglalkoztatnak hang- és világítástervezőt, de inkább a helyi műszak szolgálja ki az előadást, nagyon pontos és részletes scenárió alapján. A helyi technikai leírás viszont külön hangsúlyozza, hogy ők csak műszaki ügyeletet biztosítanak.

Visszatérve a tér adottságaira: nagyméretű díszletek itt nem jellemzők, mert a magas falakat csak az impozáns kőfal elé lehetne elhelyezni, egyébként korlátoznák a láthatóságot, illetve a megadott ajtóméretek sem teszik lehetővé a jelentősebb díszletezést. A nézőtér kialakítása miatt táncelőadásokon sem lehet „utcavilágítást” használni. Tehát az itt fellépőknek alkalmazkodni kell a helyi adottságokhoz, de mivel a produkciók jórészt ide születnek, ennek nincs akadálya. A játéktér és a meredek nézőtér felett 4 darab leereszthető tartó hordozza a világítást, amit még külső fix pozíciók egészítenek ki. 96 dimmer áramkör táplálja az – egyelőre még hagyományos, halogénizzós – lámpaparkot. Kísérőnk elmondása szerint tervezik a LED-es állást, de ehhez még keresik a fedezetet. Mivel Írországban nem történt olyan drasztikus energia áremelés, mint nálunk, az állás nem annyira sürgető, lévén magas minőségű eszközökkel rendelkeznek: ETC, Robert Juliat és Strand reflektorokkal, hozzájuk ETC dimmerekkal és ION pulttal. A fényrendszer jól átgondoltnak tűnt, feltételezem, hogy csak a speciális igények miatt kell változtatni a kiosztá-

son. A hangrendszer Martin Audio hangfalakból, Allan&Heath keverőből és Yamaha elektronikából áll. Mikroportokat nem láttam feltüntetve a technikai leírásban, de a 177 fős nézőtér miatt ezekre csak különleges esetekben lehet szükség, lévén nagyon jó a terem akusztikája, amiről két gyors tapsolás segítségével meg is győződhettem.

Látogatásunk ugyan rövid volt, de még így is rendkívül érdekes élményeket szereztem egy, a hazai átlagtól jelentősen eltérő befogadóhelyről, ami leginkább a működési módszerét tekintve volt különleges számomra.

Simon Ottó

Látvány a fénypult környékéről

Látvány a másik oldalról

Fotók: Simon Ottó

Beckhoff hardver- és szoftverelemek a szolnoki Szigligeti Színházban

A GÉPBÉR-Színpad Kft. több mint két évtizede foglalkozik színház- és színpadtechnikai megoldások tervezésével és kivitelezésével. Esettanulmányunkban bemutatjuk a szolnoki Szigligeti Színház felújítása során végzett projektjüket, ahol Magyarországon egyedülálló SIL3 biztonságtechnikai minősítést alkalmaztak. A projekthez szükséges hardverelemeket a Beckhoff biztosította.

Beckhoff eszközökkel vezérelt, négy egységből álló ponthúzó gépesoport

A GÉPBÉR-Színpad Kft. több mint 20 éve foglalkozik színház- és színpadtechnikai megoldások tervezésével, kivitelezésével és üzemeltetésével. A cég fő tevékenysége a színházi és rendezvényszervezési projektek támogatása, amely magában foglalja dekorációk tervezését, színházi és színpadi eszközök innovatív kivitelezését, audio- és vizuáltechnikai megoldások megvalósítását, valamint színpadi alsó- és felsőgépészet tervezését. Egyedi mozgatórendszerek, LED- és digitális kijelzőmodulok tervezésével és kivitelezésével segítenek megvalósítani az alkotói elképzeléseket, színháztechnikai szervizszolgáltatásukkal pedig a rendszerek zavartalan működését biztosítják.

A GÉPBÉR-Színpad Kft. az elmúlt években számos kiemelkedő projektet tudhat maga mögött, ahol nagy múltra visszatekintő színházak és társulatok számára biztosított innovatív és szabványoknak eleget tevő megoldásokat. Többek között ilyen projektek voltak az alábbiak:

- ▶ HUNGEXPO REBORN – GALA SYSTEMS / Gala Venue rendszerkivitelezés;
- ▶ forgószínpad és zenekari árok süllyedő 3D tervezése, gyártása és telepítése a szentesi Tóth József Színház és Vigadó felújításának keretében;
- ▶ LED-kijelzős díszlet létrehozása a Vígszínházban.

A szolnoki Szigligeti Színház

A felsorolt projekteken kívül a GÉPBÉR-Színpad Kft. a szolnoki Szigligeti Színház felújításában is kulcsfontosságú szerepet vállalt, amely során a színpadtechnika teljes körű korszerűsítése volt a feladat. A magyarországi viszonylatban egyedülálló projekthez részben a Beckhoff termékeit használták fel.

„A felújítás előkészületei során kerültünk kapcsolatba a színházzal, illetve a színház képviselőivel. A színház színpadtechnikai felújítása nagyrészt új berendezések készítéséből állt” – mondta Major Attila, a GÉPBÉR-Színpad projektvezetője. Ezen kívül a cég számos hagyományos berendezést is biztosított a projekt keretein belül, mint például kézi díszlethúzókat, vagy éppen beépített vasfüggönyöket.

Kritériumok és telepített elemek

Az új berendezések telepítése során prioritást élvezett a legmagasabb műszaki színvonal elérése. „A felhasznált eszközöknél elsődleges szempont volt az, hogy olyan, az iparban használt részegységeket tervezzünk és építsünk be, amik biztosítják azt, hogy ez a színház 20-25 év múlva is működőképes lesz” – tette hozzá Major Attila.

Beckhoff eszközökkel vezérelt, teljes út-idő szinkronban mozgatható díszlethúzó és ponthúzó

A színpadtechnikai elemek beépítésénél a fő kritérium a sebesség és a tömeg volt, hogy a berendezések megfelelő terhelés mellett a lehető leghatékonyabb működést biztosítsák a színház számára. Ennek fényében az alábbi elemek kerültek telepítésre a kivitelezés során:

- ▶ 18 db díszlethúzó berendezés (1 m/s mozgási sebességgel, 250 kg/db terhelhetőséggel);
- ▶ 44 db ponthúzó (11 sorban elhelyezve, oldalirányba manuálisan, függőlegesen pedig géppel mozgatható);
- ▶ 5 részes zenekari árok mozgatórendszer (amellyel könnyen létrehozható egy flexibilis színpadkép).

A felsorolt berendezések tervezése és telepítése során a GÉPBÉR-Színpad a Beckhoff termékeit használta fel, de ezen kívül további saját elemek is beépítésre kerültek:

- ▶ egy 9,5 méter átmérőjű peremen futó forgószínpad (amelybe több helyen el lehet helyezni 2 db személyi süllyedőt – ezek a berendezések is tartalmaznak Beckhoff eszközöket);
- ▶ illetve a díszletraktárban egy teheremelő (amely a díszletek és bútorok beemelését segíti elő színpadszintre).

Hangszigetelt gépházban elhelyezett ponthúzó gépcsaportok

Biztonságtechnika a legmagasabb fokon

A berendezések hatékonnyá tétele és a színpadi mobilitás megteremtése mellett természetesen a biztonságtechnikára is nagy figyelem hárult a projekt során. A GÉPBÉR-Színpad szakemberei egy új uniós szabványt (EN 17206:2020) figyelembe véve tervezték meg a színpadtechnikai felújításokat. Az EN 62061 szabványnak köszönhetően – Magyarországon egyedülálló kivitelezés keretein belül – a legmagasabb, vagyis Safety Integrity Level 3 (SIL3) biztonsági minősítéssel rendelkező mechanikai elemek és azokhoz csatlakozó vezérlőszoftverek kerültek beépítésre a szolnoki színházban.

A SIL3-as minősítés és a hozzá tartozó érzékelők és végpontok az emberélet megóvása mellett a meghibásodások elkerüléséért felelnek. „A EN 62061 szabvány szerinti színházi rendszerek SIL3-mas szinttel rendelkeznek, ami többek között azt jelenti, hogy minden egyes vezérlési elemnek redundánsnak kell lennie. Ez azt jelenti, hogy nemcsak a safety-rendszerek redundánsak, hanem a PLC-rendszer is az. Gyakorlatilag a színpadtechnika vezérlésében két PLC dolgozik egymással összekötve, bármelyik meghibásodása esetén a másik PLC átveszi a rendszer irányítását, így az előadás azonnal folytatható és nem szakad meg a rendszer” – foglalta össze a berendezés működését Major Attila, majd hozzáfűzte: „A SIL3-mas vezérlőrendszerünkhöz az összes hardverelemet és a hardverelemekhez szükséges vezérlőszoftvereket a Beckhoff biztosította a szolnoki színház rendszeréhez.”

Beckhoff: kapcsolat és támogatás

A GÉPBÉR-Színpad a Sceni-Tech színpadtechnikai kiállításon találkozott először a Beckhoff automatizálási megoldásaival és termékeivel. Előadásukat

Út-idő szinkron mozgathoz szükséges SIL3 multivalue absolute encoder, Beckhoff feldolgozó-egységgel

követően világossá vált számukra, hogy a Beckhoff termékei hogyan kapcsolódhatnak egy színházi rendszerhez, hiszen a színpadtechnikai megoldásokon kívül akár az épületfelügyelet, vagy a színpadi hang- és fényrendszerek összekapcsolása is lehetséges. A GÉPBÉR-Színpad szakemberei ekkor már tudták, hogy SIL3-nak megfelelő hardverelemekre lesz szükség a projekt során, a Beckhoff termékei pedig abszolút megfeleltek ennek a minősítési szintnek. Így az alábbi Beckhoff termékek kerültek felhasználásra a projektben:

- ▶ EK1100 fejcsatlók (topológiai megkötés nélkül, tehát tetszőleges kialakíthatósággal);
- ▶ Safety ki- és bemeneti modulok;
- ▶ I/O-modulok;
- ▶ encoder kártyák.

A 4 db ponthúzó vezérlőszekrénye

„A rendszerben a terhek mozgására aszinkron motorokat használtak, ami szintén rugalmasan beilleszthető a Beckhoff rendszereibe” – tette hozzá Bódvai János, a Beckhoff Automation Kft. támogató mérnöke, majd ő is hangsúlyozta a biztonságtechnikai szabványok minőségét: „A safety rendszerek SIL3 biztonsági szinttel rendelkeznek. A vezérlésről azt kell tudni, hogy szintén Beckhoff IPC-kel lett kialakítva, és maguk az IPC-k is össze vannak kötve, biztosítva a redundanciát.”

A színpadtechnikai eszközök vezérléséhez – vagyis a díszlethúzó, ponthúzó és a zenekari árok mozgathatására – a Beckhoff egy vezérlőket gyártó és üzemeltető cseh céget javasolt a GÉPBÉR-Színpad csapata számára. Kapcsolatteremtés és egyeztetések sora után a GÉPBÉR-Színpad hat hónapon belül leszerződött a cseh céggel a szolnoki Szigligeti Színház vezérlőrendszerének tervezésére és beüzemelésére.

De miért éppen a Beckhoffra esett a GÉPBÉR-Színpad választása?

Napjainkban rengeteg cég foglalkozik automatizálással, köztük a trendnek megfelelően egyre több ígéretes startup is megjelenik ezen a piacon. Mi volt tehát a fő szempont a projekt során? A Beckhoff termékeinek sokszínűsége?

Vezérlőszekrényben elhelyezett EtherCAT-es I/O-szigetek: digitális ki-bemenetek, safety I/O-modulok és EtherCAT hálózati elosztók

Vagy éppen a modularitás? Nos, a GÉPBÉR-Színpad szakemberei szerint anélkül rosszabb reklám nincs, ha azért marad el egy előadás, mert működésképtelen a rendszer. Így a színház műszaki hátterét a hét minden napján, napi 24 órában működőképessé kell tenni. „Amikor mi a Beckhoff mellett döntöttünk, az egyik legfontosabb szempont az volt, hogy a kínált rendszerek és részegységek napi 24 órában rendelkezésre állnak. Meghibásodás szinte alig létezik.” A válasz tehát: a megbízhatóság.

Tapasztalatok

„A szolnoki színház színpadtechnikai rendszerét 2021 augusztusában adtuk át a felhasználóknak. Egy viszonylag hosszú oktatási időszak után a színház dolgozói átvették az irányítást a rendszereink fölött. Nagyon megkedvelték, pontosan azért, mert teljesen hibátlanul tud működni az egész” – mondta Major Attila projektvezető.

Szerverszekrényben elhelyezett Beckhoff CU2508 Ethernet port-elosztó, ami egyszerűen 8 Ethernet hálózat csatlakozását teszi lehetővé

A telepített rendszer előnyei között szerepel, hogy távfelügyelet alatt áll, így bármilyen meghibásodás esetén a GÉPBÉR-Színpad Kft. azonnali műszaki segítséget tud nyújtani a színházi kezelőknek. „Az elmúlt egy évben hiba nélkül tudtuk üzemeltetni ezt a színházi rendszert, mindenki megelégedésére” – értékelte a projektet Major Attila.

„Nincs Magyarországon másik színház, ahol ilyen fokú biztonságtechnika lenne jelen. Örömmünkre szolgált, hogy ebben a színháztechnikai projektben részt tudtunk venni” – zárta Bódvai János.

Az interjút és a fotókat a Beckhoff Automation Kft. megbízásából a CNCMedia Kft. munkatársai készítették.

További információ:

A GÉPBÉR-Színpad Kft. hivatalos honlapján: www.gepbersizinpad.com

A Beckhoff Automation Kft. hivatalos honlapján: www.beckhoff.com

A Beckhoff Automation Kft. és a GÉPBÉR-Színpad Kft. munkatársai balról jobbra: Bódvai János, a Beckhoff Automation Kft. támogató mérnöke; Porgánszki Éva, a Beckhoff Automation Kft. marketing vezetője; Lukács Attila, Major Gergely és Major Attila, a GÉPBÉR-Színpad Kft. projektvezetői

GÉPBÉR-Színpad

Színháztechnikai szerviz szolgáltatás

Garanciális, garancián túli és egyedi javítások tekintetében is számíthatsz ránk!

A színpadelemek, függönyök, zenekari süllyedők, forgószínpadok, pont- és díszlethúzó, függöny mozgató rendszerek stb. javítása professzionális eszközökkel történik.

Szervizünk kiemelkedően nagy figyelmet fordít a beszerzett alkatrészek minőségére is, amivel időt, energiát és pénzt spórolunk ügyfeleink részére!

 gepbersizinpad.com

 #GÉPBÉRSzínpad

Koncert- és színháztechnikától ...

EVENTIONS PRODUCTS BV

... a kinetikus installációkig.

Segítünk kibontakoztatni a kreativitást: PC-alapú vezérléstechnika a Beckhofftól

www.beckhoff.hu/stage

A Beckhoff által kínált PC-alapú automatizálás univerzális, széles határok között skálázható megoldásokat kínál a színpad-, színház- vagy koncerttechnika, a filmstúdiókban, élményparkokban vagy 4D/5D-mozikban alkalmazott speciális effektusok, illetve épületautomatizálási rendszerek számára. A Beckhoff sokrétű termékpalettája a legkülönfélébb feladatok ellátására alkalmas, segítségével az alkotók kreatív elképzeléseit könnyedén valóra lehet váltani. Az audió- és hangtechnikához vagy multimédia alkalmazásokhoz használt interfészek, valamint a rendszerbe épített DMX, Art-Net™, sACN, PosiStageNet és SMPTE Timecode protokollok, illetve egyéb hangtechnikai műveletek támogatásával minden kreatív színpadi ötletet megvalósító integrált vezérlőrendszer hozható létre.

New Automation Technology **BECKHOFF**

Hibaelhárítás, avagy a lyukak tömése

Valaha egy vezetéselméleti előadáson hallottam arról, hogy Bennis és Nanus szétválasztotta a manager és a leader funkciókat. A két pozíció tulajdonképpen minden gazdálkodó szervezetben megtalálható, egy szemléletes hasonlattal a leader a kapitány, aki kijelöli a célt, a manager pedig a kormányos, aki elvezeti a hajót a megadott helyre. A két feladat tényleg eltérő, és más tudást, más képességeket igényel.

A hasonlatnál maradva: a színházak, kulturális intézmények műszaki és tárvezetői – amellet, hogy távlati céljaik is vannak – többnyire leginkább a fedélzetmester munkáját végzik, aki azért is felelős, hogy a hajó ne süllyedjen el, amíg a cél felé tart. Ne legyenek kétségeink, egy hajón mindig van valami karbantartani, javítani való. Persze már régen rossz, ha a palánkok között folyik be a víz, de ez hajdan, a vitorlások korában gyakorlatilag elkerülhetetlen volt, ezért is használtam a címben a „lyukak tömése” kifejezést. Létezett egy szebb mozaikszó is, a TMK, azaz a tervszerű megelőző karbantartás. Tapasztalataim szerint hiába törekszünk arra, hogy a problémákat még a felmerülésük előtt elhárítsuk, a gyakorlatban az a jellemző, hogy gyorsan kell eldöntenünk, melyik lék betömése a fontosabb, melyik jelent nagyobb veszélyt a hajónkra.

E hosszúra nyúlt bevezető után néhány példát hoznék olyan „problémaelhárításokra”, amelyek szerencsésen végződtek, és sikerült vízen tartani vele a hajónkat.

A Selecon Pacific reflektor szériájának életben tartása két alkalommal is kétségessé vált színházunkban. Az első veszélyt az okozta, hogy a Philips beszüntette a hozzájuk való halogénizzó gyártást, más viszont nem állíthatott elő ilyet. Szerencsére gyorsan reagáltunk, és sikerült egy akkora tétel izzót vásárolni, ami átsegített bennünket azon időszakon, amíg más cég nem kezdett bele ennek a speciális izzónak az újragyártásába. A másik gond a reflektorokban használt speciális „hideg tükrök” fonesorvesztése volt. A problémával már viszonylag korán szembesültünk, de akkor még elfogadható áron lehetett új tükröt vásárolni. Mostanában viszont a nagyjából tényleg tükrök ára nettó 150 000 Ft körül mozog, ez szinte összemérhető a komplett reflektor eredeti beszerzési árával. Szóval közgazdaságtani megközelítéssel egy már elavulófélben lévő eszközre nem szabadna ennyit ráfordítani.

Viszont sokáig nem találtunk olyan kiváló eszközt, amivel maradéktalanul elégedettek lettünk volna. Végül rátaláltunk a lehetséges utódra, de ehhez nem rendelkezünk anyagi forrással. Mivel ebből a reflektorból van a legtöbb színházunkban, a probléma egyre súlyosbabbá vált. Már néhány éve kiderült, hogy nincs lehetőség a tükrök újrafonesoroztatására, mert egy környezetvédelmi rendelke-

zés miatt országosan megszűnt ez a tevékenység. Egy hagyományos üvegesnél beszerezhető tükrök pedig nyilvánvalóan nem viselte volna el azt a hőterhelést, amit a tőle 1-2 cm-re elhelyezkedő izzó okoz. Végző kétségbeesésemben azt gondoltam, ha már annyira súlyos lesz a fonesorvesztés, hogy annál szinte bármi jobb, akkor egy rozsdamentes acéllemez talán segíthet. Találtam egy olyan vállalatot itt, helyben, amelyik forgalmaz kellően sík és szinte tükröként viselkedő lemezt, amit megfelelő méretre is tudtak volna darabolni. Az ötlet azért nem tűnt teljes botorságnak, mert a börtönökben is – biztonsági megfontolásokból – ilyet használnak tükröknek. A fanyar kanyar akkor derült ki, amikor rákérdeztem: miként viseli a hőterhelést ez az anyag? A kereskedő ekkor rámutatott egy kályhaesőre a boltban, amit ebből készítettek, és az bizony barna volt és matt. Tettem egy kísérletet egy mintadarabban, és néhány perc múlva láttam is a romlás jeleit a felületen. Szóval ez zsákutcának bizonyult.

A következő reménytelen információ akkor jött, amikor egy nálunk dolgozó szervizmérnök megemlítette egy céget, aki mégis foglalkozik reflektortükrök fonesorozásával, felújításával. Miután beszéltem velük, kiderült, hogy leginkább autófényesítők tükröit állítják helyre, de tesznek egy kísérletet a mi sík tükrünkkel is. Jeleztem, hogy itt vélhetőleg komolyabb hőterhelés lehet, mint egy autoreflektornál, de sok veszténivalóm nem volt. A Selecon valaha azzal ajánlotta ezt a szériát, hogy a tükre a hőt jórészt átengedi, és főleg a látható fényt veri vissza, ezáltal kevésbé melegíti a színpadot. Erről a tulajdonságáról akkor is le kellett volna mondanunk, ha sikerült volna a fonesorozás, mert ezt a „tudást” nem lehetett volna reprodukálni, de ez még elfogadható volt a számunkra. A két elküldött próbadarabot nagy izgalommal vártam vissza. A tükröket különböző technológiával vonták be, és az volt a kérdés, hogy melyik felel meg jobban nekünk. Ezért jó ötletnek tűnt, hogy az ablaktalan raktárunkban teszteljük a frissen visszagasztott tükröket. Mellékszál, hogy a ragasztás sem egyszerű, mert annak egyszerre kell tartósan rugalmasnak és hőállóknak lennie. A gyár által ajánlott ragasztó 320 °C elviselésére képes. Ezt sajnos csak utólag derítettem ki, miután úgy tűnt, hogy a helyben talált hengerfej-tömítő ragasztó mégsem alkalmas a feladatra. A reflektort bekapcsolva

szép egyenletes fénykört láttam a fehér falon, és az elvárt erős fényerőt tapasztaltam, de egy kis füst is jött a lámpából. Gondoltam, a ragasztó reagál így, és folytattam a megfigyelést. Egy idő után a füst nagyon felerősödött. Még pont átvillant az agyamon, hogy milyen érdekes, hogy a tűzjelző erre nem reagál, amikor megszólalt a sziréna és elindult a befűvás is. Nem örültem életem első tűzriadójának. Szerencsére csak próba zajlott az épületben, és a tűzoltók is megértők voltak, mert hiába szólunk nekik telefonon, hogy nincs tűz, az érzékelő nem ezt jelezte, így kénytelenek voltak kivonulni. Így nem ez volt a legboldogabb nap az életemben, főleg, amikor kiderült, hogy nem a ragasztó volt a füst forrása, hanem a fonesor tűnt el az üvegről. Az is kiderült, hogy a ragasztót – ami végül egy LOCTITE gyártmány lett – csak egy napnyi pihentetés után lehet hőnek kitenni, és persze a mellékelt leírásokban erről nem történt említés. A fonesorozó cég tett még egy kísérletet, némileg más technológiával, de az sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Csak ezúttal már nyitott ablaknál vizsgálgódtam, mert nem a fényminőség volt a kérdés, hanem a tartósság, de a bevonat ugyanúgy „füstbe ment”, mint az előző változatok.

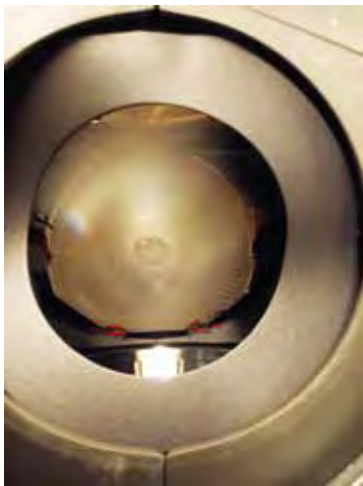
Ezek után már nem volt újabb ötletem. Az új tükrök ára számunkra megfizethetetlen, ha használt reflektort vásárolnánk, akkor nincs rá semmi garancia, hogy abban tartósan jó lesz még a tükrök, másrészt nekünk csak a tükrökre lenne szükségünk. Klasszikus sakk-matt helyzet. Szerencsémre, Fazekas Tamás a Zaj Stúdiótól egyszer csak felhívott, hogy egy intézményben átállnak egy hazai gyártó LED-es moduljára, ami kompatibilis a Selecon lencsékkel. Így a régi tükrökre már nincsen szükségük, és amennyiben érdekel, 20 darabot szinte jelképes áron át tud adni nekünk. Azóta már a kapott mennyiség felét beépíttem, a maradékot most, az évad elején, a reflektor karbantartáskor tudjuk felhasználni. Ezzel kaptunk némi haladékokat.

Mielőtt bárki azt gondolná, hogy ez csak a Selecon Pacific felhasználók gondja, akikből amúgy sincs túl sok hazánkban, el kell árulnom, hogy a probléma valamilyen mértékben minden üvegtükröt használó reflektornál fennállhat. És tudom, hogy a legelterjedtebb parabolatükrös profilnál is előfordul fonesorvesztés. Persze, ha csak rövidebb ideig és nem 100%-on használjuk a reflektort, akkor mind-

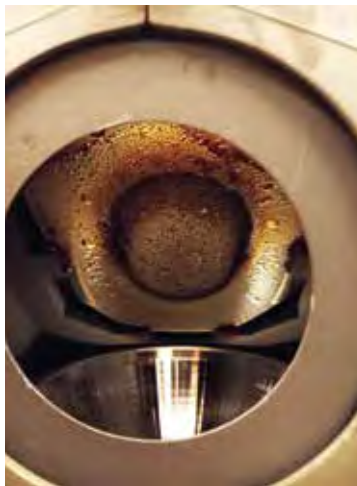
► ezzel akár évtizedek után sem szembesülünk... De ha reflektortakarítás közben csillámfelhő száll ki belőle, akkor nem árt gyanakodni a tükkörre!

Egy másik esetben egy meghatározó hangtechnikai eszközünk kezdett egyre bizonytalanabban viselkedni. Kiderült, hogy a vezérképviselet nem javíthatja, csupán továbbküldheti a gyártó európai központjába, ahol nem esekély javítási díj fejében kicserélik a tápokát és az alaplapot, de mélyebb beavatkozást ők sem végeznek. Némi utánjárással sikerült kompatibilis elektronikus tápot beszerezni, de a problémát ez nem oldotta meg, ahogy a bemeneten található szűrő modul cseréje sem, ami pedig hallható hangot produkált, ami nem az üzemszerű működése. Ezért ennek a cseréje volt az első gondolatunk. Mivel mi magunk nem

tudtuk megoldani a problémát, egy szervizmérnök barátunkat kértünk meg, hogy segítsen, miután ő már javított ilyen eszközt. Szerencsénkre a bekapcsológombra rögzített panelen megtalálta azt a banális hibát, ami miatt gyakran csak a szinuszhullám egyik fele jutott el az elektronikus tápokig, amelyek még ezzel a torz jelalakkal is nagyjából működésben tartották az eszközt. Így megúsztunk egy több milliós vásárlást vagy javítást, mert a képviselet szerint, ha a kinti szerviz nem jár sikerrel, akkor csupán egy kedvezőbb ajánlatot tudnak adni egy új eszközre. Hasonlóan jártunk egy másik berendezéssel is, amit egy ideig még hivatalosan javíthattak itthon is, így volt tapasztalatuk, hogy általában mit kell kicserélni. Amikor ismét előfordult ugyanez a hiba egy másik eszközben, már azt a választ kaptuk, hogy sajnos ők már nem javíthatják meg, mert csak az európai központ nyúlhat hozzá a berendezéshez. Szerencsére jó volt a kapcsolatunk, így megsúgták, mit kell kicserélni, és ezt el tudtuk végezteni helyben. Sajnos a hiba néha azóta is jelentkezik, így a bizonytalanul viselkedőt egy használtan vásárolt eszközzel váltottuk ki, és helyi szervizesünk továbbra is küzd a feladattal. A hajós hasonlathoz visszatérve, látható, hogy a saját

A romlás virágai No. 1

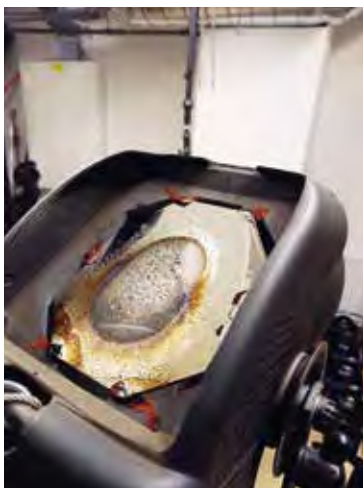

A romlás virágai No. 2

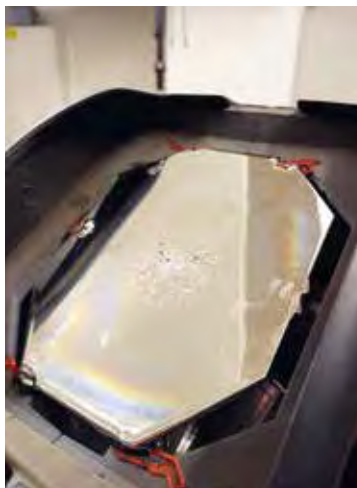

A két tükkör és az izzó térbeli viszonya, avagy szoros közelségben

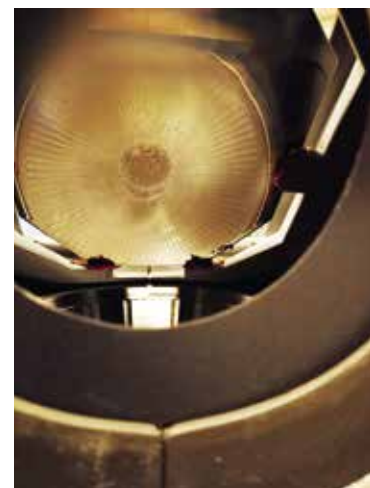
Fotók: SIMON OTTÓ

Ugyanaz hátulról

Fekete ragasztó a gyári pirosan

Más bevonat, de azonos eredmény

igyekezet sokszor nem elég a lyuk betöméséhez, kellenek a baráti kikötőkben lévő szakemberek, akik kihúzhatnak bennünket a vízből. Nélkülük egyik színház sem működhet tartósan, szakértelmük hihetetlen segítség, hiszen hajózni muszáj, de új, korszerű vízi járművet nem vásárolhatunk, sőt a szükséges cserékre sem mindig van keret, így a meglévő dolgokat kell valahogy működőképesen tartani.

Zárásként még megemlítenék egy folyamatban lévő ügyet, mert a felsoroltakból akár arra is lehetne következtetni, hogy valahogy mindig megoldódnak a nehézségek. Jelenleg egy vizuáltechnikai eszközről mondtunk le kényszerűségből, mert egyik napról a másikra, minden előzetes jel és ok nélkül bekapcsolhatatlanná vált. A legalapvetőbb hibakeresés után a helyi szervizek sem jártak sikerrel, de erre nem is volt nagy esély. A forgalmazó szervizrészlege is csak szoftverfrissítést végzett eddig, és nem is javíthatja a hardveres részt. Viszont a gyártóhoz történő oda-vissza szállítás és a bevizsgálási díj már önmagában akkora összeg lenne, hogy nem éri meg, és még ehhez jönne hozzá az érdemi javítás ára. Talán baráti szervizmérnökünk ismét csodát tud tenni, de a berendezés

összetettsége és speciális volta miatt nem nagyon biztat bennünket. Szerencsére azok az előadások, amelyekben használtuk, már lekerültek a műsorról, a meghibásodás után az évad végéig pedig gyengébb színvonalú, de még éppen vállalható kiváltó alternatívával tudtuk pótolni. Szóval éppen csak, de megúsztuk az elsüllyedést, bár most egy nem minden előadásban használt, ugyanakkor roppant hasznos eszközt kell nélkülöznünk, amit még legalább két évig kellett volna használnunk, és az új ára sajnos számunkra megfizethetetlen.

A lyukak tömködése hasonlat szó szerint is előfordult már életünkben, amikor a mikroport adók vízvédő tasakjait kellett valamivel megragasztani, mert éppen beszerezhetetlenek voltak, ugyanakkor három darabra van szükségünk *A Pál utcai fiúk* minden előadásában. A kerti medence javítószett újból vízáróvá tette a tasakokat.

(Azoknál a termékeknél és cégeknél, ahol nem tudtak érdemi szerviztámogatást nyújtani szándékosan nem írtam típust és nevet, mert ez nem az ő hibájuk, hanem a gyártó cég döntése.)

Világítástechnika – Fejlődés a semmibe, mert muszáj

Az elmúlt években egyre több és nagyobb esemény valósul meg szabadtéren. Még jó 10-15 évvel ezelőtt is sok esetben a PAR lámpák adták a színpadok megvilágításának gerincét, amelyek, mint tudjuk, elég jól tűrték a szabadtéri nedves, vizes környezetet. Ezekhez jöttek az akkor még drágának mondható különféle vezérelhető eszközök, intelligens lámpák, amelyek viszont nem igazán szerették ezt a környezetet. Ezt az eszközök gazdái is tudták, és nem okozott nekik sok örömet a kitelepítésük. De a nagyszámú analóg lámpa mellett egyszerűbben meg lehetett védeni az időjárás viszontagságaitól a terjedőfélben lévő drága robotlámpákat. Néhány éve ez az egyszerű és megbízható rendszerű világítási irányzat szinte teljesen eltűnt. Jelenleg szinte minden kis és nagy színpad csak sokcsatornás vezérelhető lámpákkal van megvilágítva, és csak néhány hagyományos izzós, kevésbé érzékeny lámpa szolgálja esetleg a fellépők láthatóságát. Igaz, az idei fesztiválszezonban sok helyen, főleg kisebb színpadok esetében látom – illetve nem látom, vagy alig –, hogy kik vannak és mit csinálnak a színpadon. A fedések elején vannak kitéve még azok lámpák, amelyeknek kevésbé számít, ha kapnak az időjárás változatosságából. Igaz, már ezek a fellépők láthatóságát szolgáló lámpák is valamilyen vezérelhető LED-es spot lámpák, amelyek segítenek abban, hogy sejtjük, ki van a színpadon. Ezek viszont kevésbé szeretik a szabadtéri közeget.

Ez a jelentős világítási szemléletváltozás tette szükségessé az IP védett (külső behatások elleni védelemmel ellátott) magas kategóriás besorolású

Nagyon vízálló spot

lámpáknak kifejlesztését. Ez a szabvány tömítettségi fokozatokat, azaz por és víz elleni ellenállóságot jelent. Az IP a nemzetközileg elfogadott besorolási szabályra utal, az utána lévő első szám a por, a második pedig a vízzel szembeni tömítettségre utal. A por elleni védelem 0 és 6 közötti fokozható, a második 0-tól 9-ig tartó skála a víz behatolás elleni védelmet jelenti. Tehát egy IP 66 megjelölésű készülék teljes por- és erős vízsugár-állóságot is jelent, ami szinte minden extrém időjárási körülmény kártékony hatása elleni ellenállóságot jelent. Igaz, kis országunkban ilyen extrém körülmény egyelőre nem jelent komoly gondot, de megnyugtató lehet, hogy a szabadtéri rendezvények után nem kell a környezeti ártalmak okozta hibák miatt lámpákat veszíteni.

Kezdetben főleg az egyszerűbb mechanikai kialakítású, PAR jellegű lámpák kaptak magasabb

Vízálló PAR lámpa

IP besorolású védettséget. Ezeket a statikus lámpákat viszonylag egyszerűen fel lehet készíteni az időjárás-állóságra. Mivel nem tartalmaznak mozgatható külső részegységeket, esetleg motorosan állítható zoom egységet, ami a zárt testen belül kap helyet, ezért csak a kábel kivezetéseket kell megfelelően tömíteni. Jelenleg szinte végtelen a kínálati paletta, az egészen olcsótól a neves gyártók professzionális termékeiig. Természetesen érdemes utána nézni a választás előtt a védettségi besoroláshoz tartozó szám jelölés értelmezésének, mert önmagában az IP_{xx} megjelölés elég nagy eltéréseket okozhat. Például az IP20 csak annyi, hogy nem lehet pusztán kézzel (normál méretű kéz) kívülről benyúlni a dobozba. A robotlámpák esetében már komolyabb problémákat kell megoldani. A mozgatható fej tengelyeinek és belső szerkezetének megfelelő hőmérsékleten tartása sok elegendő méretű nyílást igényel a géptesteken, aminek mind a tömítettség, védettség rovására kell megvalósulnia. Az elmúlt években a jelentősebb gyártók komoly erőfeszítéseket tettek, hogy megalkossák azokat a lámpákat, amelyek „bírnák a vizet”. Ezek az évek során egyre magasabb kategóriájú védettséget élveznek. Napjainkban, aki ad magára egy kicsit, az tart a termék kínálatában legalább IP54, de sok esetben IP 65-ös kategóriájú forgófejes lámpát is. Ezek számos pozitív tulajdonsággal rendelkeznek, bár ezek a hasznos képességek általában nagyobb súllyal társulnak, amit a road-ok nem minden esetben fogadnak kitörő örömmel.

A Claypaky is sokat tesz azért, hogy ezt az új szemléletet messzemenően ki tudja szolgálni. A londoni Plasa Show keretein belül egy teljesen

Színpadkép a múltból

A fejlesztés új vonala

► új védjegy alatt egy komplett színpadvilágítási családot vonultat fel. A Shield Family néven indított új készlet 7 eltérő képességű lámpából és 1 variálhatóan felhasználható kiegészítő talpazatból áll, amelyekkel akár egy teljes színpadot látványosan fel lehet öltöztetni. A teljes csomag két spotból, a Sharpy Plus Aqua-ból és az Arolla Aqua-ból, két lézeres beam-ből, a Skylosból és a Xtylos Aqua-ból, egy wash-ból – Mini-B Aqua –, továbbá két derítésre és effektnek is használható lámpából, a Volero Batten Aqua-ból és a Tabora Flash-ból, valamint a Panify nevű intelligens bázisból áll.

A Shield család (minden tagja IP66-os, azaz teljes por állóságú és 100 liter/perces vízsugár nyomásának áll ellen) azzal a céllal született, hogy az időjárásálló lámpatestek új szabványát hozzák létre, amelyek kimagasló teljesítményűek, rendkívül megbízhatók és „Claypaky-san” hosszú élettartamúak. Ezek miatt az IP66 tanúsítvánnyal rendelkező új Claypaky lámpák és berendezések figyelemre méltó előnyökkel rendelkeznek, már nem csak a teljesítményben, hanem az üzemeltetésben is. Használhatják akár beltérben, vagy kültéren, a nagy fokú tömítettség minimálisra csökkenti a karbantartási igényt, valamint az ebből eredő idő és emberi erőforrás-ráfordítást.

A Claypaky által alkalmazott, IP66-os besorolást nyújtó készülékek védeltsége magasabb, mint a jelenleg forgalomban lévő termékek által kínált átlagos védelem. Alapvető fontosságú az IP-besorolás figyelembevétele, ha a lámpatesteket olyan helyeken használják, ahol poros vagy nedves környezetben kell felszerelni, vagy a rendszeres karbantartás nehézségekre ütköznek.

Mivel ezeket az IP66-os termékeket nagy igénybevételhez, és csak kevés tulajdonosi törődésre tervezték, ezért fel vannak készítve durva környezeti jellemzőkre, vagyis az elődökhöz képest még masszívabban készítették, sokkal szigorúbban tesztelték, hogy megfeleljenek a szállításból és ütődésekből eredő rezgések és ütések behatásainak, a nagyon hideg környezeti hőmérsékletnek, akár a szakadó jégesőnek. A készülékeket felkészít-

tették sok olyan különleges helyzetre, ami tényleg tartós fogasztási cikké teszi ezeket a gépeket. Gondoskodtak róla, hogy a Claypaky lámpák jól reagáljanak és túléljék az elektromos túlterhelést, és hogy ellenálljanak az agresszív atmoszférának, UV-sugárzásnak, és még ki tudja hányféle, eddig el sem képzelt károsító hatásnak.

Összegezve a fenti gondolatokat, leszűrhetjük, hogy a szórakoztatóiparban eljutottunk odáig, hogy a fejlesztések már nem tudnak érdemben tovább haladni a berendezés világítási képességeiben. Nincs hová tovább lépni, nincs igazán új elem, amit a gépbe lehetne tenni. Ezért olyan extra szolgáltatásokban kapunk fejlesztést, mint a fent említett vízállósági képességek. Ezek jók! Nagyon hasznosak, de én nagyon várom az igazi újítást, ami remélhetőleg a következő fényforrás generáció megerősödésével és a régóta áhított pontszerű, de mégis látványosan vezérelhető lézerekkel mutatkozik be. Effektszerű fénymag vezérléssel, szinte korlátlan fény mennyiséggel, ami talán mindenre IS jó lámpák formájában fog bemutatkozni.

Jerzsa Attila

További információk:

www.pelyhe.hu

MEGÉRKEZETT A PANTHER

A Meyer Sound legújabb lineáris line array hangsugárzója

**Meyer
Sound**

chromasound

KLANG TECHNOLOGIES

Klang immerzív fülmonitor rendszer

A Klang cég forradalmi in-ear processzorai olyan megoldásokat biztosítanak a felhasználóknak, amelyekről korábban nem is tudtuk, hogy szükségünk van rájuk, de miután kipróbáltuk, nem értjük, miért nem használtuk eddig.

Klang immerzív fülmonitor rendszer

A Dante és madi csatlakozáson felül a DiGiCo DMI-bővítőkérdője segítségével bármilyen keverőrendszerbe beilleszthető, a megszokott fülmonitor-megoldásokkal együttműködő eszközök az emberi hallás fizikai modellezésével természetes térbeli hangélményt nyújtanak stúdióban vagy színpadon – csupán 0,25 ms késleltetéssel biztosítva akár 16 immerzív mixet.

Az akár 128 forrásjelt horizontálisan és vertikálisan helyezhetjük el a hangtérben, fenntartva a lehetőséget arra is, hogy hagyományos módon az „agyunkban”, vagy a megszokott sztereó síkban szólaljon meg egy-egy jel. A processzorok használatával a hangkép kinyílik és „áttekinthetőbbé” válik, az egyes hangszerek érthetősége drasztikusan javul, ami nem csak új dimenziót nyit meg az in-ear használatakor, de jóval kevesebb energiába kerül a felhasználónak a hangforrások „szétszalazása”, hatalmas könnyebbé és kevésbé fárasztó munkamenetet kínálva

például a sok órás stúdió sessionok alkalmával.

A hallgató nincs feltétlenül a technikai személyzetre utalva saját mixje pontos beállításánál, a bármilyen mobil vagy asztali platformon futó Klang:app használatával szabadon távvezérelheti az eszközt – de komolyabb munkához használhatjuk a PoE-n táplált Klang:kontrollert is, mely referenciaszintű átalakítókkal és füles-erősítővel van felszerelve. Ugyanezek az elektronikák biztosítanak a Klang:quelle négy sztereó-

esetornás, Dante- és PoE-képes fejhallgató-erősítővel maximális lehallgatási minőséget. A processzorok kaszkádozhatósága mellett a Klang eszközei lehetőséget biztosítanak bármilyen igényhez illeszkedő rendszer rugalmas felépítésére, a kisebb produkcióktól a szimfonikus zenekarokig.

További információ:

www.chromasound.hu

Teljes IP 66-os vízállóságú robot családot hozott létre a Claypaky

A teljes csomag két spotból, a Sharpy Plus Aqua-ból és az Arolla Aqua-ból, két lézeres beamból, a Skylosból és a Xtylos Aqua-ból, egy wash-ból – Mini-B Aqua –, továbbá két derítésre és effektnek is hasz-

nálható lámpából, a Volero Batten Aqua-ból és Tabora Flash-ból, valamint a Panify nevű intelligens bázisból áll.

A Shield család (minden tagja IP66-os, azaz teljes porállóságú és 100 liter/perces vízsugár nyomásának áll ellen) azzal a céllal született, hogy az időjárásálló lámpatestek új szabványát hozzák létre, amelyek kimagasló teljesítményűek, rendkívül megbízhatóak és „Claypakysan” hosszú élettartamúak.

Szintén a Claypaky boszorkánykonyhájából lépett elő a színházi hagyományokat tovább építő ADB márkát öregbítő új Actoris Profile FC. Az ADB Actoris Profile FC egy 6 színű, ellipszoid kategóriának megfelelő, fejlett funkciókkal és a legmodernebb szoftverrel rendelkező profilámpa, amely kiváló teljesítményt nyújt, különösen a színkeverés terén. Úgy tervezték, hogy felhasználóbarát legyen, olyan funkciókat ötvöz, amelyek lehetővé teszik akár manuál módban vagy tévéstúdiókban és színházakban a fény szabályzópultról történő komplex vezérlését.

A fényforrás RGBAL + ROVAL BLUE rendszeren alapul, ami azt jelenti, hogy bármilyen kívánt színárnyalat előállítható, beleértve a legigényesebb pasztell árnyalatok hihetetlen skáláját, akár 97 CRI-vel. Változtatható színhőmérséklet-korrektívával rendelkezik 2500 K és 8000 K között, ami tökéletesen követi a Planck-görbe fehér (papucs) diágramját.

Sokféle egyedülálló funkciót kínál az új fejlesztés: stabil színkonzisztenciát biztosít, ami azt jelenti, hogy az idő múlásával és a hőmérséklet-változások ellenére a chipek megőrzik színstabilitásukat, amit a CloudIO rendszer használatával lehet finomhangolni. A színhűség a teljes színskálán rendelkezésre áll, beleértve a mély kéket és a mélyvöröset, a színmélység-korrektívát, a +/- green beállítást és a halogén szimulációt. Ezt a nagy színstabilitást és pontosságot az összes ADB lámpa garantálja még volfrám módban is, a nagyfelbon-

AL2015-Claypaky ADB Actoris Profile FC

tású meghajtónak köszönhetően. A színvezérlő rendszert szabályozó algoritmus tökéletesen együttműködik a Claypaky Sinfonya Profiléval, ami kiemelkedő színegyezést jelent a két eltérő felhasználási módú lámpa minden üzemmódjában.

Az Actoris Profile FC egy praktikus, intelligens, moduláris eszköz, kiválaszthatja a lámpatest elhelyezéséhez illő optikai egységet: 15°–30° zoom, 25°–50° zoom és hét fix lenszet (5°, 10°, 14°, 19°, 26°, 36° és 50°). A rendszer más optikai egységekkel is kompatibilis. Hasonlóképpen, a fénycsóvát befolyásoló tartozékok egész sora felszerelhető, beleértve a gobó tartót, a frost filter tartót és az íriszt.

A 24 bites, választható karakterisztikájú dimmer azt jelenti, hogy simán és fokozatmentesen állíthatja be a fényintenzitást. Az automatikus, kontrollálható sebességű szellőzőrendszer a hallhatósági szint alatti légmozgatással teszi lehetővé teszi a lámpatest működését.

Az Actoris Profile FC egy korszerű eszköz, amely a klasszikus felépítést ötvözi a csúskategóriás optikai és világítási jellemzőkkel, amit fejlett szoftverrel egészítettek ki. Ez az összeállítás olyan funkciókat és lehetőségeket biztosít, amire eddig senki nem mert gondolni az ilyen lámpák esetében. Tökéletes választás színházakban, televíziós stúdiókban, előadóterekben, koncertterekben és konferenciatermekben.

További információ:

www.pelyhe.hu

140 év – Álom a színpadon

Madách Imre: Az ember tragédiája

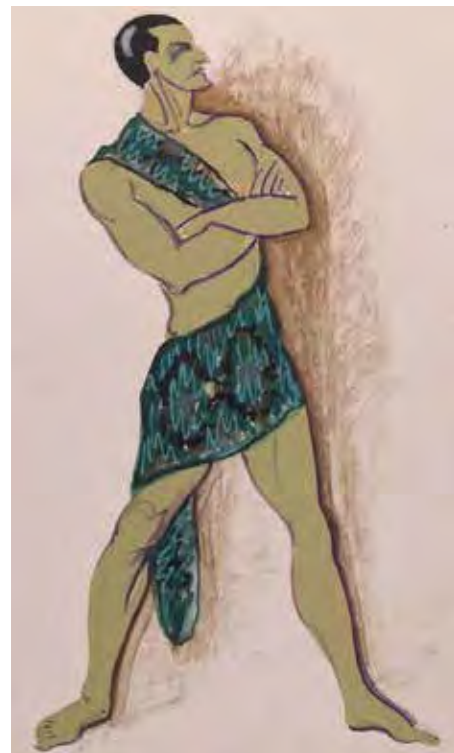
Az Országos Széchényi Könyvtár Történelmi Fénykép- és Videótár kutatótermében rendezett kiállítás a Színháztörténelmi és Zeneműtár színháztörténelmi gyűjteményéből, valamint a Történelmi Fénykép- és Interjútár mozgóképei közül mutat be néhány dokumentumot Madách Imre születésének 200. és *Az ember tragédiája* színházi ősbemutatójának 140. évfordulója alkalmából. A *Tragédia* színháztörténetének kezdőpontjától, 1883-tól felsorakoztatja a 20. század első felének díszlet- és jelmezterveit és színházi fényképeit a Nemzeti Színház 2002-es nyitóelőadásáig.

A látogatók megismerhetik azt a színes vizuális világot, amellyel Madách filozofikus szövegét a rendezők és a tervezők korról-korra színpadra álmotdták. *Az ember tragédiája* első, 1883-as színre állítása, Paulay Ede színiigazgató-rendező vállalkozása úttörő és minden értelemben meghatározó volt mind a hazai színháztörténet, mind a rendezés, mind pedig a Madách-mű sorsát tekintve. A korban divatos, nálunk is megjelenő illúziószínházi irányzat, valamint a színházi világítás és az építészeti jellegű díszletezés technikája tette lehetővé a mű színrevitelét. Számos színházunk, rendezőnk, tervezőnk többször, többféle változatban dolgozta fel a *Tragédiát*. A kiállítás különböző technikai megoldásokkal vezeti be a közönséget a mű színháztörténetébe. Láthatjuk az ősbemutató szereplőit jelmezeikben, digitálisan lapozhatjuk Paulay Ede rendezői példányát, emellett bepillanthatunk Madách Imre életébe és böngészhetünk a filmes feldolgozások között is.

Kárpáti Imre

A Paradicsom, Baja Benedek díszletterve a budapesti Városi Színház 1926-os előadásához

Lucifer, Nagyajtay Teréz jelmezterve az 1934-es Nemzeti Színház-beli előadáshoz

Jelenetkép az 1941-es pécsi előadásból

Forrás: OSZK

Foto: Kárpáti Imre

Forrás: OSZK

Forrás: OSZK

Magyar nyelvű színjátszás Petőfi korában 1823–1849

A Bajor Gizi Színészmúzeum időszaki kiállítása Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója alkalmából a magyar nyelvű hivatásos színjátszás kezdeteit mutatja be: a vándorszínészet időszakát, az állandó magyar nyelvű színházak megszületését és első évtizedeit.

A tárlat vezérfonalaként a költő életútja szolgál. Petőfi a magyar színjátszás ügyének lelkes pártolója volt, sok szállal kapcsolódott a kor színházi életéhez. Több színházi szerepben kipróbálta magát, volt statiszta, színlapkihordó és minden a Pesti Magyar Színházban, karakterszínész, kardalos különböző vándortársulatokban, és fellépett barátja, Egressy Gábor jutalomjátékában a Nemzeti Színházban. Fordított Shakespeare színdarabot, rövid ideig színírálatokat és drámákat is írt.

A kiállítás bemutatja a magyar színjátszás 19. század első felére jellemző szerkezetét, a reformkor politikai célkitűzéseit segítő kezdeményezéseit. A látogató megismerheti a színjátéktípusokat, szerepköröket, a korabeli játszóhelyeket, a társulatok színpadtechnikai lehetőségeit, az ekkor használt gesztusnyelvet, a színészek társadalmi megítélését. Megtudhatja, melyek voltak a reformkor magyar színházépületei, kik a legfontosabb színházi közreműködők és bepillant a vándortársulatok életébe. A kiállítás látvány- és grafikai tervezője, Mira János díszlettervező a korabeli leírások alapján rekonstruálta egy vándortársulat színpadát és néhány díszletfüggönyét. A látogatók fölléphetnek a korabeli színpadra, fölpróbálhatják az ekhós szekéren szállított reformkori jelmezeket. Működésbe hozhatják a kiállított színpadi hangeffektusokat keltő eszközöket, a mennydörgés, a szél és az eső hanghatásainak megidézésére szolgáló gépezeteket. Az utolsó terem a vándorszínészek életmódját teszi átélhetővé. Középpontjában a mára már szimbolikussá vált

Fotók: Kárpáti Imre

A balatonfüredi színház makettje

ekhós szekér áll, megrakva egy képzeletbeli vándortársulat minden vagyonával: jelmezekkel, kellékekkel, díszletelemekkel és a társulat tagjainak mindennapi használati tárgyival.

A magyar színháztörténet egyik legfontosabb mérföldköve az első állandó magyar közsínház, a

Pesti Magyar Színház megnyitása volt 1837. augusztus 22-én. Társulatát a vándorszínészek közül toborozták. Pest vármegye színháza 1840-ben országos intézménnyé vált, ekkor vette fel a Nemzeti Színház nevet.

Kárpáti Imre

A Szinetár-sztori

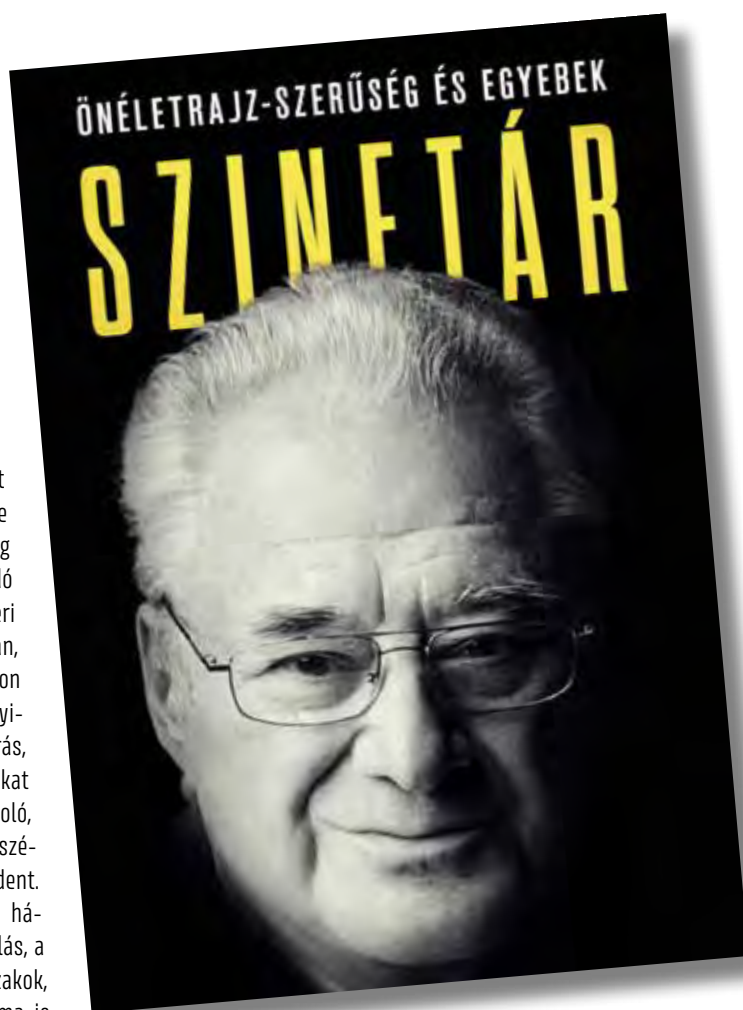
Kilencven évesen önéletrajzot írt Szinetár Miklós, a 20. századi magyar színház legendás alakja. Nem akármilyen vállalkozásba fogott, a Free Spirit kiadónál most megjelent könyv csupán az első része a tervezett három kötetnek – reméljük, már készül a következő kettő, hogy a teljes életút kibontakozhasson az olvasók előtt.

Szokatlan az időzítés, de persze Szinetár Miklósnál semmi sem szabályos. Tizenhét évesen minden idők legfiatalabb színházművészeti főiskolása lett, huszonevésen már ugyanott tanított, mellette operákat rendezett. 24 éves volt, amikor először kapott Jászai Mari-díjat, és 38, amikor Kossuth-díjjal tüntették ki. Ő hozta be a magyar színpadokra a musicalt, abban a korban, amikor még csak operettet mertek játszani. Az első autóját Mikojan elvtárs, a szovjet Minisztertanács nagy hatalmú elnökhelyettese segítségével vette meg egy moszkvai vendéjáték idején, annak honoráriumából. Több mint fél évszázadon át oktatta a színész- és rendezőhallgatókat, volt a Nemzeti Színház építésének kormánybiztosa, az Operett-színház igazgatója, a Magyar Televízió főrendezője, majd elnökhelyettese, számtalan szakmai és tudományos szervezet tagja, vezetője. Több könyve is megjelent színházról, operáról, a gondolatairól – de az életéről eddig nemigen írt.

Most, kilencven évesen, ezt az oldalát is megnyitotta a közönség előtt. Persze a tőle elvárható, nem szokványos módon: önéletrajzát egy Japán felé tartó repülőúton indítja, és nem a születésével kezd, hanem egy hosszú fejezettel a nemzetközi vendéjátékokról, a világ minden táján játszott rendezéseinek fogadtatásáról, az utazások élményeiről. Csak ezután fog bele a család és a saját történetébe. Remek döntés volt, mivel az olvasó

nem rögtön esőppen bele egy budapesti kispolgári család mindennapjaiba, hanem előtte az úti beszámolókon keresztül megismerkedik az igazi Szinetár Miklóssal, azzal az életszerető, nyitott gondolkodású, mindenre rácsodálkozó, de mindig a józanságra támaszkodó emberrel, aki végigkíséri nem csupán az életútján, de az ezt övező korokon is. A kötet legalább annyira korrajz, mint önéletrajz, ráadásul a megélt sztorikat ma, idős fejjel újragondoló, értékelő bölcs ember szípen a helyére tesz mindent. Mert bőven van mit: a háború, a szovjet megszállás, a Rákosi- és Kádár-korszakok, a rendszerváltás még ma is aktuális témák a politikában és a közbeszédben, nem kellően feldolgozott tanulságokkal és sok-sok téveszmével, ami ma is indulatokat generál.

Szinetár mesél. A bonyolult családi viszonyokról, a segítőkész német katonáról 1944 végén, a zsidóellenességről az 1956-os forradalom idején, híres operaénekesek kalandjairól, Latabár Kálmán zsenialitásáról, arról, hogy mekkora különbség van a Szálasi ünnepségén részt vevő Páger Antal és a nyilas hatalommal élő Kiss Ferenc között.

Az erőszak kiszolgálóiról, az ideológiák köpönyegforgatóiról, oroszokról és japánokról, ismert és elfeledett művészekről, nacionalizmusról és mindenekelőtt a csodák világáról: a színházról. Minden fejezet egy lépcsőfok, mindegyik előtt ott áll: „fent” vagy „lent”. Mert az élet sohasem egyenes, hol fent, hol lent, egyedül a változás az, ami állandó. A kötet 1957-ben zárul le, Szinetár Miklós ekkor még nincs harminc éves, még hosszú pályája áll előtte. Várjuk a folytatást.

G. E.

for lumen beings®

OPUS X

OPUS H5

EVOS W7

F series

DROP series

H series

Színigazdasági kieszótár

A, Á

Állami támogatás: a költségvetési színházak többségében még mindig a legfontosabb bevétel. Az ~ nagyságát – elvileg – úgy számítják ki, hogy a tervezett kiadási főösszegeből levonják a tervezett saját bevételt.

Állami (kormányzati) marketing: a színházi marketing része, amelynek legfontosabb célja az, hogy meggyőzzék az államot arról, hogy mi vagyunk a legjobb szállítója, partnere. Az ~et nem szabad összetéveszteni a lobbizással, hisz utóbbi az ~nek egy része csupán.

Árkon kívüli zene díja: a színházi zenekarok és tagjaik a szakásjog szerint illetményéért csak a zenekari árokban kötelesek játszani. A színpadi, díszlet mögötti, nézőtéri zenéért a zenekart, illetve tagjait külön tiszteletdíj illeti meg.

B

Belépőjegy: a színházi előadás megtekintésére szolgáló, általában papírból készült belépési jogosítvány. Mivel számlának minősül, kötelezően tartalmaznia kell a jegy sorszámát, árát, az érvényesség pontos idejét, az áfa %-os tartamát, a kibocsátó nevét és adószámát. Általában feltüntetik rajta az előadás címét és a kibocsátó korlátozó feltételeit is.

Belső marketing: a marketing azon részterülete, melynek során a menedzsment arról győzi meg a színház valamennyi munkatársát, hogy érdemes a legteljesebb erőbedobással tevékenykedni, hisz a színháznak olyan küldetése van, amelyért ha kell áldozatokat is kell hozni. A ~ legfontosabb eszközei a naprakész tájékoztatás, a személyes odafigyelés, megbecsülés és érdekltség.

Bemutató: valamely színpadi mű egy adott színházban történő első előadása. A magyarországi ~ az első magyarországi, a világ~ a világon az első előadást jelenti. Ez utóbbit ős~nak is nevezik.

Beugrásnak minősül a színésznek abban a szerepben való fellépése, amelyet nem játszott több mint egy éve, illetve amelyre nem kapott legalább két színpadi összpróbát. A ~ért a színészt ~i díj (jutalom) illeti meg, amelyet általában az egy kötelező előadásra eső illetménye bizonyos hányadában szoktak megállapítani.

Bevételi főösszeg: a költségvetés bevételi oldalán szereplő tételek összessége. Tartalmazza az állami támogatást, a jegybevételt és az egyéb bevételeket. A ~nek meg kell egyeznie a kiadási

főösszegegel. Tételei: intézményi működési bevételek; felhalmozás és tőke jellegű bevételek; támogatások, kiegészítések és átvett pénzeszközök. Az első két tétel alkotja a működési bevételeket.

Bérletnek nevezik a több előadásra szóló belépési jogosítványt. A ~ árát előre egy összegben vagy részletekben szokták megfizetni. A ~ fajtái a következők lehetnek: azonos napra szóló (pl. pénteki), egy szerző művei (pl. Verdi), bizonyos korcsoportnak szóló (pl. ifjúsági vagy nyugdíjas), családi, bianco, más színház ~ével kombinált.

C, CS

Cselekvési díjat köteles fizetni a színház mindazon művészenek, művészeti dolgozónak és műszaki dolgozónak, akik az előadás során olyan tevékenységet végeznek, amelyet munkakörük nem foglal magában (pl. a tánckari művész beszél vagy énekel, az énekkari művész táncol). A cselekvést nem szabad összetéveszteni a statisztálással, illetve a nyíltszíni változással.

D

Dologi kiadások: a személyi juttatások után a második legnagyobb kiadási rovat. Tételei: az intézményüzemeltetési, fenntartási kiadások; a szakmai tevékenységgel összefüggő kiadások; jóléti, sport- és kulturális kiadások; különféle kiadások, befizetések.

E, É

Egyéb bevételek: az állami támogatással és a jegybevétellel együtt alkotják a színház bevételeit. Az ~ tartalmazza a színház eszközeinek tartós és ideiglenes bérbeadásából, a külföldi turnékból, a rádió- és televízió-felvételekből származó bevételeket.

Elemi költségvetés: a színház végső költségvetése, amelyet a költségvetési javaslat és a felügyeleti szerv által megadott keretszámok alapján kell elkészíteni. Elkészítésekor csak a saját bevétel növelésével lehet eltérni a megadott keretszámoktól. Az ~ tartalma megegyezik a költségvetési javaslat tartalmával. Az ~-t a felügyeleti szerv annak aláírásával és a színházhoz történő visszaküldésével fogadja el.

Ellenjegyzés: ellenőrző jegyzés, vagyis aláírás, amely a költségvetési gazdálkodásban a kötelezettségvállalás írásbeli engedélyezését jelenti. Az

~sel igazoljuk egyrészt, hogy a kötelezettségvállalásra az előirányzat biztosított, másrészt azt, hogy a kötelezettségvállalás nem ütközik jogszabályba. Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a jogszabály szerint megtagadhatja az ~t az ellenjegyző, amennyiben a kötelezettségvállalással nem ért egyet. A jogszabály nem részletezi, hogy mit ért egyet nem értésen.

Ellenjegyző: a jelenlegi jogszabályok szerint a gazdasági vezető, illetve az általa megbízott személy. A jogszabály nem szűkíti az „általában megbízott személy” kategóriáját további meghatározásokkal, ám mégis javasolt, hogy az ~ pénzügyi-gazdasági vagy jogi végzettségű legyen.

Előadás: a színdarab azon eljátszása, amely nézők előtt történik, és amelynek jegybevétele van. E két tényező bármelyikének hiánya esetén már nem beszélhetnénk ~ről.

Előadói jog szerint az előadóművész művészeti cselekménye során olyan művészeti alkotást hoz létre, illetve létrehozásában vesz részt, amelynek bármely célú felhasználásáért az előadóművészt jogdíj illeti meg.

Előirányzat: megmutatja, hogy a költségvetés egyes rovataihoz és tételeihez milyen nagyságú pénzt rendelünk. Az ~ tehát egy olyan tervszám, amely általában egy adott év alatt felhasználható keretösszeget jelenti.

Előirányzat módosítása: a költségvetés egyes előirányzatainak növelése vagy csökkentése. Egy kiadási előirányzat változhat egy másik kiadási előirányzat, illetve előirányzatok javára vagy terhére, de változhat a bevételi előirányzat egyidejű változásával együtt is.

Előirányzat-felhasználási terv: a kötelezettségvállalónak előirányzatai felhasználásának ütemezéséről ~et kell készítenie. Az egyes ~ek alapján kell elkészíteni a színház likviditási tervét.

Esti kiadások: a produkciós költségek azon része, amely közvetlenül az előadáson, illetve egy konkrét előadás kapcsán merül fel. Ide tartoznak például a tiszteletdíjak, a jogdíjak, a fogyókellékek, a szervezési jutalékok.

Évad: egy színház játsszói hónapjaiból tevődik össze. Általában az első őszi hónaptól (szeptember) az első nyári hónapig (június) tart. A színházak egyre gyakrabban szűkítik az ~ hosszát: egyre több színház játszik októbertől májusig. Színházi szezonnak is szokták nevezni.

Évadnyitás: azon műszaki, munkavédelmi, egészségügyi és tűzvédelmi intézkedések összessége, melynek eredményeként a hatóságok

► engedélyezik, hogy a színházépület nézőket fogadhasson. Általában évadnyitó társulati üléssel kezdődik, amelyen a színház művészeti vezetése beszámol terveiről.

Évadzárás: azon műszaki, munkavédelmi, egészségügyi és tűzvédelmi ellenőrzések összessége, amelyek során meghatározásra kerülnek a nyári szünetben feltétlenül elvégzendő munkák. Az évadot gyakran társulati üléssel fejezik be, amelyen a színház művészeti vezetése foglalja össze az évad tevékenységét.

F

Fizető nézőszám: az előadás azon nézői, akik a nyilvánosságra hozott teljes vagy kedvezményes árat fizették meg a belépésre jogosító jegyért. Nem számítanak ide azok a nézők, akik névleges összeget fizettek tiszteletjegyükért.

Felhalmozási kiadások közé soroljuk a beruházásokat (intézményi és központi), valamint a felújításokat.

Felírás: amikor az előadás ügyelője ügyeletes jelentésébe felírja azokat a személyeket, illetve eseményeket, akik, illetve amelyek megzavarják az előadás – rendező által előírt – menetét. A ~ akkor éri el hatását, ha már másnap következménye van.

Fellépés: a művészek előadáson való közreműködése.

Fellépti díj: a művészek előadáson való közreműködéséért fizetett tiszteletdíj.

Felújítás: a) a színház által három évnél korábban játszott előadásának azonos rendezésben, díszletben és jelmezben történő újbóli játssza. Az operaházakban ~nak számít minden olyan darab bemutatása, amelyet korábban már bármikor játszottak; b) az állóeszközök minősége megőrzése és helyreállítása érdekében folytatott tevékenység.

Fogyókellék: minden olyan dolog, amely a próbák, főpróbák, illetve az előadás alatt fokozatosan elhasználódik vagy egy előadás során megsemmisül. ~ például a szárazjég, a kolbász, cigaretta. A ~ a produkciós költségek közel az esti kiadások közé tartozik.

Főpróba: a próbaidőszak utolsó szakaszában tartott olyan próba, amelynek során a darabot általában megállás nélkül, előadásszerűen adják elő. A ~ lehet házi, amelyen a színház dolgozói és hozzátartozói vehetnek részt, vagy nyilvános. Ez utóbbi lehet ingyenes, vagy olyan, amelyért fizet a közönség.

G, GV

Gazdasági vezetés: a színház gazdasági igazgatója, főkönyvelője, gazdasági hivatal vezetője, gaz-

dasági vezetője, pénzügyi osztályvezetője tartozik a színház ~ébe. Az első számú felelős vezető és helyettese besorolásától függően a gazdasági vezető állású vagy magasabb vezető állású dolgozó. A gazdasági vezető a gazdasági szervezet vezetője.

Gázi: a fellépti díj és a próbadíj, illetve ezek együttes összege.

H

Honorárium: művészek művészeti teljesítménye fejében járó tiszteletdíj, más szóval gázi.

I, Í

Idegen hangszerezen való játszás: a zenekari művészek illetménye meghatározott saját hangszer(ek)en való játszás bérét tartalmazza. Amennyiben más hangszerezen játszik a zenekari művész – akár előadáson, akár próbán –, ezért külön díjazás illeti meg.

Igazgatóságnak nevezik azt a vezetői testületet, amely a színház művészeti, gazdasági és műszaki vezetését foglalja magában, és amely ~i értekezleteken fejt ki munkáját. Az ~ feladatait, jogkörét, hatáskörét a Szervezeti és Működési Szabályzat, illetve igazgatói utasítás szabályozhatja, ám általában szokásjogon alapul – az igazgató munkáját segítő – működése.

Illetmény: színházi közalkalmazottnak havonta fizetett bér. Alsó határát a közalkalmazottként eltöltött évek és a munkakör betöltéséhez szükséges végzettség határozza meg.

Illetménykiegészítés: a színház gazdasági eredményének bizonyos hányadát a színház vezetője az eredmény elérésében tevékenykedő munkatársai között szétoszthatja. A szétosztás szabályait a kollektív szerződés határozza meg.

Impresszárió: művészek, illetve művészeti csoportok üzleti (és művészi) képviselőjét ellátó személy, illetve társaság.

J

Jegyár: a belépőjegy pénzben kifejezett ára, amelyet alapvetően a következő tényezők határoznak meg: a fellépő művészek kedveltsége, az állami támogatás és a szponzoráció nagysága, a produkció költsége, a versenytársak kínálata, a fizetőképes vásárlóerő nagysága, a játszás helye, időszaka és időpontja.

Jegybevétel: a színház saját bevételeinek a jelentősebb része, amely után a színházat általános forgalmi adó befizetés terheli. A ~ a nézőszám és a jegyár szorzatainak összessége. Vagyis növelésére

két alapvető lehetőségünk van: a nézőszám növelése (amennyiben a kihasználtság teljes, úgy ez az előadászám növelését jelenti), illetve a jegyár növelése.

Jogdíj: a színházban jelenti a szerzői, az előadói és a kiadói ~at.

Jóléti keret: a dologi kiadások egy része, amelyen tervezzük és elszámoljuk a jóléti tevékenységeink és jóléti intézményeink (például: üdülők, óvodák, éttermek, sporttelepek) fenntartásának és működtetésének költségeit.

Jutalomjátéknak nevezték a színházak államosításáig azt az előadást, amelynek bevételével a színház igazgatósága részben vagy egészben az előadás főszereplőjét jutalmazta. A ~ általában a társulattól elkészülő művészt illette meg. Visszaállítását felettebb kívánatosnak tartom.

K

Kakasülönök nevezük a nézőtér legmagasabb pontjának üléseit. Az elnevezés valószínűleg onnan ered, hogy az első színházi előadásokat kocsiszínekben tartották, amelyekben a kakasok szívesen ültek a fal tetejére.

Kasszaraportnak a pénztár napi elszámolását (szó szerint: pénztárjelentés) nevezük, amely tartalmazza egy adott előadásra az átvett, az eladott és a visszaadandó színházjegyek kategóriák szerinti számát, árát és értékét.

Kasszasikert ér el az az előadás, amely nem a kritikusok, hanem a közönség között aratja sikerét. Elképzelhető persze olyan előadás is, amely megfelel a közönség és a kritikusok elvárásainak is.

Készenléti díjat kap a) az a színész, aki a színházban tartózkodik az első felvonás végéig annak biztosítására, hogy szükség esetén beugorjon valamelyik főszereplő szerepébe. Nagysága a szerep súlyán kívül függ attól is, hogy a színházban, otthonában vagy más helyszínen van ~ben a művész. b) Az a műszaki dolgozó, amely valamely meghatározott helyen munkavégzésre készen áll.

Kiadási főösszeg: a költségvetés kiadási rovatainak összessége, amely tartalmazza a személyi juttatásokat, a munkáltatót terhelő járulékokat, a dologi kiadásokat és a felhalmozási kiadásokat.

Kiadói jogdíjat kell fizetni a színháznak azok után, amelyek kiadási joga valamely ügynökség, magánszemély vagy társaság tulajdonában van. A ~ általában nem függ a jegybevételről, hanem előadásonként vagy évadonként meghatározott konkrét összeg.

Kinevezéssel, illetve annak írásbeli elfogadásával jön létre a közalkalmazotti jogviszony. A ~i okmány minimális tartalma a következő: fizetési osztály és fokozat, illetmény, munkakör és a munkavégzés helye. A ~i okmány természetesen a

közalkalmazotti jogviszonyt érintő más megállapodást is tartalmazhat.

Kollektív szerződést kell kötnie a színháznak azzal a szakszervezettel, amely a közalkalmazotti tanács választáson a szavazatok több, mint felét megszerezte. Több reprezentatív szakszervezet esetén a ~t együttesen kell megkötöni.

Kóverol: lásd készenlét

Költségtérítések közé tartozik mindazon költségek megtérítése, amelyeket a munkavállaló munkavégzése érdekében kénytelen kifizetni. A megtérítendő költségek közé tartoznak a munkába járással, tanulással, kiküldetéssel és az étkezéssel kapcsolatos költségek.

Költségvetési javaslat: a felügyeleti szerv által megadott keretszámok figyelembevételével elkészített javaslat. A ~ot a felügyeleti szerv felülvizsgálja, majd megadja az elemi költségvetés elkészítéséhez szükséges keretszámokat, amelyeket a színháznak kötelezően be kell tartania.

Költségvetési intézmények közé tartoznak az állam vagy az önkormányzatok által létrehozott mindazon jogi személyek, amelyek a társadalom közös szükségleteit kielégítő közösségi feladatokat látnak el, és amelyek működési kiadásait alapvetően állami támogatásból fedezik.

Kötelezettségvállalás: a köt szóból ered, vagyis a ~ által magunkat kötjük valamihez. A ~ tehát nem csak azt fejezi ki, hogy valamit (dolgot, szolgáltatást, vagy joghasználatot) megrendelünk későbbi teljesítésre, hanem azt, hogy a ~ által valamit vállaltunk is. E vállalás pedig nem más, mint hogy megrendelésünk hibátlan teljesítése esetén ellenértéket adunk át. A ~t és az ellenjegyzést legfelsőbb szinten törvény szabályozza.

Kötelezettségvállaló: a jelenlegi jogszabályok szerint az igazgató vagy az általa megbízott személy. Miután a jogszabály nem szűkíti az „általa megbízott személy” kategóriáját további meghatározásokkal, ezért nem szükséges, hogy a ~ közalkalmazott legyen.

Kötelezettségvállalás és ellenjegyzése: a kötelezettségvállalás kiegészítő fogalma, ami azt jelenti, hogy a két fogalom és gyakorlása csak együtt, egymás mellett fordulhat elő. A ~ azon ikerfogalmak, amelyek gyakorlása a költségvetési gazdálkodás legnagyobb konfliktusforrása, mivel a szakmai és a gazdasági vezetés eltérő érdekeinek teremt megjelenési lehetőséget. Amennyiben az ellenjegyző a kötelezettségvállalással nem ért egyet, úgy a kötelezettségvállalást „A kötelezettségvállalás ellenjegyzése utasításra történt” záradékkal kell ellátni, és erről a felügyeleti szervet 8 napon belül tájékoztatni kell.

Közalkalmazott: a szó tartalma szerint olyan ember, akit nem egy magántársaság, hanem a

köz, a társadalom alkalmaz. (De, figyelem, nem ~ az a dolgozó, aki állami tulajdonú társaságnál dolgozik, mivel az is magántársaság!) A ~ jogait és kötelezettségeit külön törvény szabályozza, amely a ~aknak a magántársaságok dolgozóihoz képest jelentős többletjogokat biztosít.

Közalkalmazotti Tanácsról a Közalkalmazottak Jogállásáról szóló törvény rendelkezik. ~ot kell létrehozni minden költségvetési intézménynél. Együtdöntési joga van a ~ kollektív szerződésben meghatározott – jóléti keret felhasználásában és a jóléti ingatlanok hasznosításában.

Közönségnek nevezzük az előadás nézőinek összességét. A ~ áll fizető, nem fizető és hivatalos nézőkből. A nem fizető néző lehet tiszteletjegyes és jegy nélküli néző. Tiszteletjegyes néző lehet felügyeleti szervünk dolgozója, üzleti partnerünk, leendő vagy jelen szponzorunk. Hivatalos néző az igazgatóság tagja, a rendező, orvos, tűzoltó, rendőr. A hivatalos néző helyeire általában nem nyomtatnak jegyet.

Közönségszervezés: régiesen így hívják a színházak jegyértékesítéssel foglalkozó irodáját. Alkalmazottai általában havi illetményért és jutalékért végzik munkájukat. A ~ a közönségszervezőkből, jegypénztárból, könyvelési és adminisztratív munkatársakból áll.

Külső személyi juttatások közé soroljuk a nyugdíjas foglalkoztatottak, valamint az állományba nem tartozók juttatásait (megbízási díjak, honoráriumok, szerzői díjak, alkalmi munkavállalók juttatásai, költségtérítései).

L

Látogató: lásd közönség

Lemondásnak nevezzük a határozott vagy határozatlan idejű közalkalmazotti jogviszony azon megszüntetését, amelynek során a közalkalmazott indítványozza munkaviszonya megszüntetését.

Lemondási idő: a közalkalmazott utódlása biztosítása érdekében lemondás esetén a munkáltató ragaszkodhat ahhoz, hogy a közalkalmazott két hónapig még betöltse munkakörét. A munkáltató eltekinthet a ~ egészének vagy egy részének a leöltésétől.

M

Magasabb vezető állású dolgozó: a színházban az első számú vezető (főigazgató, igazgató, igazgató-főrendező), a művészeti vezető (főrendező, balettigazgató, főzeneigazgató) és az első számú vezető helyettese besorolásától függően a gazdasági vezető (gazdasági főigazgató vagy igazgató).

Mecénás: mindaz, aki úgy támogatja pénzzel vagy természetbeni dolgokkal egy művé-

zeti intézmény működését vagy egy művészeti produkció létrejöttét, hogy támogatása ellenében nem kér semmilyen nyilvános ellenszolgáltatást.

Műsorfüzetet ad ki a színház új bemutatói és felújításai alkalmából. A ~ pénzért árusított kiadvány, olyan tanulmányokat tartalmaz, amelyek a produkció művészeti vezetésének véleményét fejezik ki.

Műsorterv: általában néhány hónapra, ritkábban egy-két évre szól, tartalmazza valamennyi előadás címét, játékszám idejét, jó esetben a főszereplők nevét is.

Művész: a színházban: színész, magánénekes, magántáncos, énekkari művész, zenekari művész, tánckari művész, rendező, karmester, koreográfus.

Művészeti dolgozók: a színházban: korrepetitor, ügyelő, sűgő, játékmester, segédrendező, művészeti titkár.

Művészeti Tanács: a színház igazgatója vagy főrendezője által létrehozott, általában 10 fő alatti tanácsadó testület, amely felelősség nélkül segíti a vezető művészeti döntéseiben. Tagjai általában tiszteletdíj nélkül dolgoznak. Jogszabály nem foglalkozik a ~okkal.

Művészpáholy: az a páholy, amelyet a színház térítésmentesen bocsát saját művészei rendelkezésére. Általában jegyet sem nyomnak rá.

Művész színház: olyan, általában saját társulattal rendelkező színház, amelynek repertoárján többségében klasszikusok és kortárs írók olyan darabjai szerepelnek, amelyeket a szakmai közvélemény művészdaraboknak tart.

N

Nem rendszeres személyi juttatások: legfontosabb elemei a következők: túlórák, túlszolgáltatások, jutalmak, végkielégítés, átlagkereset, továbbtanulók támogatása, költségtérítések, az állományba tartozók különféle juttatásai (megbízási díjak, honoráriumok, szerzői díjak stb.).

Nézőszám: a színház előadásán belépőjeggyel résztvevő látogatók száma. Ide tartoznak tehát a tiszteletjegyes nézők is, de nem tartoznak ide a hivatalos nézők. Lásd még: közönség.

NV

Nyári szünetnek nevezzük azt az időszakot (általában június közepétől szeptember elejéig), amely alatt a színház nem játszik előadásokat. Általában a színház ~ben adja ki a szabadságokat és az évad közben ki nem adott pihenőnapokat.

Nyíltszíni változás során a közönség előtt történik meg a színváltás, a következő jelenetre való díszlet-átállítás.

Ö, Ó

Ősbemutató: lásd bemutató.

P

Páholy: a nézőtér rögzített fallal elhatárolt része, amely általában 4-6 páholszéket tartalmaz. A ~nak saját zárható ajtóval, fogassal, esernyőtartóval és pezsngőasztalkával kell rendelkeznie. (A zártszék tehát nem tekinthető ~nak.) Minél közelebb van egy ~ a nézőtér hossz tengelyi felezővonalához, protokollszempontból annál előkelőbbnek tekinthető. Szintenként a ~ok protokoll sorrendje a következő: I. emelet, földszint, II. emelet, III. emelet.

Pendlizés: azonos időszakban egy színház több színpadán vagy játszóhelyén teljesített fellépés, amelyért a kollektív szerződések általában plusz juttatást határoznak meg.

Pihenőnap: hetente két ~ jár valamennyi közalkalmazottnak. A pihenőnapok egy része a kollektív szerződés szerint a nyári szünetben is kiadható.

Plágiumnak nevezzük azt, amikor egy szerző úgy használ fel más jogdíjas műből részleteket, hogy ahhoz nem kéri meg az eredeti szerző(k) vagy jogutódjaik hozzájárulását.

Pótlék: a közalkalmazottnak az alábbi címen fizetendő ~: vezetői, cím, idegennyelv-tudási, túlóra, műszak, éjszakai, túlmunka, pihenőnap, gépjármű-vezetési ~. A miniszter további ~okat is megállapíthat.

Premier: lásd bemutató.

Próba: olyan színházi szolgálat, amelynek során a színház bemutatóra, felújításra készül, illetve amelynek során a repertoár előadás egyes jeleneteit javítják, finomítják. A ~ fajtái a következők: színpadi, szoba, termi, célja szerint olvasó, rendelkező, emlék, zenekari, zenekari összpróba, zenekari ülőpróba, díszletállító ~. ~nak nevezzék, ám nem színházi szolgálat a ruha-, kalap-, paróka- és a cipő~. A ~ és az előadás bizonyos elemeit olvasztja magába a főpróba.

Próbatábla: olyan színházi hirdetőtábla, amelyre a művészeti titkárság általában az előző nap 2 órájáig helyezi ki a következő nap próbacéduláját. A ~ra kerül ki a napi próbacédulán kívül a heti próbarend, a szereposztás és a műsorterv is. A ~ra való kihelyezés hivatalos értesítést jelent, ezért annak megtekintése a színház minden közalkalmazottja számára kötelező. Amennyiben azt a vendégművészek szerződése tartalmazza, úgy e kötelezettség a vendégművészre is vonatkozik.

Produkciónak: a) színházi tevékenység, amelynek eredményeképpen bemutatóra, illetve felújításra kerül sor; b) a színházi tevékenység eredményeképpen létrejött előadás.

Produkciónak költsége két fő részből áll: a produkció érdekében az első előadásig felmerülő költségek, és az esti kiadások.

R

Rendszeres személyi juttatások: tartalmazza az illetményeket, a pótlékokat, és a 13. havi illetményeket.

Reklámfüggőnyt általában a vasfüggöny elé helyeznek abból a célból, hogy a színházat többletbevitelhez juttassa. A ~ többségében festéssel készül, ritkábban fotókat tartalmaz, még ritkábban pedig vetítik a reklámokat.

Repertoár: a színház műsortervében szereplő előadások, valamint azon ~ pihenő ~ produkciók összessége, amelyek legfeljebb három színpadi próbával közönség előtt játszhatók.

Rovat: a költségvetés előirányzati rendszerének eleme, a költségek egy-egy nagyobb típusát foglalja magában (pl.: személyi juttatás).

Ruhatár: a nézőtér azon része, ahol a közönség felsőruházatát, esernyőjét és táskáját elhelyezheti. A ~ használatáért általában a színházak pénzt kérnek. A ~i díj az egyéb bevételek részét képezi.

S

Saját bevétel: az állami támogatással együtt képezi a színház bevételeit. A ~ek a jegybevételből és az egyéb bevételekből állnak.

Stagione: állandó épület nélküli színházi társulat, amely a közönség érdeklődésének megfelelően állomásozik egy-egy helységben.

Strigula: a művészek tulajdoni nyilvántartásában vonásokkal jelzik a teljesített szolgálatokat. A színházak sajátos érdekeltségi rendszere szerint bizonyos előadásokért és próbákért nem egy, hanem több ~ jár.

Stáblista: a szereposztáson kívül tartalmazza az előadás létrehozóinak funkcióját és a funkciót ellátó művészeti dolgozók nevét: szerzők, fordítók, rendező, díszlettervező, jelmeztervező, segédrendező, ügyelő, sűgő, korrepetitorok, balettmeisterek, fővilágosító, színpadmester.

Statiszta: a színházi előadás nyiltszíni közreműködője, aki nem név szerint szerepel a színlapon. A ~ feladata minden olyan színpadi tevékenység, amely a próbaidőszak alatt megtanulható, és amelynek elvégzése nem igényel szakvégtzettséget. A ~kat csoportos szereplőknek is szokás nevezni, helytelenül, hisz a jó statiszta önálló színpadi egyéniség.

Statisztálási díjat fizet a színház az énekkari, táncari tagoknak és a színpadi műszaki dolgozóknak a nem munkakörükbe tartozó statisztálási feladatok ellátásáért.

SZ

Szabadjegy: lásd tiszteletjegy

Szabadnap: lásd pihenőnap

Szabadság: a közalkalmazottat az első négy (A-D) fizetési osztályban 20, a többiben 21 nap alap~, valamint a fizetési fokozatával megegyező számú pótszabadság illeti meg. A vezetőknek, fiatalok, terhes anyáknak, gyermekeiket egyedül nevelőknek, vakoknak pótt~ jár. A ~ egynegyedének időpontját a közalkalmazott határozza meg.

Szakmai igazolás alapján történhet meg a számla érvényesítése. Célszerű, ha a ~t megfelelő szakvégtzettségű személy adja meg.

Szakmai vezető: a színház főigazgatója, igazgatója, főrendezője, főzeneigazgatója, zeneigazgatója, balettigazgatója, fődramaturgja, irodalmi vezetője, művészeti vezetője, főtítkára, művészeti titkára tartozik a színház ~ébe. Van olyan színház, ahol valamennyi előbb felsorolt beosztás megtalálható, ám van olyan is, ahol csak egy-kettő. A szakmai vezetők közül az első számú vezetőn kívül a főrendező, művészeti vezető, főzeneigazgató és a balettigazgató számít magasabb vezető állású dolgozóknak.

Szállítói marketing: a színházi marketing egyik alapterülete. Célja arról győzni meg szállítónkat, hogy a legjobb vevői közé tartozunk, így szállítási feltételeit (határidő, minőség, ár, fizetési feltételek) ennek megfelelően állapítsa meg.

Személyi juttatások: a kiadási tételek közül általában a legnagyobb. Tartalmazza a rendszeres, a nem rendszeres és a külső személyi juttatásokat. A ~ leggyakoribb formája illetmény, pótlék, jutalom vagy költségterítés lehet.

Szereplő: mindenki, akinek nevét a szereposztáson a ~k között feltüntetik. A szereplésért, amennyiben azt nem színész látja el, szólószerep-díjat kell fizetni.

Szereposztás: olyan színházi okmány, amely a produkció szerepeit és az azokat eljátszó színészek nevét párosítja. A ~ a próbatáblára kerüléssel válik hivatalossá és nyilvánossá.

Szervezési jutalék illeti meg a színházjegyek értékesítőit. A ~ alapja az általános forgalmi adóval csökkentett jegyár.

Szerzői jogdíj illeti meg a színpadi művek alkotóit és fordítóit. Alkotónak minősül az író, zeneszerző, librettista, koreográfus és az átdolgozó. A rendezőnek (a díszlettervezőnek, jelmeztervezőnek) a mai magyar jogszabályok szerint nem kötelező ~at fizetni, ám egyre több színház enged a rendezők ilyen vágyainak. A ~ alapja az általános forgalmi adóval csökkentett jegyár.

Színész: olyan közalkalmazott vagy vendégművész, aki a színpadi mű szerepeinek eljátszására megfelelő szakvégtzettséggel rendelkezik, vagy

akit a színház szakmai vezetése erre alkalmasnak talál. A Színigazdasági Kiszótárban a ~ szó alatt magánénekest és magántáncost is értünk.

Színház: a) olyan épület, amely legalább színpadnak és nézőtérnek használható helyiséggel vagy helyiségekkel rendelkezik, b) társulat, műszaki és gazdasági dolgozókkal kiegészülve. A színház nonprofit (kölségvetési intézmény, alapítvány, egyesület), vagy nyereségérdekelt formában működhet.

Színházjegy: lásd *belépőjegy*

Színigazdaság: a kifejezést a szótáríró használta először a Páholypótszék – hat előadás a mai magyar színigazdaságról című könyvében (Média+Print, Budapest, 1994). A ~ a költségvetési gazdálkodás színházakra érvényes válfaja, amelynek részterületei a következők: tervezés, marketing, vezetés, információs háló, mecénások és szponzorok, érdekeltségi rendszerek, valamint a színigazdaság törvényei.

Színházi marketing: a színigazdaság egyre fontosabb része, mivel a kiadások egyre nagyobb részét kell a színházaknak saját bevételekből finanszírozni. A ~ legfontosabb területei: a hagyományos vevő-, szállító- és belső marketing, állami marketing, szponzorokkal és mecénásokkal kapcsolatos marketing. A marketing ma még elsősorban a reklámot és a szponzorszerzést jelenti a színházakban.

Színlap: olyan színházi okmány, amely tartalmazza egy vagy több előadás szereposztását és stáblistáját, az előadás helyszínét, időpontját és a jegyvásárlási lehetőségeket.

Szolgálat: a próba és az előadás.

Szponzorok: mindazon természetes és jogi személyek, akik marketing céljaik megvalósítása érdekében a színház image-ét veszik igénybe, és ennek ellenértékéért pénzt vagy természetbeni juttatást adnak a színházaknak.

T

Táblás ház: teltházat jelent, vagyis azt, hogy a táblás előadásra már nem kapható jegy. Régebben és ma is táblát tesznek a pénztárba „Minden jegy elkelt” felirattal.

Társulat: magában foglalja a színház művészeit és művészeti dolgozóit.

Társulati ülés: általában évadnyitáskor és évadzáráskor kerül sor ~re. Rendkívüli esetben természetesen bármikor összehívható. A ~en való részvétel nem csak a társulat, hanem minden közalkalmazott számára kötelező.

Távolléti díj fizetésének leggyakoribb esetei színházban: az állampolgári kötelezettségek teljesítése, keresőképtelen betegség, szabadság, kötelező orvosi vizsgálaton való részvétel, véréadás

miatt távol töltött idő. A ~ az illetmény, a rendszeres illetménypótlékok és a túlmunka miatti kiegészítő pótlék együttes összegének a távollét idejére számított időarányos átlaga.

Tervezés: a színigazdaságban a ~ következő fő típusai alakultak ki: 1. A bázis~, melynek során a tervezendő rovatok és tételek bázisszámaiból indulunk ki. A bázisszám lehet a bázis tervszámai vagy tényszámai. A bázis~ során a bázisszámból extrapolálással, inflációs kiigazítással vagy más módszerrel alakítunk ki tervszámot. 2. Az egyensúlyi ~, melynek során a tárgyévvel megelőző év tervszáma és várható tényszáma közötti egyensúlyi tervszámot alkotjuk meg, a felügyeleti szerv kalkulált toleranciájától függ. 3. Az öröm~, melynek során a megkötött szerződések és a tárgyévvel vonatkozó érdeklődések számszerűsítése történik az elmúlt évek trendje és az intézmény szabad kapacitása figyelembevételével. Elsősorban a költségvetési gazdálkodás általános fejletlensége az oka a ~ mai alacsony színvonalának.

Tétel: a költségvetés előirányzat-rendszerének eleme. Felettes eleme a rovat, nála kisebb elem az al ~. ~ pl.: rendszeres személyi juttatás, al~ pl.: illetmény

Tiszteletjegy: olyan belépőjegy, amelyért nem, vagy csak a nyilvános ár töredékét kell fizetni. Lásd még *közönség*.

Tizenharmadik havi illetmény illeti meg mindazon közalkalmazottat, aki az adott naptári évben legalább 6 hónapi közalkalmazotti jogviszonnyal rendelkezik. A ~t a tárgyévvel követő januárban kell kifizetni, de a munkáltató pénzügyi helyzete függvényében a tárgyév decemberében is kifizetheti. A ~ nagysága a kifizetés hónapjában érvényes pótlékok nélküli illetmény, arányosan csökkentve a le nem dolgozott hónapok számával.

Tuli, túlszolgálati díj: az a pénzösszeg, amelyet a közalkalmazottként kinevezett művészeknek és művészeti dolgozóknak kell fizetni kötelező szolgáltatásuk meghaladása esetén. A ~ nagyságáról a kollektív szerződésben, annak hiányában a kinevezésben kell megállapodni.

U, Ű

Utalványozás: az a rendelkezés, amelynek során az utalványozó elrendeli a rövidített utalványon, illetve az utalványon szereplő összeg átutalását, készpénzben történő kifizetését vagy beszédését.

Utalvány ellenjegyzése során az ellenjegyző aláírásával igazolja, hogy az utalványozással egyetért. Amennyiben az utalványozással nem ért egyet, úgy az utalványt „Az utalványozás ellenjegyzése utasításra történt” záradékkal kell ellenje-

gyezni, és erről a felügyeleti szervet 8 napon belül tájékoztatni kell.

Új betanulás: egy színpadi mű új szereposztásában, ám azonos rendezésben, azonos díszlettel és jelmezzel történő játssza.

V

Vasajtó: 1. a vasfüggöny ajtaja, amelyen át kijönnek az előadás szereplői megköszönni a tapsot, 2. a nézőteret és a színpadi területeket tűzrendészeti szempontból általában ~ köti össze.

Vastaps: amikor a közönség még akkor is tapsol, amikor leengedik a vasfüggönnyet. Az ügyelők úgy is előidézhetnek ~ot, hogy egy-két perc után már leengedik a vasat.

Vattázás: az a közönségszervezői tevékenység, amellyel – fizető nézők híján – a nézőteret nem fizető nézőkkel töltjük meg. A ~ra általában a színesek miatt van szükség.

Vendégjátéknak nevezzük, ha egy színház-épülettel rendelkező társulat egy, nem székhelyén lévő épületben játszik.

Vendégművész: az a művész, aki nem közalkalmazotti jogviszony keretében dolgozik egy színházban.

Vevőmarketing: a színházban a nézőkkel való aktív foglalkozást jelenti, amelynek legfontosabb területei: piackutatás, public relation, reklám, ár. Az állami támogatás relatív csökkenése miatt a ~nek egyre nagyobb súlya lesz.

Vezetés: a szakmai és gazdasági ~ együttesen alkotja a színház ~ét. Színvonal alapvetően határozza meg a színház minőségét. Elképzelhetetlen, hogy magas színvonalú színház működjön úgy, hogy a gazdasági ~ alacsony színvonalú legyen.

Z

Zártszék: a földszint azon utolsó ülései, amelyeket fal választ el egymástól. Abban különbözik a páholytól, hogy nincsen fogasa és pezsgőasztalkája.

Zenekari árok: a színpad előtti mélyedés, amelyben a zenekar játszik. A színházi hagyományok szerint illetményért, illetve normális gáziért a zenekari tag csak a ~ban játszik.

ZS

Zsinórpaddás: az első színigazdasági témájú egyetemi doktori disszertáció (1995), amely a „Bevezetés a színházi gazdálkodásba” alcímet viselte. (Lásd a Páholypótszék I. kötete első előadását!)

dr. Venczel Sándor

CSOKONAI NATIONAL THEATRE IN DEBRECEN

A year after the handover of the modern Csokonai Forum in the Forum Shopping Centre, the reconstruction of the romantic-style Csokonai Theatre was completed, giving the city of Debrecen two theatres equipped with 21st century technology in every respect.

- 4 **With Heart and Soul and Faith** (LÁSZLÓ PAPP DR)
- 5 **The Rebirth of an Iconic Building** (PÉTER GEMZA)
- 7 **Beautiful, Elegant, Modern and Contemporary** (SZABOLCS MÁTVÁSSY)
- 8 **The Reconstruction of the Csokonai National Theatre in Debrecen. The architectural concept of the auditorium** (PÉTER KOVÁCS)
- 12 **Design of the Theatre Spaces** (ANDRÁS TISZA)
- 16 **Harmony of Past and Present: the interior design of the Csokonai Theatre** (SZABOLCS BENCE TÖRÖK, RÓZSA CSAVARGA)
- 19 **The Technology of the Stage** (MIKLÓS BAKOS)
- 22 **A Modern Audiovisual System Serving Performing Arts as a Gesamtkunstwerk** (GERGELY LAKATOS)
- 26 **Stage engineering works of the Csokonai National Theatre** (FERENC RANKL)
- 30 **Stage Control System of the Csokonai National Theatre** (JÓZSEF BÁLINT, ÁRON MIKLI)
- 32 **The System of the Stage Lighting** (PÉTER TATAREK)

MISKOLC 200

- 34 **Miskolc Celebrates. From the small theatre to the theatre quarter** (GÁBOR MIKITA)
The oldest theatre institution in Hungary, the Miskolc National Theatre, is 200 years old. The city in northern Hungary has been proud of its theatre throughout the ages: just two centuries ago, its theatre was the first Hungarian-language stone theatre in the Kingdom of Hungary.

SUMMER THEATRES

- 37 **Zsámbék Celebrates a Jubilee** (GÁBOR MIKITA)
This year's events in Zsámbék were organised in the spirit of a double anniversary: the festival celebrated its 40th anniversary, and a series of events commemorated Irén Mátyás, the folk artist who founded the Zsámbék summer theatre with her husband Gábor Bicskei.
- 38 **The New Open-air Theatre of Zsámbék** (GÁBOR MIKITA)
A new stage has been added to our summer open-air theatre: In Zsámbék, after the ruin church and the rocket base, the castle, the Zsöllyekert garden stage also offers theatre lovers exciting productions.
- 39 **Vi-ching on the Island. An introductory play by the Live Image Theatre** (E. G.)
Regular visitors to Sziget Festival have been able to see the octagonal pavilion made of canvas and bamboo poles, in front of which Chinese figures in hats stand, every summer since 2002. The Live Image Theatre, directed by Zsófia Bérezi, holds its self-awareness performances in this structure.

NEWS

- 40 **News from the Hungarian Theatre World**
- 42 **Challenges for the Theatre Professions – The effects of the innovations and the 21st century technological developments on the world of theatre** (GERGELY LAKATOS)
- 43 **Master of the Hungarian Sound Culture. Award ceremony at the Pannónia Film Studio** (DENISA VARGA)

PR

- 45 **Allen&Heath CQ Series – Work simpler, mix better!** (GERGŐ MÁRKUS)

NEWS FROM THE WORLD

- 47 **Report from a special World Theatre Congress in Africa** (ILDIKÓ SIRATÓ DR)
- 49 **The 100th Opera Festival at the Verona Arena** (ESZTER GÖTZ)

THEATRE HISTORY

- 51 **The Actor and the Stage** (BÉLA GÖTZ)
The first time an actor enters the stage and is surrounded by the air of space created by the designer and the director, he or she can identify as a fellow creator or feel like an outsider. If the encounter generates positive energies, the primary task of the performers can be realised, a real interplay can be created.
- 55 **Dublin's Oldest and Newest Theatre: the Smock Alley Theatre** (OTTÓ SIMON)

THEATRE TECHNOLOGY

- 57 **Beckhoff Hardware and Software Elements in the Szigligeti Theatre in Szolnok**
- 61 **Troubleshooting, or Plugging the Holes** (OTTÓ SIMON)

TECHNICAL NEWS

- 63 **Lighting Technology – Development in the void, because it has to be** (ÁTTILA JERZSA)
- 64 **News from Chromasound and Pelyhe and Partner**

EXHIBITIONS, BOOKS

- 66 **140 Years – Dream on the Stage. Imre Madách: The Tragedy of Man** (IMRE KÁRPÁTI)
- 67 **Hungarian Language Theatre 1823–1849** (IMRE KÁRPÁTI)
- 68 **The Szinetár Story** (E. G.)

THEATRE ECONOMY

- 69 **Dictionary of Theatre Economics** (SÁNDOR VENCZEL DR)

HIRDETŐINK

AudMax	46. o.	Gépbér Színpad Kft.	59. o.
AVL Trade Kft.	25. o.	INTERTON Group	11. o.
Beckhoff Automation Kft.	60. o.	Lisys-Projeet Kft.	76. o.
Chromasound Zrt.	64. o.	Luminis Kft.	50. o.
DP Music Kft.	53. o.	Pelyhe & Társa Kft.	75. o.
Elimex Kft.	18. o.	Színpad Automatika Kft.	31. o.
Elimex Kft.	36. o.	Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.	2. o.
Elimex Kft.	68. o.	Tüchler GmbH	29. o.
Gépbér Színpad Kft.	41. o.		

PELYHE KFT

Light - Sound - Stage

1033 Budapest, Huszti út 34. | Tel: +36 1 368 92 35
www.pelyhe.hu | pelyhe@pelyhe.hu

*Minőség, megbízhatóság.
Ez mind megtalálható nálunk.*

amun

OSRAM

PLS

Light · Power · Motion

CLAYPAKY
AN ARRI COMPANY

LEE Filters

A PANAVISION COMPANY

SWE FOG

A.T.C.

AUSTRIAN TRUSS CONSTRUCTIONS

coemar
LIGHT EMOTION

**Look
Solutions**

Log-machines made in Germany

SPOTLIGHT

professional lighting for the performing arts

EPS

Nem minden Rock'n Roll
Célhoz az eszköz, új installációs PS sorozat

közösségi
terek

színházak

éttermek

klubok

templomok

LISYS-PROJECT
STAGE TECHNOLOGY

www.lisys-project.hu | hangtechnika@lisys-project.hu
+ 36 1 307 6209 | 1142 Budapest, Tengerszem utca 78.

NEXO

nexo-sa.com

A
Yamaha
Group
Company